

Natuurbeheerplan 2018

Colofon

Tekst en kaarten

Marjolein Anneveldt
Wendy Ates
Gerben Biermann
Anneke Don
Mira Heesakkers
Anne Jans
Franck Kuiper
Ciska Prijden
André Smit
Peter Storm
Leo Woudwijk
O&I

Opmaak

Xeroxmediaservices

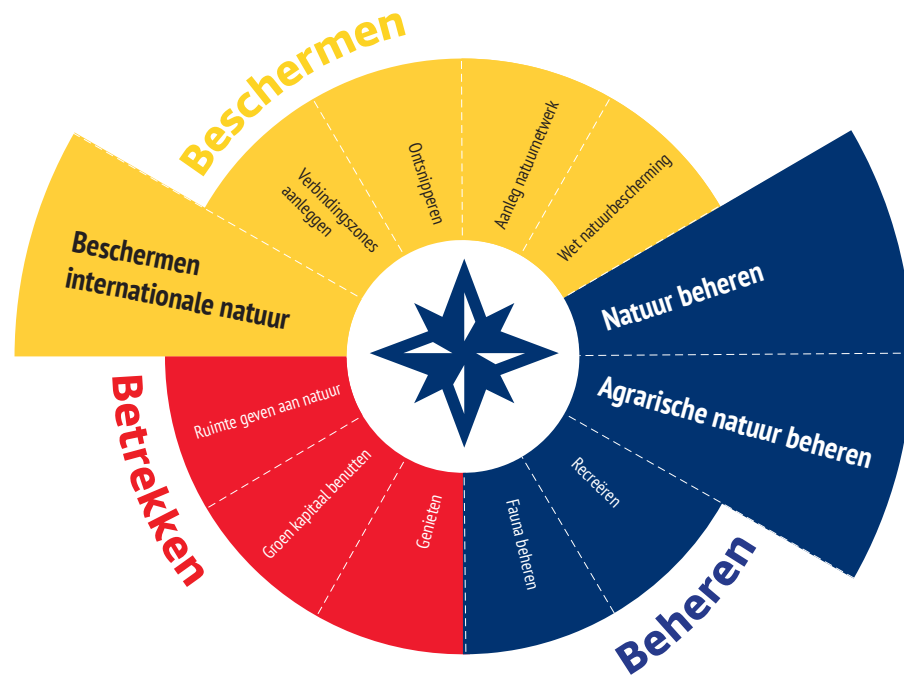
Foto's en figuren

Jelle Abma
Wendy Ates
Fred Blok
Harm Botman
Annoesjka Brohm
Marcel Drenth
Paul van Elk
Wout de Jong
Tom Kisjes
Marco van der Lee
Koos Leek
Loek Londo
Ellen Mul
Frank Naber
Martijn van Schie
Onno Steendam
Sebastiaan Tietze
Wim Tijsen
Ger Tik
Martin Witteveldt
Jan Zijp

N 14.02 Veenmosrijk berkenbroekbos, foto: Martin Witteveldt.

WAT IS HET NATUURBEHEERPLAN?

Inleiding

In Noord-Holland zijn honderden waardevolle natuurgebieden, landschappen en wateren, waarvan er 19 behoren tot het Europese netwerk Natura 2000. Ze variëren van bos, heide, duinen, veenweiden en polders tot water, zoals de Waddenzee en het IJsselmeer.

De provincie beschermt dieren en planten tegen ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen, verbindt natuurgebieden en creëert en verwerft nieuwe natuurgebieden. Samen met de natuurbeheerders, tienduizenden vrijwilligers, de vele agrariërs en particulieren beschermen we de natuur die we in onze provincie hebben. Daarnaast maakt de provincie natuurgebieden toegankelijk voor publiek en versterkt de recreatiemogelijkheden. Dit alles zorgt voor meer verscheidenheid van dieren en planten ("biodiversiteit") én een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat.

Het Natuurbeheerplan gaat over het beheren van het Natuur Netwerk Nederland en van agrarische natuur, mede ter bescherming van internationale natuur.

Het Natuurbeheerplan beschrijft waar in de provincie Noord-Holland welke natuur aanwezig is; de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuur; agrarische natuur en landschapselementen.

Opbouw van het Natuurbeheerplan

- Hoofdstuk 1** bevat algemene informatie.
- Hoofdstuk 2** beschrijft de context van het Natuurbeheerplan.
- Hoofdstuk 3** geeft inzage in de subsidiemogelijkheden en de voorwaarden.
- Hoofdstuk 4** beschrijft de provinciale beleidsdoelen voor het (agrarische) natuur- en landschapsbeheer, de natuurverbindingen en het afwegingskader voor begrenzen en ontgrenzen van NNN
- Paragraaf 4.5** vormt tevens een formeel en inhoudelijk toetsingskader voor subsidieaanvragen van agrarische collectieven.
- Hoofdstuk 5** geeft uitleg over monitoring en rapportage.
- Hoofdstuk 6** betreft de gebiedsbeschrijvingen.
- Hoofdstuk 7** geeft een uitleg over de kaarten.

De kaarten geven aan waar welke natuur aanwezig is en voor welke beheertype subsidie kan worden aangevraagd. De kaarten zijn te vinden op de viewer <http://maps.noord-holland.nl/kaarten>. De kaarten behoren bij het Natuurbeheerplan. In de bijlage staan relevante afkortingen en verwijzingen naar websites.

De foto's in het Natuurbeheerplan geven een beeld van enkele bijzondere Natuurtypen die voorkomen in het Natuur Netwerk Nederland (NNN) in Noord-Holland.

De tekeningen in het Natuurbeheerplan geven een vereenvoudigde weergave van Agrarische Natuurtypen: Open grasland, Open akkerland, Droge dooradering, Natte dooradering en Agrarisch waterbeheergebied.

Hoofdstuk 1

Algemene informatie	6
---------------------	---

Hoofdstuk 2

Context Natuurbeheerplan	9
2.1 Europees kader	10
2.2 Nationaal	11
2.3 Provincie Noord-Holland	13

Hoofdstuk 3

Subsidie voor natuur- en landschapsbeheer	19
3.1 Subsiestelsel Natuur en Landschapsbeheer SNL	20
3.2 Certificering	20
3.3 Subsidie voor natuurbeheer	21
3.4 Subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer	22
3.5 Subsidie voor het beheer van landschapselementen	23
3.6 Subsidie voor eenmalige kwaliteitsimpulsen en/of functiewijziging of (SKNL)	24
3.7 Verplichtingen van de natuurbeheerder	25
3.8 Geborgd vertrouwen	25
3.9 Toezicht en sancties	25

Hoofdstuk 4

Provinciale doelen voor het natuur- en landschapsbeheer	27
4.1 Inleiding	28
4.2 Beheerdoelen binnen het NNN	30
4.3 Herbegrenzing NNN / afwegingskader	34
4.4 Beheerdoelen buiten het NNN	36
4.5 Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven	48
4.6 Wijziging begrenzing leefgebieden agrarisch natuurbeheer	49

Hoofdstuk 5

Monitoring en rapportage	50
5.1 Monitoring, rapportage	51
5.2 Evaluatie	53

Hoofdstuk 6

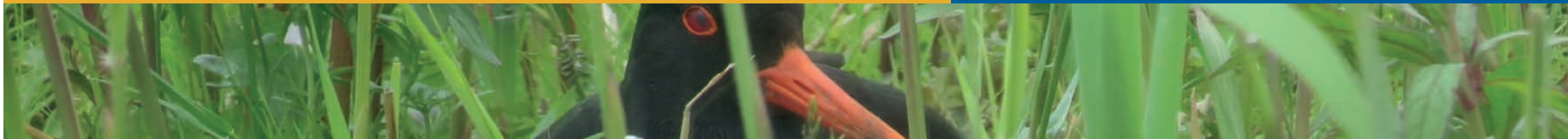
Gebiedsbeschrijvingen	54
6.1 De waarde van gebiedsbeschrijvingen	55
6.2 Actualisatie	56
6.3 Vigerende gebiedsbeschrijvingen per regio	56

Hoofdstuk 7

Kaarten	80
----------------	-----------

Algemene informatie

De Wet natuurbescherming verplicht de provincie zorg te dragen voor realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur). De provincies zijn verantwoordelijk voor de Natura 2000-gebieden en het soortenbeleid. Het Natuurbeheerplan is een uitwerking van de Agenda Groen op het onderdeel beheren: beheer dat zich richt op duurzaam, effectief en efficiënt realiseren van beheerdoelen die zijn vastgelegd in het Natuurbeheerplan.

Het Natuurbeheerplan bevat de natuurdoelen met betrekking tot het Natuur Netwerk Nederland (NNN en de doelen en begrenzing van de zoekgebieden voor agrarisch natuur- en waterbeheer. De doelen zijn gerelateerd aan de internationale biodiversiteitsdoelen en de internationale natuurgerichte agromilieu-, water- en klimaatdoelen. De provincie wijst de natuurdoelen in het NNN aan. Een natuurdoel beschrijft een bepaalde natuurkwaliteit en wordt gebruikt als een toetsbare doelstelling voor een natuurgebied.

De beheerdoelen binnen het NNN zijn aangeduid op twee kaarten: de beheertypenkaart (kaart 2a) en de ambitiekaart. Op de beheertypenkaart staat de actuele natuursituatie voor het natuurbeheer. Op de ambitiekaart (kaart 3) staat de ambitie van de provincie voor de natuur.

Bij het agrarisch natuurbeheer zijn de internationale doelsoorten gekoppeld aan leefgebieden. Op de beheertypenkaart 2b-2f staan de begrensde gebieden (zoekgebieden) waarbinnen subsidie voor agrarisch natuurbeheer voor één van de

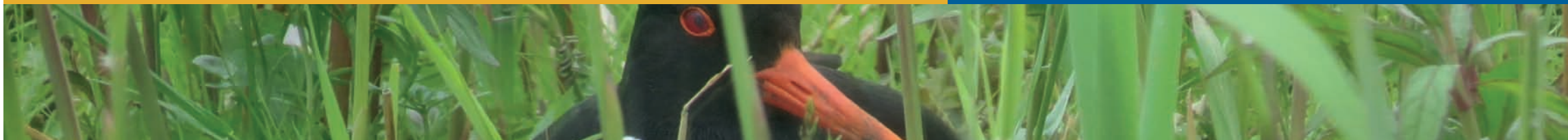
vier agrarische leefgebieden (open grasland, open akker, droge dooradering, natte dooradering) en de categorie water kan worden aangevraagd. In het Natuurbeheerplan zijn de internationale doelsoorten voor het agrarisch natuurbeheer opgenomen. Met de categorie water wordt een bijdrage geleverd aan o.a. het realiseren van doelen uit de Internationale Kaderrichtlijn water. Het agrarisch waterbeheer heeft tevens positieve effecten op flora en fauna.

Het plan bevat gebiedsbeschrijvingen. In aanvulling op de natuurtypen en beheertypen zijn er per gebied soms specifieke natuurwaarden en beheereisen die verband houden met de lokale situatie. Deze gebiedsbeschrijvingen zijn de wezenlijke waarden en kenmerken van een gebied, zoals bedoeld in de Provinciale Ruimtelijke Verordening.

Procedure en rechtsbescherming

Het plan is geen statisch document. De provincie kan de inhoud van de plantekst en de kaarten indien nodig actualiseren.

Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (AWB) van toepassing. Op grond hiervan stellen Gedeputeerde Staten belanghebbenden in de gelegenheid om in de periode van de terinzagelegging, een zienswijze op het ontwerp-Natuurbeheerplan kenbaar te maken.

Het ontwerp-Natuurbeheerplan zal na het besluit van Gedeputeerde Staten zes weken ter inzage liggen. De zienswijzen worden gebundeld en beantwoord in een Nota van beantwoording. Vervolgens zullen Gedeputeerde Staten afwegen of de ontvangen zienswijzen aanleiding geven tot wijzigingen. Wanneer dit het geval is, worden deze wijzigingen verwerkt in het Natuurbeheerplan.

Gedeputeerde Staten stellen de Nota van beantwoording vast.

Een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten, op grond van artikel 1.3 van de uitvoeringsregeling Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland 2016-2021 (SVNL 2016-2021). Conform een motie van Provinciale Staten (motie 53/2014 "Natuur is kapitaal") wordt sinds 2014 het definitieve Natuurbeheerplan ook ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd. Deze werkwijze is nu ook in de SVNL 2016-2021 geformaliseerd met een wijziging van art. 1.3.

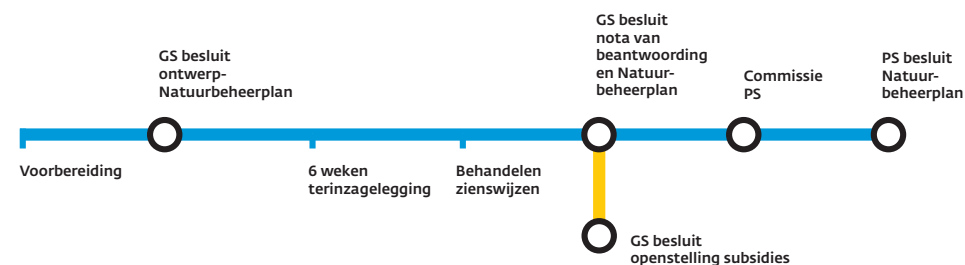
Als onderdeel van het Natuurbeheerplan wordt op grond van de uitvoerings-regeling SVNL 2016-2021 in het Natuurbeheerplan een elektronische kaart met topografische ondergrond vastgesteld, waarop is aangeduid:

- voor welke natuurterreinen een subsidie natuur- en landschapsbeheer kan worden verstrekt en
- voor welk leefgebied, of onderdeel van een leefgebied een subsidie agrarisch natuur- en landschapsbeheer kan worden verstrekt.

Daarnaast wordt in het Natuurbeheerplan op grond van artikel 7 van de Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Noord-Holland (SKNL) op een ambitiekaart aangegeven voor welke gronden een inrichtingssubsidie en/of functiewijzigingssubsidie kan worden verstrekt.

Omdat op de voorbereiding van het besluit tot vaststelling van dit Natuurbeheerplan de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van toepassing zal zijn, biedt de AWB geen mogelijkheid tot bezwaar tegen het besluit van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten tot vaststelling. Belanghebbenden hebben de mogelijkheid om tegen het Natuurbeheerplan beroep in te stellen bij de rechtbank te Haarlem en hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State te Den Haag.

Besluitvormingsproces

Context Natuurbeheerplan

Relatie met beleidskaders

Het beheren van natuur, de bescherming van soorten heeft een (inter)nationale context. Dit hoofdstuk geeft de context weer.

2.1 Europees kader

Europese verdragen en richtlijnen vormen het kader voor het nationale beleid op het gebied van natuur, biodiversiteit en milieu. De verdragen bevatten uitgangspunten en doelstellingen voor bijvoorbeeld de kwaliteit van natuur, water, bodem en lucht. Lidstaten verwerken de internationaal verplichte richtlijnen in nationale wetgeving.

De Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992) zijn door de Europese Unie opgesteld om de biodiversiteit in Europa in stand te houden. In deze richtlijnen wordt aangegeven welke planten en dieren en hun natuurlijke habitats (leefgebieden) beschermd moeten worden door de lidstaten van de Europese Unie. De richtlijnen zorgen voor gebieds- en soortenbescherming in Europa. Beide richtlijnen bevatten meerdere bijlages waarin lijsten met soorten zijn opgenomen. Voor kwetsbare vogelsoorten en plant- en diersoorten zijn er door het Rijk Natura 2000-gebieden aangewezen als speciale beschermingszone, bekend als "Natura 2000". De Natura 2000-gebieden moeten samen een coherent Europees ecologisch netwerk vormen. Naast gebiedsbescherming bevatten de richtlijnen regels voor algemene soortenbescherming. De internationale verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn vanaf 1 januari 2017 verwerkt in de Wet natuurbescherming.

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is sinds 2000 van toepassing en is opgesteld om de waterkwaliteit in Europa te verbeteren. De doelstelling van de KRW is dat uiterlijk in 2027 in heel Europa de kwaliteit van alle wateren zowel chemisch (schoon), als ecologisch (gezond), op orde moet zijn. Lidstaten maken beheerplannen met milieudoelstellingen voor grond- en oppervlaktewater. De actuele plannen gelden sinds december 2015.

De Nitraatrichtlijn is in 1991 opgesteld voor bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen. De nitraatrichtlijn bevat gebruiksnormen voor het gebruik van dierlijke mest en stikstofkunstmest. Elke lidstaat moet elke vier jaar in een actieprogramma vastleggen welke maatregelen worden genomen om de gewenste waterkwaliteit te bereiken.

Voor het platteland zijn door de Europese Commissie beleidsdoelen en regels vastgesteld met betrekking tot de verduurzaming en vergroening van de landbouw. Dit ligt vast in het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) 2014-2020 waarin regels en subsidies zijn opgenomen voor duurzame landbouw; vergroening en agrarisch natuurbeheer. De uitvoering van het plattelandsbeleid van de EU 2014-2020 (GLB pijler 2) krijgt gestalte via het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP 3 2014-2020. Het programma wordt gefinancierd door provincies; waterschappen en Rijk. Binnen dit programma ziet artikel 28 toe op subsidiëring van agro- milieu- en klimaatdiensten. Dit is het financiële kader voor deze diensten binnen het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

N o8.02 Open duin, verstuiving Nationaal Park Zuid-Kennemerland, foto: Martin Witteveldt.

2.2 Nationaal

Het Rijk blijft zorgdragen voor de natuur. Het Rijk zorgt voor de wettelijke natuurbescherming en internationale afspraken. Het Rijk legt verantwoording af aan de Europese Commissie over soorten en habitattypen. De provincie Noord-Holland rapporteert over de staat van de natuur aan het Rijk. Vanwege de decentralisatie van het natuurbeleid aan de provincies, via het Natuurakkoord (2011) en het Natuurpact (2013), hebben de provincies een grote mate van beleidsvrijheid ten aanzien van het natuur- en landschapsbeheer. Het Rijk heeft haar rol na de decentralisatie beschreven in de "Rijksnatuurvisie 2014, Natuurlijk verder". Kernpunt van deze visie is een omslag in denken: natuur hoort midden in de samenleving thuis en is niet beperkt tot natuurgebieden. Het Rijk wil met de provincies samenwerken bij de uitvoering van de decentralisatie-afspraken in het Natuurpact. Samenwerking vindt onder meer plaats in het formuleren van ambities en maatregelen voor het behoud van boerenlandvogels.

Het ministerie van Economische Zaken heeft de ambitie uitgesproken om landbouw en natuurbescherming meer te verbinden en streeft naar "natuurinclusieve landbouw" en duurzame voedselproductie. In het Interprovinciaal overleg (IPO) formuleren provincies gezamenlijke ambities en acties: de provincies willen een duurzame landbouw, met focus op natuurinclusief, bevorderen, zodanig dat over 10 jaar:

- (milieu-, bodem- en water)knelpuntsituaties en andere vormen van negatieve effecten op bijvoorbeeld natuurwaarden zijn opgelost;
- bovenwettelijk wordt bijgedragen aan milieu respectievelijk ecologie;

- de landbouw productiemethoden gebruikt die zowel de milieu- en ecologische kwaliteiten als de landschappelijke en ruimtelijke kwaliteiten behouden en versterken;
- de achteruitgang in de biodiversiteit in agrarisch gebied tot staan is gebracht, een keerpunt richting “toename biodiversiteit” is bereikt.

Dit komt ten goede aan:

- de functionele biodiversiteit in de bedrijfsvoering (bodemleven, natuurlijke plaagbestrijding, bestuiving en genetische diversiteit);
- (wilde) flora en fauna op het boerenland, zoals boerenlandvogels en akkerkruiden;
- landschaps- en cultuurhistorische elementen of landschappelijke structuren, die bijdragen aan biodiversiteit.

Circulaire economie

De overheid en het bedrijfsleven werken hard aan het ombuigen van de huidige lineaire economie naar een circulaire economie. Het verlies van grondstoffen en energie worden in de circulaire economie voorkomen. Ook in de landbouw zal gewerkt gaan worden aan het sluiten van kringlopen en het voorkomen van verlies van grondstoffen en energie. Circulaire economie biedt volop kansen voor biodiversiteit en duurzame vormen van landbouw. In 2050 moet Nederland volledig circulair zijn.

Index Natuur en Landschap en Catalogus Groenblauwe Diensten

De Index Natuur en Landschap is een landelijk uniforme “natuurtaal”, die beschrijft welke

typen natuur, agrarische natuur en landschap we in Nederland kennen. De Index Natuur en Landschap wordt periodiek herzien en vormt de basis van het Natuurbeheerplan. De Index bestaat uit de onderdelen natuur, agrarische natuur en landschapselementen. In de Index worden twee niveaus onderscheiden: de natuurtypen en de beheertypen. De natuurtypen zijn bedoeld als sturings- en verantwoordingsinstrument op landelijk niveau. Daarbij valt te denken aan afspraken en rapportages tussen Rijk en provincies. De beheertypen zijn geschikt voor de aansturing van het beheer op interprovinciaal, provinciaal niveau. Zij vormen de basis voor afspraken over doelen en middelen tussen provincie en beheerder. De Index Natuur en Landschap, inclusief een toelichting op de verschillende natuurtypen, beheertypen, beheervorschriften en de berekende (standaard)kostprijs per beheertype, is te raadplegen op www.portaalinatuurenlandschap.nl.

De Catalogus Groenblauwe Diensten (CGBD) is een overzicht van de door de Europese Commissie goedgekeurde maximale vergoedingen die Nederlandse overheden mogen verstrekken aan grondeigenaren en gebruikers die een groenblauwe dienst leveren, zonder dat sprake is van ongeoorloofde staatssteun. Het agrarisch natuurbeheer is gebaseerd op deze Catalogus. De CGBD is te raadplegen op www.portaalinatuurenlandschap.nl.

Vernieuwd stelsel agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb)

Met ingang van 1 januari 2016 is het stelsel agrarisch natuurbeheer vernieuwd. De stelselwijziging beoogt een efficiënter (vereenvoudiging en verlaging van kosten) en effectiever agrarisch natuurbeheer: door een collectieve aanpak en leefgebiedenbenadering met meerwaarde voor natuur, landschap en water.

Uitsluitend gecertificeerde agrarische collectieven kunnen subsidie aanvragen voor gebiedsgericht agrarisch natuur- en landschapsbeheer (hierna: agrarisch natuurbeheer). Het agrarisch natuurbeheer wordt vooral ingezet voor het creëren van goede leefomgevingen voor kwetsbare soorten zoals grutto, Kievit, veldleeuwerik, gele kwikstaart, noordse woelmuis en bittervoorn.

2.3 Provincie Noord-Holland

De Provincie is op basis van het Natuurakkoord (2011) en het Natuurpact (2013) en de Wet natuurbescherming (2017) verantwoordelijk voor het natuurbeleid. In het Natuurpact zijn de ambities vastgelegd voor de ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland voor de periode tot en met 2027. Op grond van de Wet natuurbescherming draagt de provincie zorg voor realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur). De provincie is verantwoordelijk voor de Natura 2000-gebieden en het soortenbeleid.

Agenda Groen en Provinciaal Meerjarenprogramma Groen

In de Agenda Groen, die in 2013 door Provinciale Staten is vastgesteld, is beschreven hoe de provincie de provinciale groenstructuur wil beheren en beschermen en hoe anderen daarbij worden betrokken. In de Agenda Groen wordt het beschermen en ontwikkelen van het Natuur Netwerk Nederland beschreven.

Het NNN is de nationaal samenhangende structuur van te beschermen en te ontwikkelen groengebieden. De gedachte achter het NNN is dat het verbinden van leefgebieden voor soorten effectief is om biodiversiteit te behouden en te herstellen. Het Natuurbeheerplan

geeft een uitwerking van het begrip adequaat beheer uit de Agenda Groen. Het Provinciaal Meerjarenprogramma Groen is een meerjarig uitvoeringsprogramma van projecten die bijdragen aan de Agenda Groen, zoals projecten voor verwerving en inrichting van het NNN, het nemen van maatregelen voor het realiseren van instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden en Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)-gebieden en het aanleggen van natuurbruggen en natuurverbindingen door de gehele provincie. Via het PMG wordt ook subsidie verleend om burgers te betrekken en te ondersteunen bij hun inzet voor de groene leefomgeving.

N o8.o2 Open duin, duinviooltjes, Martin Witteveldt.

Relatie Natuurbeheerplan, Natuur Netwerk Nederland en Natura 2000

Natura 2000 is een internationaal netwerk van natuurgebieden, ter behoud van de biodiversiteit in Europa. Voor elk Natura 2000 gebied is c.q. wordt een beheerplan opgesteld, waarin onder meer wordt bepaald welk beheer en welke aanvullende maatregelen nodig zijn om de Natura 2000 doelen te behalen.

De Natura 2000-gebieden liggen voor een groot deel in het NNN. De gebieden zijn daardoor grotendeels niet alleen via de Wet Natuurbescherming, maar ook via de provinciale ruimtelijke verordening beschermd. Bovendien kunnen de beheerders er SNL- subsidie aanvragen, waarmee de financiering van het basisbeheer in de gebieden is verzekerd. Het beheer, het beheertype is waar nodig aangepast op de Natura 2000 doelen, die -vanwege hun internationale status- leidend zijn.

De Natura 2000 beheerplannen zijn nagenoeg afgerond. Als uit een beheerplan blijkt dat het voor het halen van de Natura 2000 doelen nodig is om de delen die nog níet als NNN zijn begrensd alsnog te begrenzen, dan zal dat bij de eerstvolgende aanpassing van de NNN begrenzing gebeuren.

Relatie Natuurbeheerplan en omgeving

Het Natuurbeheerplan geeft primair de kaders voor het goede beheer van de natuur die deel uitmaakt van het Natuur Netwerk Nederland, de natuurverbindingen en kaders voor het agrarisch natuurbeheer. Daar waar infrastructuur de natuurgebieden en de natuurverbindingen doorsnijdt is het nodig deze infrastructuur te ontsnipperen. De omgeving van de natuurgebieden en de verbindingzones is uiteraard ook van invloed op de kwaliteit van de natuur; het herstelvermogen voor ecosystemen en de bescherming tegen bedreigende invloeden van buitenaf. Om die reden verbreedt de

provincie de blik naar de overige gebieden, dus ook de niet-natuurgebieden. Daar waar mogelijk stimuleert de provincie maatregelen die de biodiversiteit bevorderen. Dit doen wij op verschillende manieren, o.a. via de aanpak Groen Kapitaal. De provincie is als beheerder primair verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de grondoppervlakte. Dit betreft alle provinciale infrastructuur, maar ook talloze gronden die in provinciaal eigendom zijn. Bij verpachten van provinciale grond stimuleren wij pachters onder meer tot het inzaaien en beheer van kruidenrijke randen. Verantwoordelijkheid voor de infrastructuur betekent niet alleen maar zorgen voor een wegdek zonder gaten, of de aanleg van nieuwe infrastructuur, maar ook een zorgvuldig beheer van onze bermen, oevers en overig eigen areaal. Specifiek voor dit onderdeel heeft de provincie in 2016 de Green Deal Infranatuur ondertekend. Hieruit volgt dat wij streven naar de meest optimale ecologische waarden in onze bermen, oevers en overige eigendommen. Daar waar de ecologische potentie op ons eigen areaal er is, zullen wij die door zorgvuldige aanleg en beheer nastreven. Gebieden waar de beschermenswaardige natuur al is, houden we deze in stand (tenzij groot openbaar belang tot andere keuzes leidt).

Relatie Natuurbeheerplan en Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV)

De kaarten van het Natuurbeheerplan hebben geen planologische werking. De kaarten zijn de basis voor subsidieverlening. De PRV is leidend voor de planologische bescherming van de natuur in de provincie. Wijziging van de bij de PRV behorende kaart 4 Ecologie (EHS en weidevogelleefgebieden) vergt separate besluitvorming. In de PRV is het NNN verankerd (In de PRV wordt nog de term Ecologische Hoofdstructuur gebruikt) en zijn de weidevogelleefgebieden opgenomen. Met het vaststellen van het Natuur-beheerplan is er actueel kaartmateriaal, echter voor

wijziging van de kaarten in de PRV is separate besluitvorming noodzakelijk. In de PRV wordt verwezen naar de gebiedsbeschrijvingen in het Natuurbeheerplan. Met het vaststellen van het Natuurbeheerplan zijn de actuele gebiedsbeschrijvingen uit hoofdstuk 6 wél automatische onderdeel van de PRV. Er is geen extra procedure nodig om de PRV aan te passen. Het is aan gemeenten om de ruimtelijke plannen in overeenstemming te brengen met de PRV. Gemeenten dienen NNN op te nemen in hun bestemmingsplan indien de natuurfunctie is gerealiseerd en gemeenten dienen in de toelichting van het bestemmingsplan aan te geven op welke wijze deze wezenlijke kenmerken en waarden worden beschermd en hoe negatieve effecten worden voorkomen. Het NNN waar de natuurfunctie nog niet is gerealiseerd leidt in beginsel niet tot consequenties voor de uit een vigerend bestemmingsplan voortvloeiende gebruiksmogelijkheden. Deze gebieden houden doorgaans hun oorspronkelijke (meest agrarische) bestemming tot de gronden zijn verworven voor natuurontwikkeling of een overeenkomst voor functiewijziging is gesloten (via de SKNL-regeling). Het is de eigenaar of gebruiker van de gronden echter niet toegestaan om maatregelen te nemen die de beoogde natuurontwikkeling minder of zelfs geheel niet meer mogelijk maken. Gemeenten hebben met bestemmingsplannen en handhaving een belangrijke rol in de bescherming van het Natuur Netwerk Nederland en de weidevogelleefgebieden zoals opgenomen op de kaarten die behoren bij de PRV. Gemeenten hebben een cruciale rol in het betrekken van burgers bij de groene leefomgeving en het behoud en herstel van biodiversiteit en het mooi houden van het landschap.

Relatie Natuurbeheerplan en waterschappen

De waterschappen geven in de waterbeheerplannen aan welke doelen zij nastreven op het gebied van water. Waterschappen zijn verantwoordelijk voor de waterkwaliteit. Het voldoen aan de normen van de Kaderrichtlijn Water is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen. In de waterbeheerplannen van de waterschappen staat per KRW-oppervlaktewaterlichaam aangegeven welke doelen bereikt moeten worden en welke maatregelen daarvoor nodig zijn. Ook geven waterschappen aan op welke wijze zij het beheer van het watersysteem uitvoeren. In toenemende mate leggen waterschappen natuurvriendelijke oevers aan. Doordat natuurvriendelijke oevers veel minder steil zijn ontstaat er meer ruimte om water te bergen. Het zijn oevers die ook rekening houden met de natuur en het landschap. De vegetatie heeft weer een gunstige invloed op de kwaliteit van het water. Waterschappen zijn cofinancier van het agrarisch waterbeheer. waterschappen en agrarische collectieven spannen zich samen in voor waterkwaliteit en versterken daarmee de flora en fauna in en rondom water.

Waterschappen: relatie waterschappen en (agrarisch) natuurbeheer

Waterschappen zijn wettelijk verplicht voor het oppervlaktewater een peilbesluit op te stellen met inspanningsverplichting om dit peil te handhaven. Een peilbesluit is een besluit waarin voor een bepaald water of gebied beschreven staat welke waterstanden door het peilbeheer moeten worden nagestreefd. Waterschappen dienen bij peilbesluiten de verschillende belangen af te wegen. Bij het opstellen van een peilbesluit zijn de gebruiksfuncties van een gebied het uitgangspunt, bijvoorbeeld landbouw, natuur en bebouwing. Deze gebruiksfuncties stellen verschillende eisen aan de hoogte van een waterpeil. De landbouw wil vaak een laag waterpeil, voor de natuur is echter een hoog waterpeil beter. Bij de belangenafweging ten aanzien van waterpeil is het cruciaal dat de belangen van natuur, waaronder het behoud van weidevogels, expliciet worden benoemd en meegewogen en benadeling van natuur en weidevogelpopulaties wordt voorkomen c.q. oplossingen worden ontwikkeld om negatieve effecten op te vangen. Binnen het gerealiseerde NNN verdient het natuurbelang uiteraard prioriteit. Binnen het nog niet gerealiseerde NNN verdient het natuurbelang speciale aandacht. Provincie, waterschappen, gemeenten en beheerders werken samen aan het behoud en beheer van natuur in Noord-Holland. Het is van belang dat de natuurfuncties die op kaart 2A te zijn weergegeven met het passende waterpeil worden ondersteund en dat bij belangenafweging in agrarisch gebied nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de weidevogelleefgebieden die zijn begrensd op de kaart open grasland met agrarisch natuurtype A 11.01. Waterschappen investeren in monitoring van groenblauwe diensten en kennisdeling o.a. met de agrarische collectieven. Waterschappen zijn actieve partners in verbetering van de kwaliteit leefomgeving.

Relatie Natuurbeheerplan en Recreatieschappen

Recreatieschappen zijn samenwerkingsverbanden van gemeenten in de vorm van gemeenschappelijke regelingen, met doelstellingen op het gebied van natuur, landschap en openluchtrecreatie. De provincie neemt deel in een aantal recreatieschappen. Recreatieschappen zijn verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van en toezicht in de recreatiegebieden. De recreatieschappen maken het landschap toegankelijk en zij houden zich bezig met natuurontwikkeling, voorlichting en educatie.

Op de kaarten in het natuurbeheerplan is ook voor de recreatiegebieden aangegeven welk type natuur en beheer van toepassing is. De natuur- en recreatiedoelen gaan in deze gebieden samen. In de praktijk lijkt het door elkaar te lopen of dit recreatiegebieden zijn met een natuurdoelstelling of natuurgebieden met een recreatiedoelstelling. Hoewel beide functies prima naast elkaar kunnen bestaan zal voor deze terreinen bekeken gaan worden of dit in de praktijk ook zo is of dat hiervoor aanpassingen van het natuur beheertype of het recreatief gebruik nodig zijn. Provincie en de recreatieschappen onderzoeken samen op welke wijze de natuurdoelen in deze gebieden beter benoemd kunnen worden naast de recreatiedoelstellingen.

Gebiedsgericht beheer en samenwerking

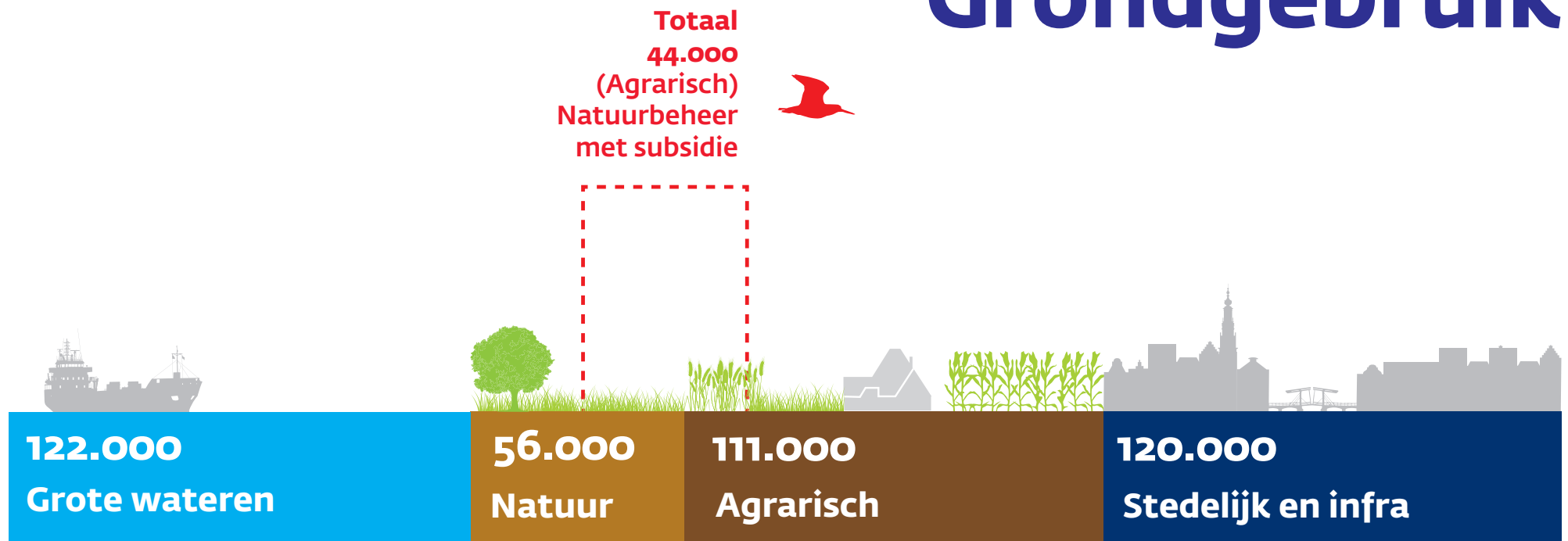
Van een beheerdergerichte benadering zijn we via een beheergerichte benadering nu in de fase dat het gaat om gebiedsgericht beheer. De provincie bevordert de samenwerking tussen beheerders met gesprekken over beheer, behaalde resultaten (op basis van monitoringsgegevens), toekomstplannen en kennisontwikkeling. Van beheerders wordt verwacht dat zij hun aanpak en resultaten met elkaar delen, deze gezamenlijk evalueren en ook gezamenlijk presenteren, onder andere aan de provincie. Het uitwisselen van ervaring, het delen van kennis en betrekken van kennisorganisaties is essentieel om de kwaliteit van de natuur te borgen. Ook het actief betrekken van Waterschappen en gemeenten en ondernemers is van belang. Natuurbeheer is ook mensenwerk. Samenwerking van organisaties en is belangrijk, echter de beheerders blijven verantwoordelijk voor adequaat beheer van de natuur. Goed beheer is de inzet van professionals en vrijwilligers onmisbaar. Vrijwilligers helpen bij het beheer van natuur, bij het beschermen van weidevogels en bij monitoring.

N 14.02 Hoog- en laagveenbos, IJsvloer bij berkenbos, Ilperveld, Landsmeer, foto: Frank Naber.

Grondgebruik

Subsidie voor natuur- en landschapsbeheer

Om de biodiversiteit in Noord-Holland te beschermen en te bevorderen, kunnen beheerders bij de provincie subsidies aanvragen.

3.1 Subsiestelsel Natuur en Landschapsbeheer SNL

Het Subsiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL) bestaat uit:

- de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland voor lopende beschikkingen die zijn ingegaan vóór 1 januari 2016;
- de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland en 2016-2021 (SVNL2016-2021) voor het beheer van natuur en landschap vanaf 1 januari 2016;
- de Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL), niet voor beheer maar voor investeringen in natuur en landschap (functiewijziging, inrichting).

Subsidieaanvragen worden getoetst aan de uitvoeringsregelingen en aan de vereisten van het Natuurbeheerplan en aan bijzondere bepalingen van de openstellingsbesluiten. De uitvoeringsregelingen, aanvraagprocedures en subsidievoorwaarden staan op de website van de provincie, onder het subsidieloket. De openstellingsperiode en hoogte van de budgetten die voor subsidies beschikbaar is (de "subsidieplafonds") worden jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgesteld. De periode van openstelling en de subsidieplafonds worden bekendgemaakt in het Provinciaal Blad en op de website van de provincie. Subsidie wordt uitsluitend verstrekt voor terreinen en landschapselementen die zijn begrensd op kaarten in dit Natuurbeheerplan.

3.2 Certificering

Certificering is een voorwaarde om voor beheersubsidie in aanmerking te komen. De Stichting Certificering SNL verleent de certificaten (agrarisch) natuurbeheer namens de provincie. Er zijn drie soorten certificaten mogelijk:

- het certificaat natuurbeheer: een individueel certificaat voor eigenaren en organisaties die natuur beheren. Dit certificaat, of het certificaat samenwerkingsverband natuurbeheer (zie hierna), is verplicht als een beheerder subsidie aanvraagt voor meer dan 75 hectare;
- het certificaat samenwerkingsverband natuurbeheer (natuurcollectief): een groeps-certificaat voor natuurbeheerders die ook formeel samenwerken, zoals de Unie van Bosgroepen, Hollands Particulier Grondbezit of een regionaal collectief. De ontvanger van een groeps-certificaat neemt de verplichting op zich om haar leden of deelnemers te informeren over kwalitatief goed beheer;
- het certificaat collectief agrarische grondgebruikers (agrarisch collectief): een verplicht certificaat voor de organisatie van collectief agrarisch natuurbeheer in een gebied. Het collectief is verantwoordelijk voor goed beheer door de deelnemers van het collectief.

Het certificaat is een kwaliteitskeurmerk. Het certificaat wordt pas verstrekt als is voldaan aan kwaliteitseisen ten aanzien organisatie en administratie. Onderdeel van certificering is de eis dat de beheerder de monitoring uitvoert conform het kwaliteitshandboek, zodat is gegarandeerd dat de landelijke systematiek wordt gevolgd.

De Stichting Certificering SNL voert audits uit. Wanneer uit een audit blijkt dat niet wordt voldaan aan de eisen die een certificaat stelt, wordt een kans tot herstel gegeven en als er aanleiding voor is kan het certificaat worden ingetrokken.

Certificering aanvragen (natuurbeheer, SVNL-N)

Er zijn twee manieren om aan de certificeringsverplichting te voldoen:

- 1 De beheerder vraagt een eigen certificaat aan bij de Stichting certificering SNL (rechtstreeks of bijvoorbeeld via Part-Ner).
- 2 De beheerder sluit zich aan bij een gecertificeerd collectief (zoals de Unie van Bosgroepen of het natuurcollectief Noord-Holland).

Op dit moment zijn er enkele organisaties actief die ondersteuning en begeleiding aanbieden bij het verkrijgen van de certificering.

Stichting Part-Ner

Met het certificaat van Part-Ner heeft de beheerder zelf de regie en blijft zelf eindverantwoordelijk voor het beheer, zowel voor de juiste uitvoering als voor het behaalde resultaat. Part-Ner ondersteunt ook het Natuurcollectief Noord-Holland, wat een administratieve samenwerking is van kleine particuliere beheerders.

De Unie van Bosgroepen

De Unie van Bosgroepen is als collectief gecertificeerd, waardoor deelnemers aan dit collectief onder de certificering van het collectief vallen.

De Unie van Bosgroepen kan de aanvraag van een particulier beheerder volledig verzorgen en daarmee ontzorgen. Op basis van door deelnemers aangereikte

informatie verwerken zij deze tot een subsidie-aanvraag. Het collectief ondersteunt de particuliere beheerder met kennisuitwisseling tijdens bezoeken en de particuliere beheerder is als deelnemer medeverantwoordelijk voor het beheer en resultaat van het gehele collectief.

Overigen

Er zijn ook andere partijen die particuliere beheerders ondersteunen bij het verkrijgen van certificering.

3.3 Subsidie voor natuurbeheer

De provincie verstrekt subsidie voor natuur- en landschapsbeheer uitsluitend aan eigenaren of erfpachters van terreinen of hun collectieve vertegenwoordiger. Geen subsidie wordt verstrekt aan waterleidingbedrijven (zoals PWN N.V.) en publiekrechtelijke rechtspersonen (het Rijk, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen zoals recreatieschappen), met uitzondering van Staatsbosbeheer. Ook verstrekt de provincie geen subsidie voor het beheer van de "NNN grote wateren": Noordzee, Waddenzee en het IJsselmeer en Markermeer. Dit is de verantwoordelijkheid van het Rijk.

De hoogte van de subsidie wordt berekend door het aantal hectares van het desbetreffende natuurbeheertype te vermenigvuldigen met het tarief voor dat beheertype. Indien van toepassing kan de subsidie worden verhoogd met de normbedragen voor monitoring; openstellingstoelage/voorzieningsbijdrage (voorheen recreatietoelage); vaartoelage en schapentoelage. Door de lump sum-constructie neemt de flexibiliteit toe en dalen de uitvoeringskosten en administratieve lasten.

Indien van toepassing wordt het tarief verhoogd met de normbedragen voor monitoring; openstellingstoelage (voorheen recreatietoelage); vaar- en schapentoelage. Door de lump sum-financiering neemt de flexibiliteit toe en dalen de uitvoeringskosten en administratieve lasten.

De subsidie wordt verstrekt voor de duur van zes kalenderjaren, van 1 januari t/m 31 december. Als de subsidieaanvraag lager is dan € 5.000,- over zes jaar, wordt geen subsidie verstrekt, omdat dit te veel administratieve lasten met zich mee brengt in relatie tot de hoogte van de subsidie. De aanvragen voor subsidie natuurbeheer worden sinds medio 2017 door de provincie behandeld.

De provincie ondersteunt ook particuliere natuurbeheerders met subsidie voor beheer van enkele hectares natuur, mits zij voldoen aan de gestelde randvoorwaarden als certificering, deskundigheid en minimale omvang subsidie (€ 5.000,-). Door samen te werken met andere natuurondernemers, in bijvoorbeeld de Unie van Bosgroepen of het Natuurcollectief Noord-Holland (het collectief wordt ondersteund door Part-Ner), wordt kennis gedeeld en de administratie ondersteund. Samenwerken is (nog) niet verplicht, wel verstandig. De provincie ondersteunt de kleine beheerders ten aanzien van monitoring.

3.4 Subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer

De subsidie voor agrarisch natuurbeheer wordt voor 50% gefinancierd uit het nationale Programma voor Plattelandsontwikkeling (POP).

Het POP wordt gefinancierd uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO), onderdeel van het Europese gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). De provincie c.q. de waterschappen (voor het agrarisch waterbeheer) zorgen voor 50% cofinanciering. RVO.nl is Europees betaalorgaan voor SVNL-A subsidie en organiseert de uitvoering in het veld en voert administratieve controles uit. De aanvragen voor subsidie worden sinds de invoering van het nieuwe stelsel Anlb met collectief agrarisch natuurbeheer door de provincie behandeld. Op grond van artikel 3.4 van de SVNL 2016-2021 moet de subsidieaanvraag (de Gebiedsaanvraag) van het gecertificeerde agrarisch collectief voldoen aan de beoordelingscriteria zoals die in paragraaf 4.5 van dit Natuurbeheerplan zijn opgenomen, inclusief de daarbij aangeduide kaarten.

Voor subsidie komen in aanmerking: specifieke kosten voor de uitvoering van het beheer conform de beschrijvingen in de Catalogus Groen Blauwe Diensten; gederfde inkomsten; kosten van de collectieven (maximaal 20% van voorgaande twee). Niet subsidiabel zijn de kosten om te voldoen aan de baseline (maatregelen bedoeld in de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB, die wettelijk verplicht zijn om landbouwpercelen in goede milieuconditie te houden) of waar eventuele inkomsten tegenover staan die met het gesubsidieerde activiteiten worden gegenereerd (landbouwopbrengsten). Ook wordt geen subsidie verstrekt voor beheermaatregelen die al op grond van een andere regeling worden gefinancierd. De hoogte van de subsidie wordt berekend door het aangevraagde maximum aantal hectares per leefgebied te vermenigvuldigen met de gemiddelde kosten per hectare leefgebied (lump sum per leefgebied).

Het gecertificeerde agrarische collectief dat subsidie ontvangt en doorvergoedt aan de deelnemende agrariërs, wordt geacht alle verplichtingen na te leven die in de SVNL 2016-2021 zijn genoemd en de instructies van RVO.nl op te volgen.

Enkele voorbeelden van dergelijke verplichtingen zijn:

- uitvoering van de beheermaatregelen op landbouwgrond of in, aan, op landschapselementen of watergangen direct grenzend aan landbouwgrond;
- een jaarlijkse opgave van de beheeractiviteiten en wijzigingen daarin;
- indienen van een jaarlijks verantwoording;
- medewerking aan audits, controle, toezicht en monitoringswerkzaamheden.

Het staat agrarische collectieven vrij naast het agrarisch natuurbeheer andere activiteiten te ontwikkelen zoals het aanbieden en stimuleren van zorg- of recreatiefuncties, of projecten met waterschappen. Deze activiteiten vallen echter buiten de reikwijdte van dit Natuurbeheerplan.

De provincie verstrekt geen nieuwe langjarige subsidies aan individuele agrarische natuur- en landschapsbeheerders. Lopende subsidiebeschikkingen, verstrekt aan individuele agrariërs, die met agrarisch natuur- en landschaps-beheer zijn gestart vóór 1 januari 2016 blijven van kracht tot de einddatum en daarvoor kan tot de einddatum van het 6-jarige contract, jaarlijks subsidie worden aangevraagd door de gebiedscoördinator c.q. het collectief.

3.5 Subsidie voor het beheer van landschapselementen

Nadat in 2013, als gevolg van bezuinigingen op de begroting subsidie specifiek voor het beheer van landschapselementen is geschrapt, is met ingang van 2018 subsidie beschikbaar voor het beheer van enkele typen landschapselementen. Doel is de landschapselementen in het cultuurlandschap van Noord-Holland beter te beschermen. Landschapselementen zijn bovendien belangrijk voor de biodiversiteit. De uitvoeringsregeling SVNL 2016-2021, waarmee ook het natuurbeheer en het agrarisch natuurbeheer wordt gesubsidieerd, wordt daarvoor gebruikt. Niet het hebben van een landschapselement geeft aanleiding voor subsidie: het doel is het in stand houden van het landschapselement en het onderhoud, bijvoorbeeld snoeien van (fruit-)bomen in een hoogstamboomgaard en het afvoeren van snoeihout. De hoogte van de subsidie is per landschapselement landelijk bepaald.

Zie voor de beschrijving van het landschapsbeheer het portaal natuur en landschap. Het uitgangspunt is dat de instandhouding van landschapselementen zich niet beperkt tot de natuurgebieden. Op kaart 2a zijn de L-typen aangegeven.

Op de website (subsidieloket) en in de openstellingsbesluiten wordt nader aangegeven voor welke landschapsbeheertype subsidie beschikbaar is en onder welke voorwaarden. Voor zover binnen lopende beschikkingen de landschapselementen indirect worden gesubsidieerd (als onderdeel van hecatares en het beheertype) kan voor deze landschapselementen geen L-type subsidie worden aangevraagd.

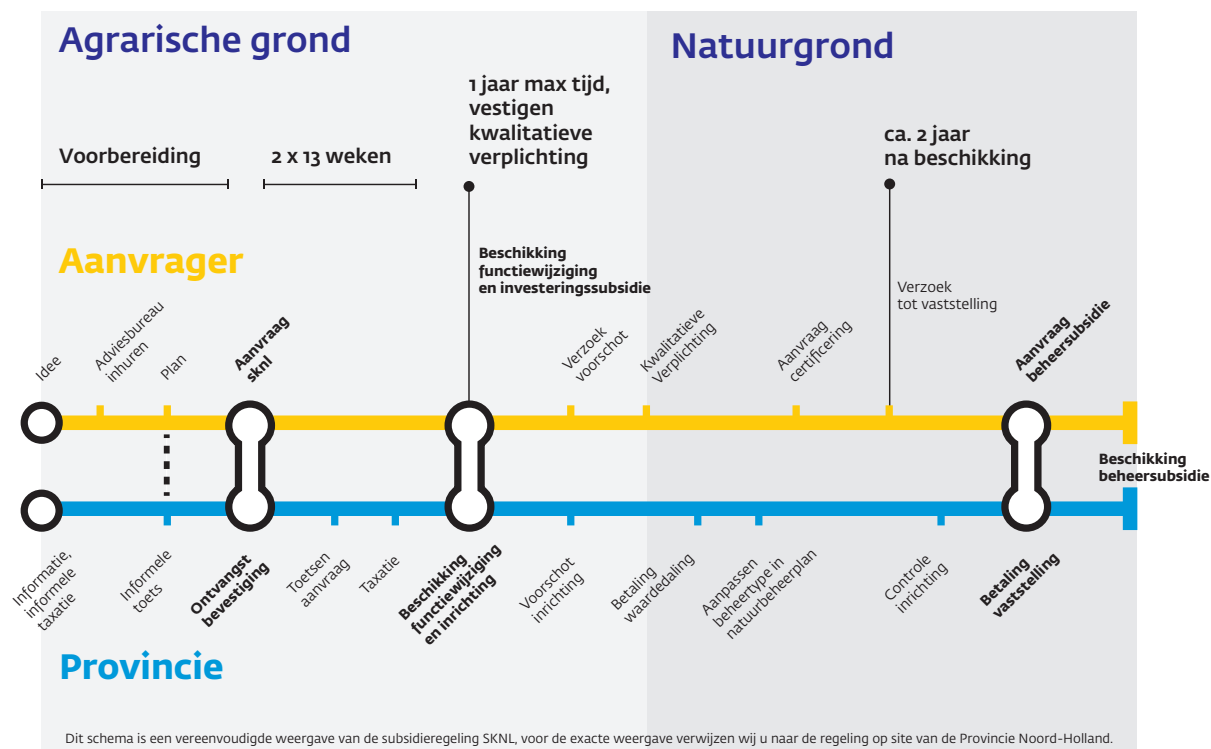
3.6 Subsidie voor eenmalige kwaliteitsimpulsen en/of functiewijziging of (SKNL)

Op grond van de SKNL kunnen beheerders, mits daarvoor budget is opengesteld in het openstellingsbesluit SKNL, subsidie aanvragen voor het realiseren van nieuwe natuur en/of voor het ontwikkelen van natuur naar een ecologisch waardevoller natuurtype. Grondeigenaren die in eigen beheer landbouwgrond via een functiewijziging om willen zetten naar natuurterrein kunnen voor de ontstane waardedaling van landbouwgrond naar natuurgrond een subsidie functieverandering aanvragen. Omdat de grond vaak een inrichting nodig heeft om het beoogde natuurdoel te kunnen realiseren, kan met deze regeling tevens een inrichtingssubsidie worden aangevraagd.

De ambitiekaart vormt de basis voor de subsidies voor functiewijziging of kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL.

Voor meer informatie over de uitvoeringsregeling SKNL zie de website van de provincie (subsidieloket) en het Provinciaal Meerjarenprogramma Groen.

Na realisatie kan voor het natuurbeheer subsidie worden ontvangen. De beheerder dient er zelf zorg voor te dragen om tijdig beheersubsidie aan te vragen, binnen de

openstellingsperiode. Op het moment dat beheersubsidie wordt aangevraagd wordt getoetst aan de kaarten van het vigerende Natuurbeheerplan. Het is van belang dat de beheerder tijdig een verzoek doet tot aanpassing van het beheertype.

3.7 Verplichtingen van de natuurbeheerder

De beheerder die subsidie ontvangt wordt geacht alle beheeractiviteiten uit te voeren die noodzakelijk zijn voor de instandhouding van de natuur- en landschapsbeheertypen, en geen handelingen te verrichten of te gedogen die hier afbreuk aan doen. Hoewel de beheertypen globaal beschreven zijn in de Index met beperkte aanwijzingen voor beheer, wordt van de beheerder verwacht te beschikken over voldoende ecologische kennis van de systematiek van de vergoeding en kennis van beheervoorschriften en monitoringsmethodiek (SKP de bepaling van de standaardkostprijs, www.portaalnatuurenlandschap.nl). In aanvulling op de Index gelden gebiedsbeschrijvingen om de gebiedseigen natuur te behouden (zie hoofdstuk 6). De beheerder draagt zorg voor monitoring. De provincie biedt kleine beheerders ondersteuning bij monitoring.

Terreinen dienen -buiten een vanuit het beheertype verplichte rustperiode- opengesteld te zijn. Een beheerder die een openstellingstoelage ontvangt, dient ervoor te zorgen dat het natuurterrein voldoende toegankelijk is en voldoende wegen, vaarwegen en paden bevat, die recreatief gebruik mogelijk maken. Deze wegen, vaarwegen en paden worden door de beheerder onderhouden. Tenslotte verleent de beheerder medewerking aan de markering en het beheer van landelijke wandelroutes, landelijke fietsroutes en knooppuntennetwerken voor wandelen en fietsen.

3.8 Geborgd vertrouwen

De tafel van geborgd vertrouwen

Certificering is een basisvoorwaarde om in aanmerking te komen voor beheersubsidie en aan de beheerder en het beheer worden eisen gesteld. Wij hebben het vertrouwen dat de beheerders van (agrarische) natuur toegewijd en deskundig zijn. Tegelijkertijd vergt het beheer inzet van publieke middelen en is de bescherming van de natuur niet vrijblijvend. De verantwoording van de juiste besteding van publieke middelen voor behoud van

biodiversiteit en het nakomen van internationale afspraken is een gezamenlijke, grote verantwoordelijkheid. Daarom is de basis geborgd vertrouwen.

Geborgd vertrouwen rust op vier poten:

- 1 Certificering van de werkwijze (kwaliteitshandboek) en de audit daarvan;
- 2 Monitoring;
- 3 Bezoeken en andere activiteiten op locatie;
- 4 Openheid en communicatie van de beheerder naar de provincie.

3.9 Toezicht en sancties

Voor natuurbeheer bieden beheerplannen, monitoring, certificering en een financiële verantwoording in beginsel voldoende inzicht over de ambities, geleverde inspanningen en bereikte resultaten. Deze gegevens zijn de basis voor periodieke gesprekken en veldbezoeken.

Daarnaast zal in het jaarlijkse gesprek gesproken worden over ontwikkelingen die van invloed zijn op de instandhouding van beheertypen.

Aanvullend zal de provincie Noord-Holland steekproefsgewijs locaties bezoeken om een beeld te krijgen van de uitvoering van beheer. Hiermee kunnen wij ook op basis van eigen waarneming verantwoording over de subsidieverlening geven. De provincie zal besluiten tot verder toezicht wanneer daar aanleiding toe is, zoals na het ontvangen van signalen vanuit het veld, analyse van de monitoringsresultaten of opmerkingen bij de audit van het certificaat.

De subsidie wordt verleend voor het uitvoeren van adequaat natuurbeheer. Als daartoe aanleiding is kan de subsidie worden opgeschort c.q. worden gekort c.q. worden teruggevorderd.

Agrarisch natuurbeheer kent al een uitgebreid kader voor toezicht, handhaving en sanctionering op basis van Europese regelgeving. Gecertificeerde collectieven leveren de provincie jaarlijks een voortgangsrapportage en periodiek is er overleg met de collectieven. RVO.nl voert controles uit en beoordeelt de betaalverzoeken van collectieven.

RVO.nl kan kortingen opleggen indien niet wordt voldaan aan de voorwaarden.

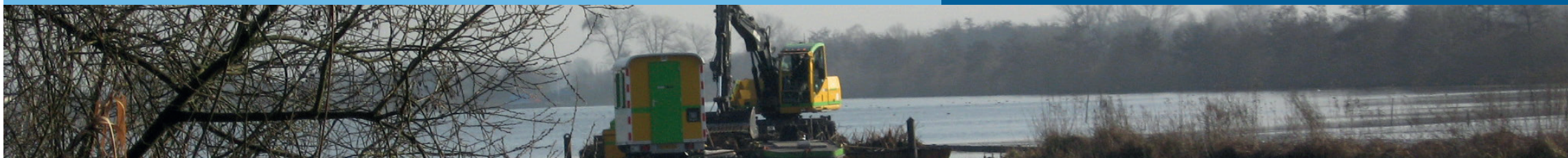
N 10.02 Mariëndal, vochtig hooiland, Den Helder, foto: Koos Leek.

Provinciale doelen voor het natuur- en landschapsbeheer

4.1 Inleiding

In hoofdstuk 1 en 2 zijn de verantwoordelijkheid en de ambities van de provincie beschreven. Het gaat om realisatie en beschermen van natuur en om behoud en herstel van biodiversiteit. Voor Natura2000-gebieden gelden primair de beheermaatregelen uit de Natura2000-beheerplannen en waar sprake is van NNN is tevens het beheertype van belang.

In dit hoofdstuk worden de beheerdoelen voor het NNN en het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer en het agrarisch waterbeheer beschreven. Deze doelen vormen het kader voor de uitvoering van het beheer door beheerders en de eventuele subsidiëring daarvan door de provincie.

Dit hoofdstuk begint met enkele bijzondere natuurwaarden in Noord-Holland: weidevogels, duinen, moeras. Vervolgens komen aan de orde: de beheerdoelen binnen het NNN, de beheerdoelen buiten het NNN, de beoordelingscriteria voor subsidieaanvragen agrarische collectieven voor het RVO.nl (paragraaf 4.5) en de methodiek voor het beoordelen van verzoeken tot begrenzen c.q. ontgrenzen van NNN.

Hoofdstuk 6 geeft beschrijvingen van Texel, de Kop van Noord-Holland, West-Friesland, Noord-Kennemerland, Laag Holland, Zuidwest/Rijnland, Amstel, Gooi en Vechtstreek. Per regio worden de natuur- en landschapsdoelen benoemd en per gebied is een beschrijving opgenomen van de wezenlijke waarden en kenmerken.

4.1.1 Bijzondere natuurwaarden in Noord-Holland

Duinen en binnenduinrand

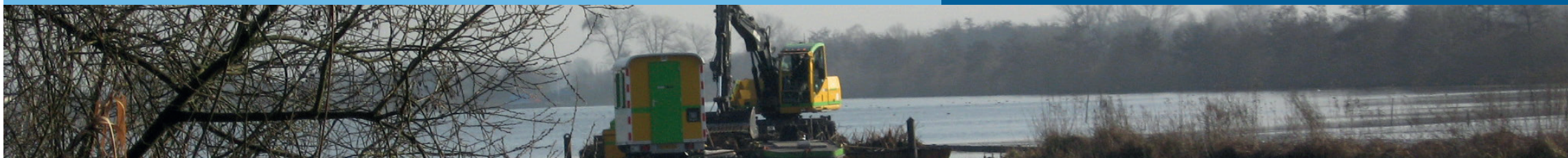

De duinen van Noord-Holland vormen een op Europese schaal uniek natuurgebied, dat grotendeels ononderbroken langs de kust doorloopt van Texel tot aan de grens met Zuid-Holland. De duinen kenmerken zich door een hoge dynamiek, die het gevolg is van de grote invloed van wind en zand

vanuit zee. Er is meestal een zelfde west-oost zonerings, van een zeereep met daarachter een uitgestrekt gebied met open duin (N 08.02), met vochtige duinvalleien (N 08.03), duinheide (N 08.04) en hier en daar een duinmeer (N 04.02, zoete plas), dat verder landinwaarts overgaat in duinbossen (N 15.01). In noord-zuid richting is van belang dat bij Bergen de duinen overgaan van kalkarm in kalkrijk.

De grote variatie die het duingebied hierdoor kent in droog-nat, hoog-laag en kalkarm-kalkrijk maakt dat de verscheidenheid aan plantensoorten in de duinen erg groot is. Ook de strook direct achter de duinen, de binnenduinrand, vormt een zeer afwisselend gebied, met naast bollenvelden ook veel graslanden en buitenplaatsen. Deze strook heeft hoge natuurpotenties vanwege de afstroom van schoon duinwater naar het gebied, die nog niet overal optimaal worden benut. In alle duingebieden vormt -naast de vastlegging van de zeereep vanuit kustveiligheidsoverwegingen- de hoge stikstofneerslag een grote bedreiging voor deze verscheidenheid.

Die neerslag leidt tot vermesting en verzuring en tot verdere afname van de dynamiek, omdat het open duingebied dichtgroeit met algemene plantensoorten.

De komende jaren worden in het kader van het PAS daarom in alle duingebieden maatregelen genomen om de negatieve effecten van de overbelasting met stikstof tegen te gaan.

Laagveenmoerassen

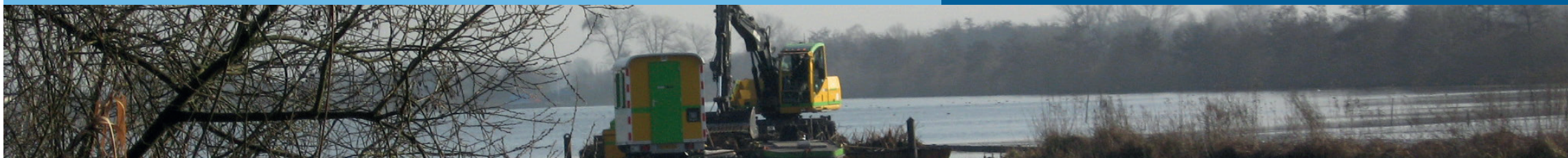
Laagveenmoerassen komen in Noord-Holland verspreid voor op de veengronden. Het gaat om plassen en sloten met vanuit de oevers diverse ontwikkelingsstadia van verlandingsproces. Deze verloopt van moeras (N 05.01) via veenmosrietlanden en moerasheide (N 06.01) of trilveen (N 06.02) uiteindelijk naar veenbos (N 14.02). Bij zeer extensief beheer kunnen zich natte schraallanden (N 10.01) of vochtige hooilanden (N 10.02) vormen. Door de afwisseling is deze zgn. successiestadia van het laagveenmoeras komen er zeer veel bijzondere plantensoorten voor. Ook voor zoetwatervissen, moerasvogels en de voor Noord-Holland zeer kenmerkende Noordse woelmuis is dit natuurtype van groot belang. Laagveenmoerassen komen meestal in grotere of kleinere eenheden voor als natte dooradering van graslanden die van belang zijn voor de weidevogels. Veel van de genoemde beheertypen zijn gevoelig voor stikstofdepositie. Deze én de meestal onvoldoende waterkwaliteit en -kwantiteit vormen een bedreiging voor de biodiversiteit in het laagveenmoeras; niet alleen omdat bijzondere soorten erdoor verdwijnen, maar ook omdat het natuurlijke verlandingsproces erdoor stagneert. In de laagveenmoerassen die als Natura

2000-gebied zijn begrensd (in Laag Holland en de Vechtstreek) worden de komende jaren daarom maatregelen genomen om het waterbeheer te verbeteren en omvang en kwaliteit van de verschillende verlandingsstadia te behouden of te verbeteren.

N 06.01 Veenmosrietland met lavendelheide bij Heitje van Katham, Volendam, foto: Jelle Abma.

Weidevogels

Noord-Holland is een belangrijke weidevogelprovincie en cruciaal als broedgebied. Dit betekent dat een aanzienlijk deel van het NNN en omliggend agrarisch gebied wordt beheerd ten behoeve van de weidevogels.

Het gaat om N-typen zoals vochtig weidevogelgrasland en leefgebied open grasland. Daar waar “reservaten” (NNN) en aangrenzend agrarisch gebied in samenhang worden beheerd, en het waterpeil wordt afgestemd op de weidevogels, zijn de kansen voor weidevogels goed. Ook in optimaal beheerde agrarische gebieden is het mogelijk om duurzame weidevogelpopulaties te bereiken. Het gaat om het creëren van

optimale omstandigheden voor foerageren, schuilen, nestgelegenheid, opgroeien van kuikens. Dat betekent voor inrichting en beheer zorgen voor: openheid, voldoende nat biotoop, goed kruidenrijk grasland, laat maaien, nestbescherming. Aanvullend is predatiebeheer noodzakelijk. Samenwerking in het gebied tussen beheerders is van groot belang, plus goed mozaïekbeheer, regie, begeleiding van beheerders/agrariërs. Ook de inzet van vrijwilligers om beheerders/agrariërs te ondersteunen bij nestbescherming en/of monitoring is onmisbaar. Goede omstandigheden voor weidevogels betekent ook meer insecten, gezonder bodemleven, meer variatie in bloemen, grassen en kruiden, een mooi landschap. Het gaat om méér dan de weidevogels. De grutto, onze nationale vogel, staat symbool voor biodiversiteit en diversiteit in het landschap.

De belangrijkste (agrarische) natuurtypes in weidevogelgebieden zijn:

N 12.02 Kruiden en faunairijk grasland

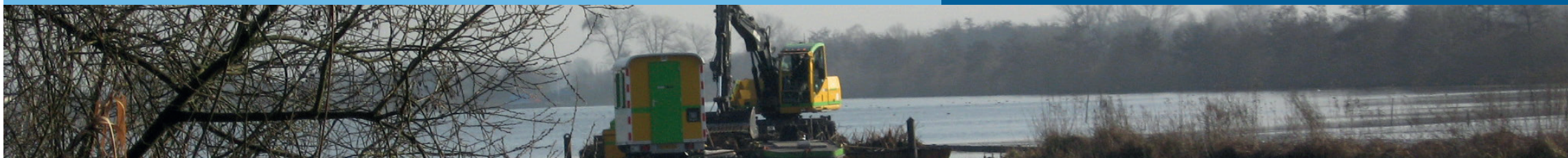
N 13.01 Vochtig weidevogelgrasland

A 11.01 en A 11.02 open grasland

4.2 Beheerdoelen binnen het NNN

Het NNN is een belangrijk instrument voor de realisatie van de biodiversiteitsdoelstellingen. Het NNN bestaat uit bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden en natuurverbindingen, die de uitwisseling van planten en dieren tussen de natuurgebieden bevorderen. De provincie werkt, samen met haar partners, aan de voltooiing van het NNN in 2027. Binnen het NNN zetten wij in op adequaat beheer van natuur- en landschapswaarden.

Het einddoel is dat het NNN duurzaam is beschermd, met behulp van functiewijziging en inrichting, en het beheer langjarig is gegarandeerd door middel van natuurbeheer. Daarom is in de ambitiekaart aan de gehele NNN een beheertype toegekend. Ook in de beheertypenkaart is aan het grootste deel van het NNN een beheertype toegekend.

De toegekende beheertypen zijn in overeenstemming met het beheer dat nodig is om de doelstellingen van Naturaz000 of de Kaderrichtlijn Water en NNN te realiseren. Wanneer geen beheertype is toegekend wijkt het beoogde beheertype sterk af van het huidige gebruik en kan het gewenste beheertype vaak pas na inrichtingsmaatregelen gerealiseerd worden. Als nog niet in detail bepaald is welk beheertype wordt beoogd, kan in de ambitiekaart het beheertype N 00.01 (nog om te vormen naar natuur) worden gebruikt.

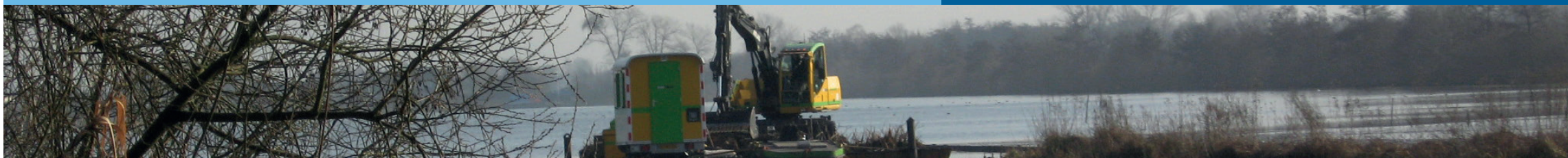
Beheertypen zijn bedoeld voor de aansturing van het beheer, de wijze waarop het beheer moet worden uitgevoerd. Voorbeeld van een natuurtype: N 05 Moeras, voorbeeld van een beheertype: N 05.01 moeras en N 05.02 gemaaid rietland. Het natuurdeel van de Index Natuur en Landschap bestaat uit 17 natuurtypen en daaronder 47 beheertypen. Van alle natuurbeheertypen is een algemene beschrijving en afbakening gemaakt. De algemene beschrijvingen geven een indruk van het voorkomen en de geografische spreiding van de beheertypen, de kenmerkende natuurwaarden en belangrijkste abiotische en ruimtelijke condities. De afbakeningen zijn vooral gebaseerd op vegetatiestructuur, abiotische condities en voorkomen in geografische regio's. De omschrijvingen in de natuur- en beheertypen zijn bedoeld om duidelijk te maken wat onder een type valt en wat nodig is ten aanzien van beheer.

4.2.1 Beheerdoelen in het NNN: Beheertypen- en ambitiekaart

De beheertypenkaart (kaart 2) geeft aan waar en voor welk beheertype beheersubsidie in aanmerking komt. Beheersubsidie wordt uitsluitend verstrekt voor het op de kaart toegekende beheertype. De ambitiekaart (kaart 3) geeft aan waar welke natuurtypen worden beoogd, voor zowel percelen binnen het NNN die al zijn ingericht als voor percelen binnen het NNN die nog niet zijn gerealiseerd. Wanneer nieuwe natuur is gerealiseerd, zal dit na realisatie op de beheerkaart worden aangevuld, waarna de beheerder voor het toegekende beheertype een beheervergoeding kan aanvragen met ingang van het eerstvolgende kalenderjaar.

In sommige gebieden binnen het NNN is op de beheertypenkaart nog een agrarisch beheertype toegekend. In deze gebieden is sprake van overgangsbeheer naar het uiteindelijk beoogde natuurbeheer dat in de ambitiekaart is benoemd. Om deze ambitie te realiseren zal met ingang van het Natuurbeheerplan 2022 niet langer agrarisch natuurbeheer binnen het NNN worden gesubsidieerd met inachtneming van doorlopende subsidiecontracten.

Agrarische beheerders binnen het NNN nodigen wij uit om door middel van functiewijziging (met SKNL-subsidie) over te stappen naar natuurbeheer. Desgewenst kunnen zij ook, wanneer zij eigenaar zijn van de desbetreffende gronden, deze te koop aanbieden. Wanneer gronden binnen het NNN aan de provincie Noord-Holland worden aangeboden, zullen wij deze verwerven tegen marktconforme prijs (vanwege de provinciale "koopplicht"). (NB: deze beleidslijn is al opgenomen in het Natuurbeheerplan 2016 en het Natuurbeheerplan 2017).

In het verleden was het gebruikelijk dat terreinen die vóór 1 december 1977 waren verpacht en waarop sindsdien onafgebroken agrarisch natuurbeheer had plaatsgevonden, op de beheertypenkaart met een agrarisch beheertype werden aangeduid. Gedeputeerde Staten hebben op 24 april 2012 besloten dat dit "automatisme", dat ook wel bekend stond als "oude pacht", vervalt. Ecologische argumenten zijn voor ons doorslaggevend bij het bepalen van het beheertype en de ambitie; niet de eigendomssituatie of de (duur of inhoud van de) pachtovereenkomst.

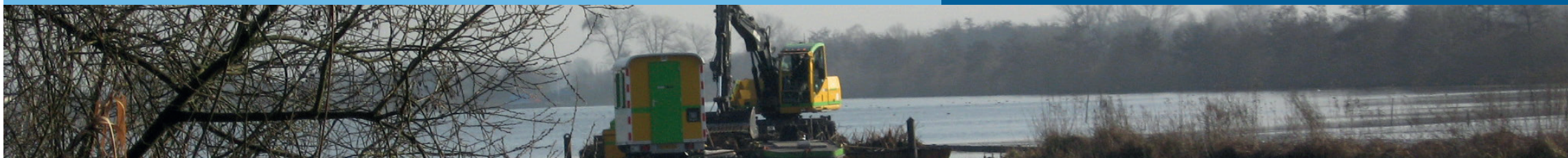
Botanisch beheer is zinvol indien het plaatsvindt binnen het NNN en strookt met de natuurambities voor het desbetreffende terrein, omdat door functiewijziging de natuurwaarden voor de lange termijn zijn geborgd. Buiten het NNN hebben wij geen botanische doelstellingen, omdat deze borging daar ontbreekt. Nog lopende contracten kunnen worden voortgezet tot de einddatum. (NB: Deze beleidslijn over oude pacht en botanisch beheer is ook opgenomen in het Natuurbeheerplan 2016 en Natuurbeheerplan 2017).

Wanneer bij de realisatie van nieuwe natuur in overleg met de beheerder blijkt dat een ecologisch waardevoller natuurdoel dan het beheertype op de ambitiekaart kan worden bereikt, zal dit in een volgend natuurbeheerplan op de ambitiekaart worden gewijzigd (wijziging van beheertype). Nadat de ambitie is gerealiseerd, zal ook de beheertypenkaart worden geactualiseerd. Op die terreinen waar de beoogde natuurwaarde al is bereikt, is het beheertype op de ambitiekaart en het beheertype op de beheertypenkaart identiek. Het doel is om die natuurwaarden met goed beheer te behouden.

Van beheerders van het Natuur Netwerk Nederland wordt -ongeacht of zij wel of geen beheersubsidie aanvragen en ontvangen- verwacht dat zij hun beheer richten op de instandhouding van de beheertypen. Per terrein is in beginsel maar één beheertype toegekend. De gebiedsbeschrijvingen in hoofdstuk 6 benoemen dergelijke wezenlijke kenmerken en waarden, als een gebiedsgerichte aanvulling op de beschrijving van het beheertype. Voor het gewenste beheer dient een beheerder zich te houden aan de beschrijvingen uit de Index én de gebiedsbeschrijvingen. Tot de wezenlijke waarden en kenmerken van de verschillende gebieden horen naast de natuurdoelen, ook de recreatiedoelen. Immers, van oudsher worden natuurterreinen ook gebruikt voor recreatieve doeleinden. Diverse gebieden zijn zelfs ingericht met het oogmerk als recreatiegebied te dienen, en zijn daarna deel geworden van het Natuur Netwerk Nederland. De afweging natuur en recreatie binnen de natuurterreinen richt zich vooral op deze recreatiegebieden. Onderzocht wordt op welke wijze de intensieve recreatieactiviteiten kunnen samengaan met de natuurdoelen. Het NNN is daarmee, in oppervlakte, het grootste recreatiegebied van Nederland.

De recreatieve toegankelijkheid van het NNN wordt door de beheerder afgestemd op de mogelijkheden die er zijn, waarbij de bescherming van de natuurwaarden het uitgangspunt vormt. Alleen wanneer de natuurwaarden in een gebied zeer kwetsbaar zijn, kan een gebied worden afgesloten. In de gebiedsbeschrijvingen staat een nadere toelichting op de recreatieve mogelijkheden van de verschillende NNN-gebieden.

4.2.2. Zoekgebieden

Diverse beheertypen, Horstermeer, foto: Tom Kisjes.

Binnen de NNN zijn 2 zoekgebieden begrensd, in de Horstermeer en in de Bovenlanden. Binnen deze zoekgebieden wordt met behulp van gebiedsontwikkeling natuur gerealiseerd. Voor de Horstermeer is 76 ha beschikbaar en voor de Bovenlanden 14,6 ha. Pas na concrete begrenzing wordt de voor het begrensde gebied geldende ambitie op de ambitiekaart gezet. Over zowel de concrete begrenzing als de bijbehorende aanpassing van de ambitiekaart in de zoekgebieden kunnen Gedeputeerde Staten tussentijds een besluit nemen.

4.2.3 Natuurverbindingen

Verbindingen zijn een onmisbaar onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland. De natuurgebieden zijn in veel gevallen te klein om te kunnen dienen als volwaardig leefgebied voor soorten. Door de natuurgebieden met elkaar in verbinding te brengen,

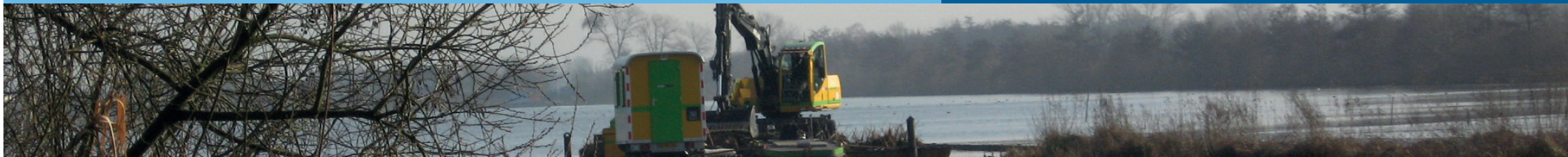
wordt het effectieve leefgebied voldoende vergroot. In gebieden die minder bedeed zijn met bijzondere natuurwaarden vormen de verbindingen de ruggengraat van het NNN. Natuurverbindingen zijn de "snoeren" waarlangs projecten worden uitgevoerd die vooral bijdragen aan verhoging van de algemene natuur- en landschapskwaliteit. Bijvoorbeeld aanleg van natuurlijke oevers, gevarieerd riet- en dijkbeheer, waterberging met oog voor ecologische aspecten, plas-dras bermen en aanleg van bosjes en struiken. Kortom de groenblauwe dooradering van het landschap.

Op de kaart staan de natuurverbindingen indicatief aangegeven. De lijnen geven aan dat de natuurgebieden aan weerszijden verbonden moeten worden. De exacte locatie van de verbindingen is niet in alle gevallen al vastgelegd.

Niet alle verbindingen kunnen overal op het hoogste ecologische niveau worden ingericht. Op veel plaatsen ontbreekt simpelweg de ruimte voor een brede zone of in bepaalde gebieden stellen de aanwezige natuurwaarden weinig eisen aan een verbinding. Om die reden is een indeling gemaakt als leidraad voor de inrichting en aanleg van de verbindingen die rekening houdt met de toegevoegde waarde die een bepaalde verbinding in een regio kan hebben.

Categorieën:

- 1 Verbinding internationaal kwetsbare populaties; Verbindingen die essentieel zijn voor (inter-)nationaal bijzondere soorten. De barrières tussen de leefgebieden zijn veilig passeerbaar. Gidssoorten: ringslang en Noordse woelmuis, otter.

- 2 Verbinding voor versnipperingsgevoelige soorten; Verbindingen die barrières opheffen voor versnipperinggevoelige soorten. Dit zijn vooral natuurbruggen inclusief aanloopgebied, in het Gooi en Zuid- Kennemerland. Barrières in de verbinding zijn onacceptabel. Gidssoorten: das, boommarter, kikkers en padden, zandhagedis.
- 3 Leefgebied versterking; Hierbij gaat het vooral om het vergroten van het leefgebied voor soorten uit rietlanden, moerassen en hooiland. Zij hebben vaak een groot verspreidingsvermogen waardoor vergroten van het leefgebied van geïsoleerde gebieden toch zinvol is. Hier is het ontsnipperen minder belangrijk. Barrières in de verbinding zijn acceptabel. Gidssoorten: roerdomp, moerasvogels.
- 4 Landschapslinten; Dit zijn dijken, zoals de Liniedijk in de Haarlemmermeer, Assendelfter Zeedijk, waterlopen zoals de Kromme Leek in West-Friesland. Gids: landschapselementen die passen in de regio.
- 5 Natuurlinten en recreatie; Verbindingen die bijdragen aan het verhogen van de algemene natuurkwaliteit en vaak deel uitmaken van inrichting van groengebieden in en langs stedelijk gebied. Gidssoorten; oevernatuur/bermnatuur.

4.3 Herbegrenzing NNN / afwegingskader

Het hier beschreven afwegingskader is de leidraad bij de behandeling van verzoeken tot begrenzen en ontgrenzen van het NNN. De uiteindelijke beslissing is volgens de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten.

Het Natuurbeheerplan bevat op kaart waar welke natuurtypen worden beoogd (ambitiekaart) en per gebied de actuele beheertypen waarvoor beheersubsidie kan worden aangevraagd (beheertypenkaart).

Wijzigingen in de begrenzing van het NNN leiden ook tot mutaties in de ambitiekaart en de beheertypenkaart. Daarom worden verzoeken tot wijziging van de begrenzing veelal ingediend rondom de voorbereiding van het Natuurbeheerplan. Dergelijke verzoeken worden verwerkt in het Natuurbeheerplan, maar herbegrenzing van het NNN vindt, vanwege de planologische gevolgen, formeel plaats via het ruimtelijk spoor. Daarom wordt parallel aan de besluitvorming over het Natuurbeheerplan, ook kaart 4, ecologie van de PRV gewijzigd.

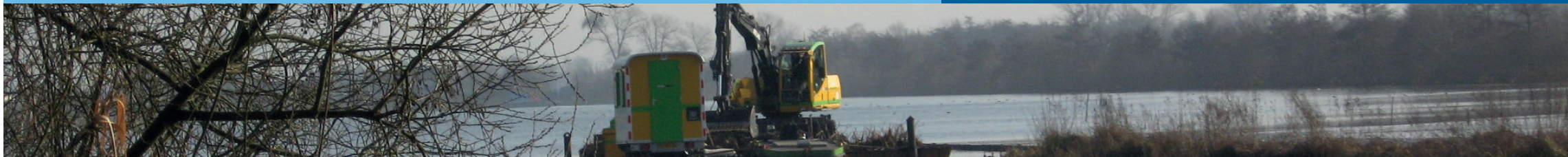
Volgens art. 19 lid 6 van de PRV kunnen Gedeputeerde Staten de begrenzing wijzigen ten behoeve van:

- a een verbetering van de samenhang of de planologische inpassing van het NNN;
- b een kleinschalige ontwikkeling; of
- c de krachtens artikel 19 lid 3 gestelde regels

Voorwaarde is dat de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN niet worden aangetast en dat de oppervlakte van het NNN tenminste gelijk blijft (PRV artikel 19 lid 7). Voor wijziging van kaart 4 van de PRV wordt de desbetreffende commissie van Provinciale Staten eerst gehoord.

Hiernaast kunnen kennelijke onjuistheden in de begrenzing worden aangepast (art. 43 PRV). Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het ontgrenzen van per abuis begrensde erven, bedrijven of sportvelden of om een onjuiste verwerking op kaart van een gehonoreerde zienswijze of een gehonoreerd verzoek tot begrenzing of ontgrenzing.

Herbegrenzingen zoals bedoeld onder b. of c. verlopen primair via het ruimtelijk spoor. Als het gaat om herbegrenzing zoals bedoeld onder a (herbegrenzing om ecologische redenen), kunnen Gedeputeerde Staten deze ook zelf entameren. In deze paragraaf wordt uiteengezet hoe Gedeputeerde Staten invulling geven aan de bevoegdheid tot herbegrenzing om ecologische redenen. Voor de beoordeling of aan de ecologische voorwaarden wordt voldaan gebruikt de provincie de zogenoemde ITZ-criteria. Hierbij staat:

- De I voor internationaal bijzonder. Dit is de mate waarin de natuur karakteristiek is voor Nederland en Noord-Holland. Omgekeerd kan het worden omschreven als de verantwoordelijkheid die Nederland in internationaal opzicht heeft voor deze natuur. Zo komen de rugstreeppad en de Noordse woelmuis vooral in Nederland voor.
- De T voor trend. Een dalende trend in aantallen, - zoals bijvoorbeeld bij de weidevogels al decennia lang aan de orde - is een criterium voor beleidsinspanning om deze waarden te behouden en te versterken.
- De Z voor zeldzaamheid. Gebieden met bedreigde en zeldzame soorten worden als extra waardevol gezien. Vaak is hier sprake van bijzondere, weinig voorkomende omstandigheden als bijvoorbeeld voedselarmoede of brak water.

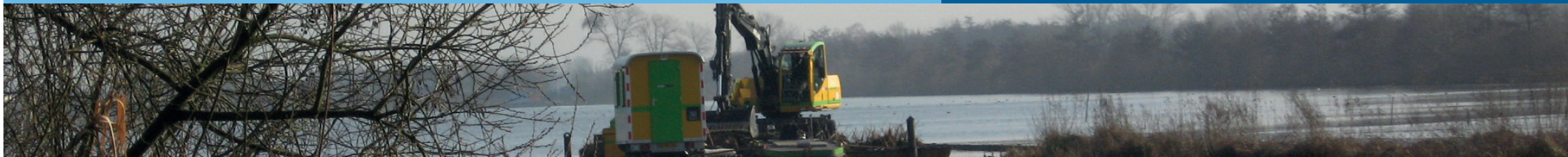
De praktische uitwerking van deze criteria naar het belang van een gebied geeft de volgende criteria voor herbegrenzing van NNN:

- 1 Internationale bescherming
  - a Nodig voor realisatie Natura 2000- doelen (kan zowel binnen als buiten de begrenzing van het N2000-gebied zijn) en/of

- b Versterking functie voor trekvogels (West-Palearctic flyway)
- 2 (Inter)nationaal belangrijke Natuur met een klein zoekgebied en karakteristiek voor Noord-Holland. Dit betreft o.a. Brakke gebieden, Duin & duinzoom, Kwelgebieden langs de Gooise stuwwal, Laagveenmoeras en vochtig weidevogelgrasland.
  - 3 Robuustheid, abiotiek
    - a Versterking natuur grenzend aan NNN-gebied; bijdrage aan grote, aaneengesloten gebieden. NB dit geldt niet voor gebieden met een weidevogeldoelstelling; voor weidevogels kunnen niet aan NNN grenzende stapstenen in robuuste weidevogelgebieden met grote aantallen weidevogels en van voldoende omvang, met voldoende openheid en kansrijk ten aanzien van waterpeil- juist goed bijdragen aan duurzaam behoud van de weidevogels en daarom kwalificeren voor NNN, en/of
    - b Bijdrage aan de versterking van de verbinding tussen NNN-gebieden als stapsteen in ecologische verbindingzone, en/of
    - c Bijdrage aan (verbetering van) abiotische omstandigheden die bijzondere natuur mogelijk maken, zoals het waterpeil.
  - 4 Ecologische potentie. Dit zijn de biotische en abiotische waarden van het gebied, die een goede natuurkwaliteit ter plaatse mogelijk maken.

Naast de ecologische beoordeling wordt ook de realisatiekans beoordeeld. In dat licht geldt dat een verzoek tot herbegrenzing als NNN alleen door de eigenaar zelf kan worden ingediend.

Bij begrenzing moet de eigenaar de intentie hebben om binnen 5 jaar natuur te realiseren. Daarnaast wordt de financiële haalbaarheid meegewogen: nieuwe begrenzingen mogen

geen onevenredige kostenverhogingen wat betreft verwerving, inrichting en beheer met zich mee brengen.

Bij ontgrenzing dient er geen zicht te zijn op realisatie natuur vóór 2027. Een verzoek tot ontgrenzing wordt voorts in beginsel afgewezen als het gaat om percelen die aansluiten aan NNN of om percelen waar het NNN al is gerealiseerd.

In gebieden waar een gebiedsproces gaande is wordt doorgaans pas herbegrensd als het gebiedsproces tot een eindbeeld voor het gebied heeft geleid. In het Meerjarenprogramma Groen staat in H 1.4 voor welk(e) gebied(en) een gebiedsproces gaande is.

4.4 Beheerdoelen buiten het NNN

Buiten het NNN worden geen natuurtypen toegekend. Buiten het NNN is het agrarisch natuurbeheer een belangrijk instrumenten voor het behoud van biodiversiteit. Bij agrarisch natuurbeheer worden beheermaatregelen ingepast in de agrarische bedrijfsvoering, zodat kwetsbare soorten ook in agrarisch gebied voldoende voedsel, bescherming, nest- en voortplantingsgelegenheid kunnen vinden. De provincie heeft een inspanningsverplichting tot behoud van soorten die (ook) leven in agrarisch gebied en waarvoor internationale beschermingsverplichtingen gelden, volgend uit Europese richtlijnen. Het agrarisch natuurbeheer ondersteunt de natuurgebieden en verbindt natuur-gebieden met elkaar. Daarnaast zijn er veel soorten die hun leefgebied in het agrarisch gebied hebben.

Het provinciaal beleid is er echter niet op gericht om beleidsdoelen te formuleren voor afzonderlijke soorten. In plaats daarvan richten we ons op verbetering van

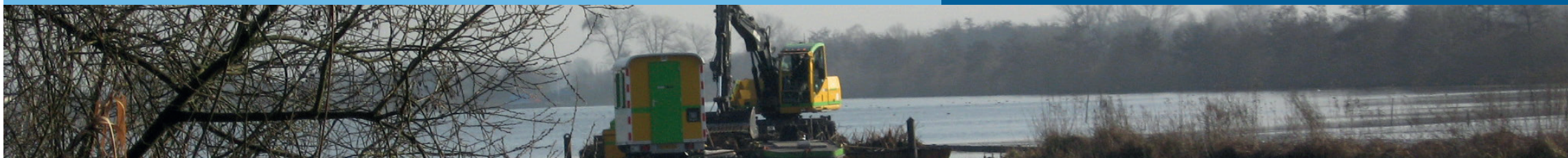
leefgebieden, waarvan meerdere soorten zullen profiteren. De ambitie is het stoppen van de achteruitgang van ANLB-doelsoorten in eerste 6 jaar (vanaf 1 januari 2016, de ingangsdatum van het nieuwe stelsel), binnen het beheerde gebied.

Terreinbeheerders, agrariërs en particuliere natuurbeheerders, werken met veel passie en inzet voor de natuur. De kwaliteit van het beheer is leidend; niet de vraag wie de beheerder is. Met alle betrokken partijen -zoals agrarische beheerders, collectieven, terreinbeherende organisaties, waterschappen en kennisinstellingen- samen zullen wij onderzoeken hoe binnen het NNN de kwaliteit van het beheer zodanig kan worden verbeterd dat de natuurdoelstellingen gerealiseerd worden.

De Index Natuur en Landschap onderscheidt vijf zogenoemde "leefgebieden": open grasland, open akker, natte dooradering, droge dooradering en de categorie water. De leefgebieden worden in de beheertypenkaart aangeduid en worden hierna toegelicht. Leefgebieden kunnen overlappen, dus het is mogelijk dat een terrein binnen meerdere leefgebieden valt.

De leefgebieden vervullen een functie als zoekgebieden voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer: binnen de leefgebieden kan subsidie voor de uitvoering van beheer worden aangevraagd. De begrenzing van de leefgebieden is tot stand gekomen aan de hand van een landelijke lijst van kwetsbare soorten (gebaseerd op de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en de mate waarin agrarisch natuur- en landschapsbeheer kan bijdragen aan een gunstige staat van instandhouding), verspreidingskaarten voor doelsoorten, onderzoek van onder meer Landschap Noord-Holland, SOVON en Alterra en gesprekken met beheerders, waterschappen en kennisorganisaties. Sommige soorten zijn specifiek

gebonden aan één leefgebied (bijvoorbeeld de grutto: dit is een soort die uitsluitend in open grasland voorkomt en zeer specifieke eisen stelt aan het beheer); andere soorten kunnen in meerdere leefgebieden voorkomen (bijvoorbeeld de kievit, deze soort komt zowel voor in open grasland als in open akkerland). Sommige gebieden zijn van voldoende omvang en kwaliteit om op zichzelf een brongebied voor de verspreiding van soorten te zijn. Andere gebieden functioneren in samenhang met natuurterreinen, of hebben vooral een buffer- of verbindingsfunctie. De beheeractiviteiten hebben een functie: bijvoorbeeld het creëren van foerageergebied, het optimaliseren van voortplantingsmogelijkheden. Voor de categorie water gelden andere beheerfuncties, zoals waterberging en bufferzones. In het Natuurbeheerplan 2016 zijn uitgebreide beschrijvingen opgenomen van de leefgebieden, doelstellingen en uitgangspunten voor beheer. Dit komt voor uit de start van het nieuwe stelsel agrarisch natuurbeheer met agrarische collectieven. Beschikkingen voor agrarisch natuurbeheer zijn afgegeven voor de periode 2016-2021. Uitbreiding is mogelijk, voor zover subsidie wordt opengesteld. In dit Natuurbeheerplan zijn de beschrijvingen kort opgenomen omdat het beheer nieuwe stijl inmiddels uit de startblokken is.

4.4.1 Leefgebied “Open grasland”

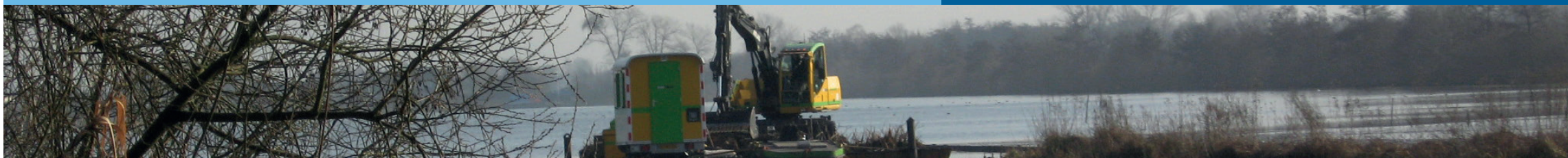
Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen

Het leefgebied open grasland is kenmerkend voor Noord-Holland: open landschappen met overwegend grasland, waarvan een substantieel deel vochtig en kruidenrijk is. Het leefgebied wordt doorsneden met fijnmazige watergangen en kent ook enige opgaande begroeiing, zoals beplanting rond erven of bomenlanen. Het is het leefgebied van soorten

zoals de grutto, tureluur en slobbeend die zijn gebaat bij natte, kruidenrijke en open graslanden die laat in het jaar gemaaid worden, zodat hun nesten beschermd worden en hun jongen voldoende voedsel vinden om te kunnen opgroeien. Een aantal kritische weidevogelsoorten (zoals de grutto) zoekt altijd de meest open delen van het landschap en mijdt opgaande begroeiing. Andere niet-kritische soorten zijn tolerant voor (zoals scholekster, kievit en wulp) of juist gebaat bij (Noordse woelmuis) aanwezigheid van riet of opgaande begroeiing. Ten slotte maken sommige soorten (houtduif, torenvalk, roek, kramsvogel en spreeuw) vooral gebruik van dit leefgebied om voedsel te vinden en kunnen zij profiteren van beheermaatregelen die voor de andere soorten worden uitgevoerd. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, die door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

N 13.01 Zeevang, bij Kwadijk, greppel plasdras, foto: Wim Tjisen.

Tabel 1 | Soorten open grasland

Gele kwikstaart (brv)	Graspieper (brv)	Grutto (brv)
Houtduif (brv)	Kemphaan (brv)	Kievit (brv)
Kleine zwaan (nbrv)	Kramsvogel (brv)*	Kwartelkoning (brv)
Roek (brv, nbrv)	Rotgans (nbrv)	Scholekster (brv)
Slobeend (brv)	Spreeuw (brv)	Torenvalk (brv)
Tureluur (brv)	Veldleeuwerik (brv)	Watersnip (brv)
Wulp (brv)	Zomertaling (brv)	Noordse woelmuis

Brv = broedvogel, nbrv = geen broedvogel

*komt niet meer als broedvogel voor in Noord-Holland

Het agrarisch natuurbeheer is erop gericht het grondgebruik binnen de leefgebieden waar soorten voorkomen waarvoor wij een belangrijke verantwoordelijkheid hebben, te extensiveren. Dit kan gebeuren door het verlagen van de beweidings- en verstoringdruk, het verminderen van bemesting, later maaien en het verbeteren van de drooglegging ten gunste van weidevogels. Beheermaatregelen zijn gericht op het creëren en handhaven van een aantrekkelijk vestigingsbiotoop, een rustperiode waarin veilig kan worden gebroed en waar kuikens voldoende voedsel kunnen vinden en veilig kunnen opgroeien.

Idealiter bestaat een kerngebied voor soorten van open grasland zowel uit natuur als agrarische gronden, waarvan de inrichting en het beheer op elkaar zijn afgestemd. Wanneer natuurgebied geheel afwezig is, zullen in het agrarisch gebied voldoende "op kuikenland gerichte beheermaatregelen" ingezet moeten worden, zoals: percelen met

een rustperiode in het broedseizoen, aangepaste intensiteit van bemesting en gebruik, kruidenrijk grasland, plas-dras en extensieve beweiding. Op de percelen zonder op kuikenland gerichte beheermaatregelen wordt gestreefd naar het beschermen van legfels op gangbaar beheerde percelen, het situeren van percelen met een rustperiode in de gebieden met de meeste legfels, het creëren van voldoende voedselgebied voor kuikens op kruidenrijk grasland totdat alle kuikens vliegvlug zijn en het weggeleiden van jonge weidevogels uit gangbaar grasland naar percelen met kruidenrijk grasland.

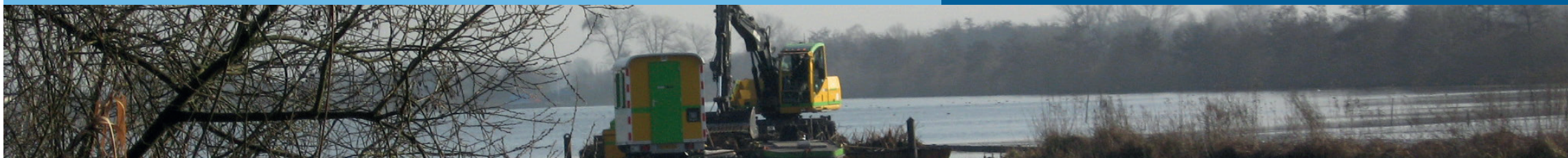
Begrenzing van dit leefgebied

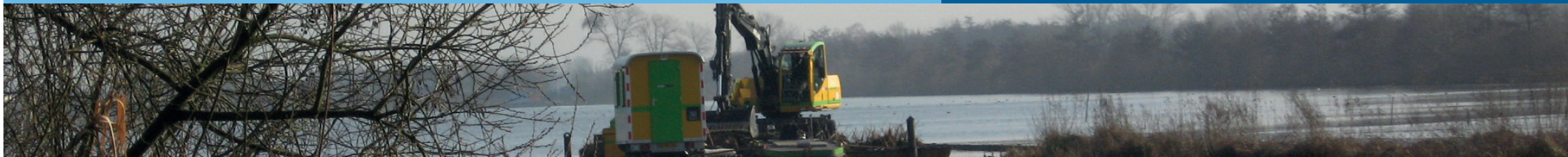
Om de achteruitgang van weidevogels tegen te gaan en de financiële middelen voor weidevogelbeheer effectief te besteden, is in het Natuurbeheerplan 2016 de kerngebiedenbenadering uitgewerkt.

Omdat het budget beperkt is en wij de collectieven hebben verzocht in te zetten op zwaar beheer, zijn vanaf 1 januari 2016 uitsluitend de meest kansrijke gebieden nog opengesteld voor subsidie voor agrarisch natuurbeheer. De selectie is gebaseerd op onder meer aantallen en dichtheden van grutto, tureluur en slobeend; omvang en openheid van gebied; mate van verstoring, waterpeil, graslandgebruik; kansen om kwaliteit van gebied te verbeteren; deelnamebereidheid voor agrarisch natuurbeheer. Het motto is: meer doen in minder gebieden.

De weidevogelleefgebieden vormen de leefgebieden voor de kritische soorten zoals de grutto, slobeend, tureluur (op de beheertypenkaart deelkaart b A 11.01). Bij de selectie van weidevogelleefgebieden zijn de grutto, tureluur en slobeend als indicatorsoorten gekozen: drie soorten van de natte kruidenrijke graslanden met een late maaidatum.

De scholeksterleefgebieden vormen de leefgebieden van de niet-kritische soorten (op de beheertypenkaart deelkaart b A 11.02).

Het leefgebied open grasland vertoont op onderdelen overlap met het leefgebied natte dooradering. Maatregelen zoals het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, plas-drasgebieden en overwinteringsplaatsen voor amfibieën en vissen, het verbinden van polderpeilvakken (om migratie-mogelijkheden voor watergebonden soorten te verbeteren) en het toepassen van een natuurlijk waterpeil zijn voor soorten in beide leefgebieden van belang.

De provincie heeft naast beheersubsidie ook subsidie beschikbaar voor het verbeteren van weidevogelbiotopen (zie website, subsidieloket).

4.4.2 Leefgebied "Open akker"

Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen

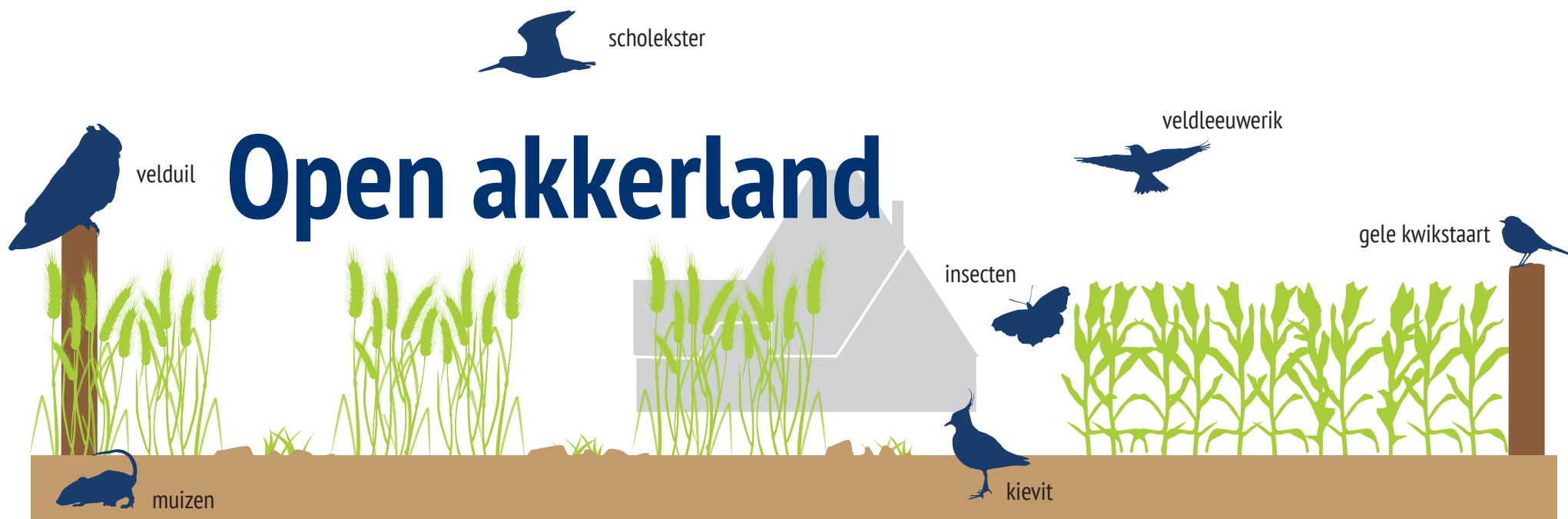
Het leefgebied open akker bestaat uit landschappen met overwegend bouwland: akkers waarop gewassen zoals granen, aardappels, suikerbieten of vollegrondsgroenten worden verbouwd. De akkers zijn doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. Nederland kent verschillende soorten akkerbouwgebieden, variërend van halfopen met veel opgaande landschapselementen, naar open met weinig opgaande elementen (zie ook leefgebied "droge dooradering"). De open akker is het leefgebied van akkervogels. Het betreft soorten die zich (in zekere mate) hebben aangepast aan de dynamiek van de hedendaagse agrarische bedrijfsvoering.

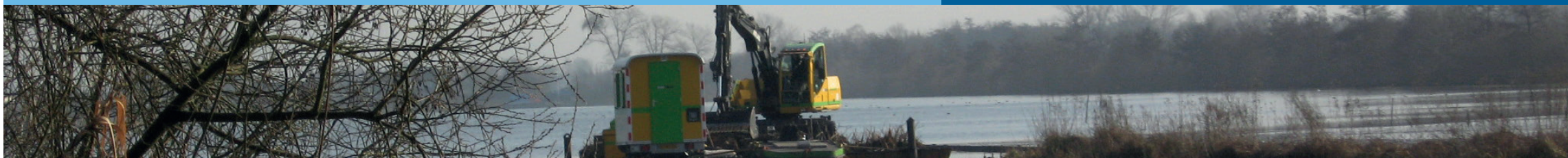
Sommige soorten komen alleen in de zomer in akkerbouwgebieden voor (trekvogels

zoals de gele kwikstaart en grauwe kiekendief); andere verblijven jaarrond in Nederland (scholekster, patrijs, blauwe kiekendief, veldleeuwerik) of zijn typische wintergasten in akkerbouwgebieden (gorzen, ruigpootbuizerd). De soorten profiteren van akkers met veel granen en zaden, die op hun beurt muizenpopulaties aantrekken, die weer voedsel verschaffen voor roofvogels. Een soort als Kievit kent zijn zwaartepunt in het open grasland, maar komt ook relatief veel in open akker voor. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, die door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

Tabel 2 | Soorten open akker

Blauwe kiekendief (nbrv)	Geelgors (nbrv)	Gele kwikstaart (brv)
Grauwe kiekendief (brv)	Kerkuil (brv)	Kievit (brv)
Kleine zwaan (nbrv)	Kneu (brv)	Patrijs (brv)
Ringmus (brv)	Ruigpootbuiserd (nbrv)	Scholekster (brv)
Torenvalk (brv)	Veldleeuwerik (brv/nbrv)	Velduil (brv)

Brv = broedvogel, nbrv = geen broedvogel

Doelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in dit leefgebied is gericht op de beschikbaarheid van voldoende voedsel in de vorm van zaden, insecten en muizen (jaarrond), veilige broedgebieden en rustgebieden in de winter.

Begrenzing van dit leefgebied

Bij de begrenzing is als basis gehanteerd de gebieden waar de patrijs voorkomt omdat dit een kenmerkende en kwetsbare soort is. Daar waar de omstandigheden voor de patrijs gunstig zijn, profiteert ook een aantal andere doelsoorten.

4.4.3 Leefgebied “Droge dooradering”

Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen

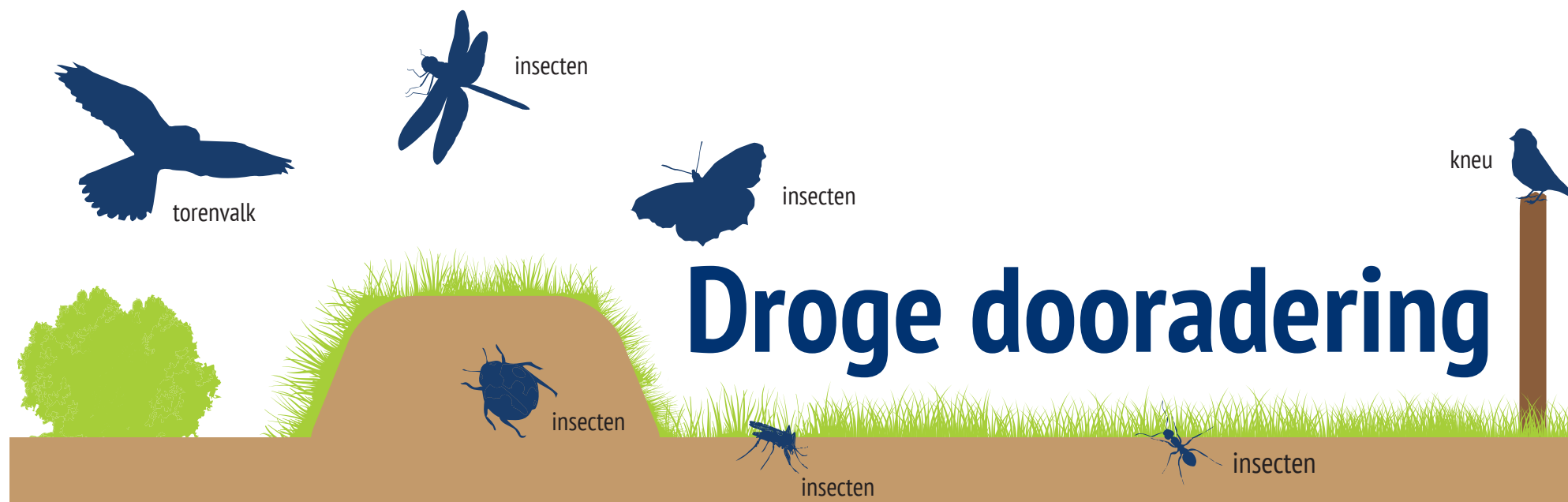
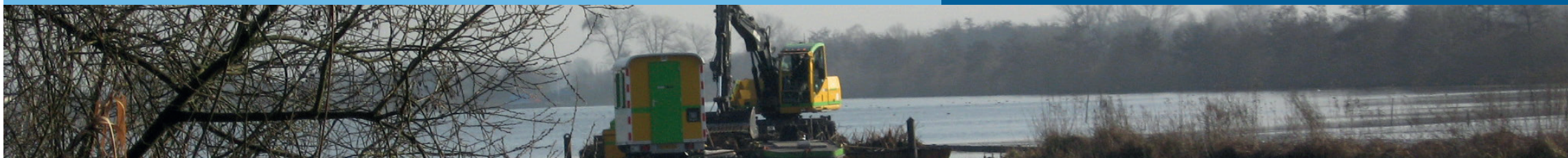
Het leefgebied droge dooradering is een half-open tot besloten landschap met aan elkaar grenzende (kleinschalige) akkers, graslanden, laanbeplanting, singels, hout- en tuunwallen, heggen en hagen, struweelranden, dijken en slaperdijken, bermen van wegen en paden, steilrandjes en ruigtezomen. In de herfst, winter en het vroege voorjaar zijn stoppelvelden aanwezig. Kleinere, geïsoleerde wateren die verspreid in deze gebieden voorkomen (poelen, kleine vennen en kleine doorbraakkolken) worden ook gerekend tot dit leefgebied. De aanwezigheid hiervan is van belang voor amfibieën (kikkers, salamanders en padden) en libellen. Het leefgebied herbergt soorten die er foerageren, maar ook broedvogels die er broeden maar buiten het leefgebied foerageren. Andere soorten gebruiken de droge dooradering ter oriëntatie in het landschap. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, die door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

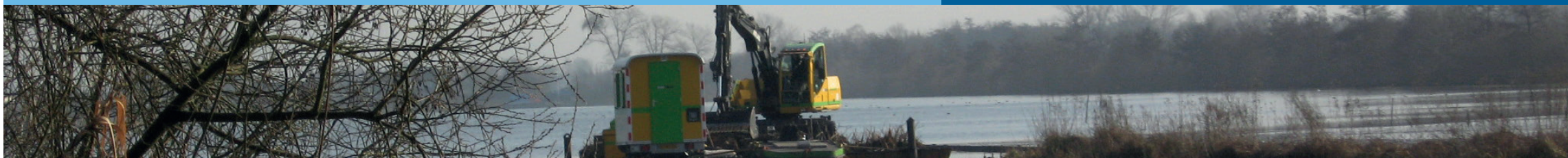
Tabel 3 | Soorten droge dooradering

Braamsluiper (brv)	Bunzing	Geelgors (nbrv)
Grauwe kiekendief (brv)	Grote Lijster (brv)	Keep (nbrv)
Kneu (brv)	Patrijs (brv)	Ransuil (brv)
Spotvogel (brv)	Steenuil (brv)	Torenvalk (brv)
Zomertortel (brv)		

Brv = broedvogel, nbrv = geen broedvogel

Doelen voor het beheer in dit leefgebied

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in dit leefgebied is gericht op het geschikt houden/maken van het leefgebied voor de doelsoorten. Van belang hierbij zijn opgaande landschapselementen (ruigte en struweel) en waterrelementen, zodat ongestoord uitwisseling tussen de deelgebieden kan optreden.

Begrenzing van dit leefgebied

Bij de begrenzing is als basis gehanteerd de gebieden waar de kneu voorkomt omdat dit een kenmerkende soort is voor Noord-Holland. Daar waar de omstandigheden voor de kneu gunstig zijn, profiteert ook een aantal andere doelsoorten.

4.4.4 Leefgebied “Natte dooradering”

Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen

Het leefgebied van natte dooradering bestaat uit natte elementen binnen het agrarisch cultuurlandschap: sloten, poelen, beken, moerasjes en plas-dras-percelen. Natte dooradering houdt echter niet op bij de waterlijn. Ook de oeverranden, bermen en plas-draszone vormen onderdeel van dit leefgebied en zijn belangrijk voor de soorten die hier voorkomen, omdat de geleidelijke gradiënt van nat naar droog zorgt ervoor dat er voor verschillende soorten gunstige habitats zijn, die kunnen fungeren als paaiplaats, foerageergebied of landhabitat. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, welke door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

Tabel 4 | Soorten natte dooradering

Bittervoorn	Kleine modderkruiper	Noordse woelmuis
Rugstreeppad	Watersnip (nbrv)	Zomertaling (brv)
Zwarte stern (brv)		

brv=broedvogel   nbrv= geen broedvogel

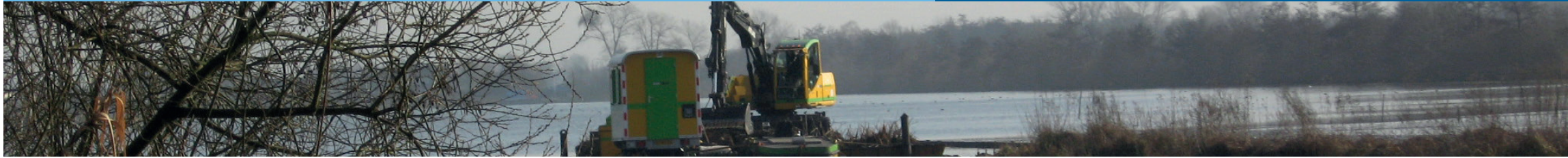
Doelen voor het beheer in dit leefgebied

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in dit leefgebied is gericht op het geschikt houden, of snel te maken, van de condities voor een duurzaam voortbestaan van de soorten waarvoor dit leefgebied is aangewezen.

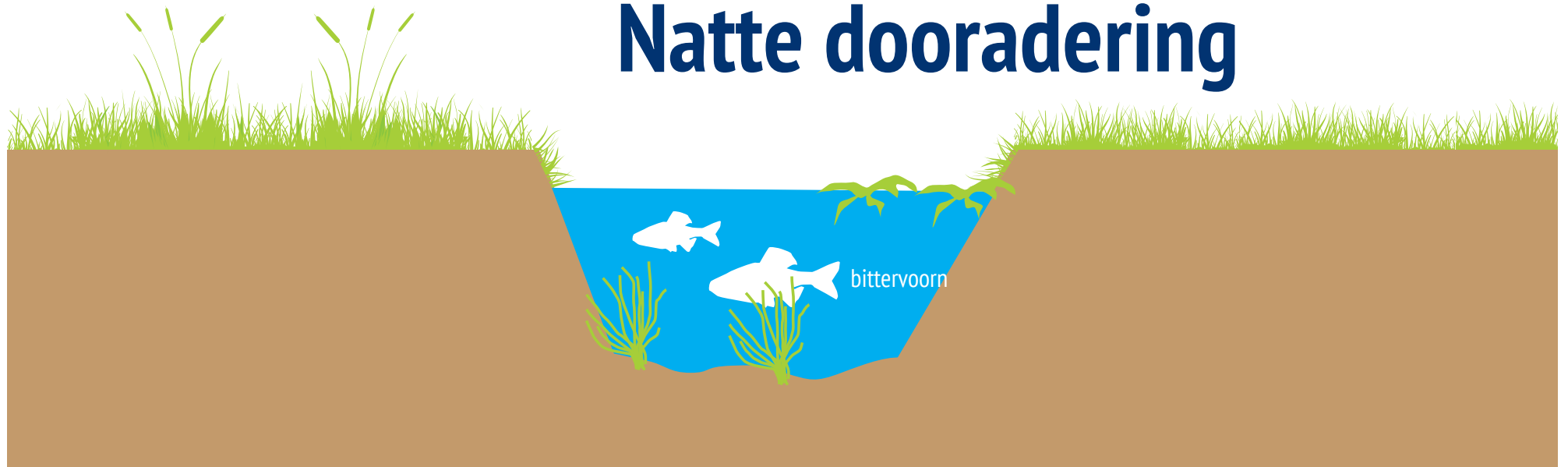

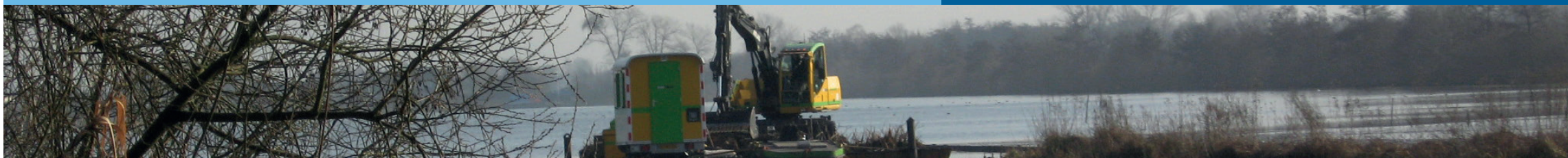
Patrijs, foto: Marco van der Lee.

Natte dooradering

Begrenzing van dit leefgebied

De begrenzing van dit leefgebied is, mede gelet op het beperkte budget, geconcentreerd tot de wateren en aangrenzende oevers waar de bittervoorn voorkomt, omdat dit een kenmerkende soort is voor dit leefgebied in Noord-Holland. Daar waar de omstandigheden voor de bittervoorn gunstig zijn profiteert ook een aantal andere doelsoorten. Een aantal soorten van dit leefgebied is tevens opgenomen als doelsoort van het leefgebied "open grasland" en kan ook op die manier worden ondersteund.

Watersnip, foto: Ger Tik.

4.4.5 Beheerdoelen Leefgebied "Categorie water" (agrarisch waterbeheer)

Doelen voor het beheer in dit leefgebied

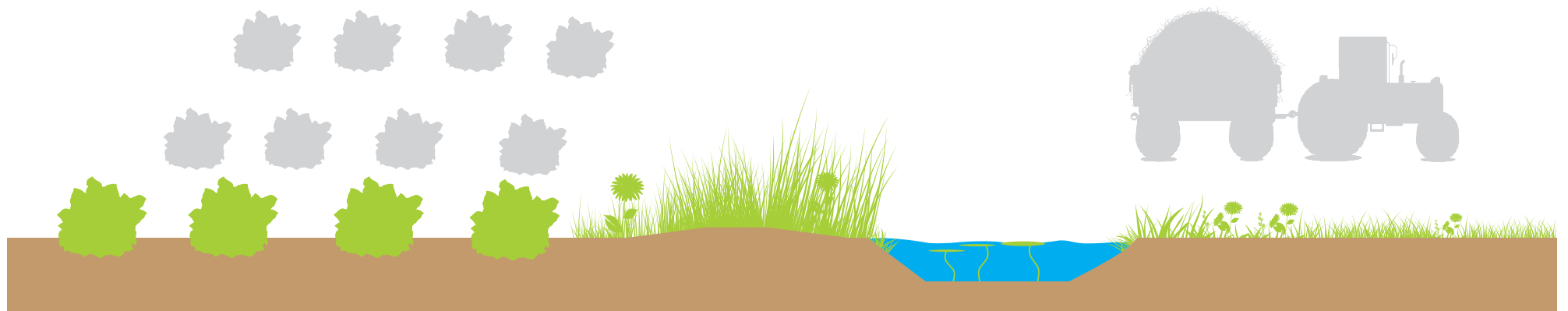
Het agrarisch waterbeheer is gericht op het bereiken van een goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem. Hoewel de opgaven per waterschap verschillen, zijn de volgende doelen in alle gevallen relevant:

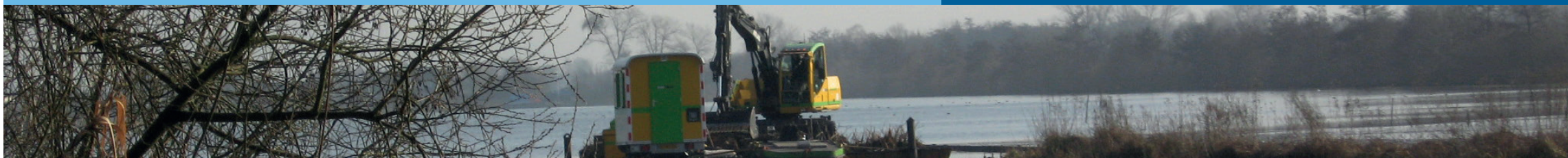
- het beschikbaar stellen van agrarische gronden voor waterberging bij veel neerslag en het vasthouden van water bij droogte, om waterproblemen elders in het watersysteem te voorkomen;
- het op een zodanige wijze inrichten en/of beheren van waterlopen en oevers -afgestemd op de gebiedsfuncties- dat een toekomstbestendig, duurzaam watersysteem ontstaat;
- het op een zodanige wijze beheren van het grond- en/of oppervlaktewaterpeil, dat een optimale situatie ontstaat voor waterkwantiteit en waterkwaliteit. Het gaat hierbij om drie hoofddoelstellingen: 1) het vergroten van het bergend vermogen in de bodem of in het oppervlaktewatersysteem; 2) het realiseren van een optimaal peilbeheer; 3) het verbeteren van de waterkwaliteit;
- groene zuivering: het beperken van de belasting van grond- en oppervlaktewater met verontreinigende stoffen vanuit de agrarische sector, zowel door het nemen van maatregelen aan de bron als end of pipe-maatregelen;

Waterbeheer

- duurzaam bodembeheer: het beperken en voorkomen van af- en uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het grond- en oppervlaktewater. Separaat hiervan bestaan subsidiemogelijkheden (die niet onder de beheermaatregelen vallen) ten behoeve van waterdoelen voor innovatieve maatregelen (POP art. 17a) en niet-productieve investeringen (POP art. 17d2).

Begrenzing van dit leefgebied

De begrenzing van dit leefgebied is ruim vastgesteld en is een zoekgebied. Aanvragen worden getoetst aan de kaartlagen van onder meer het RVO.nl (perceelregistratie, agrarisch areaal e.d.).

Koopmanspolder, foto: Marco van der Lee.

4.5 Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven

In opdracht van de provincie toetst RVO.nl de gebiedsaanvragen van agrarische collectieven aan conformiteit met Europese regelgeving. Hierbij let RVO.nl op:

- de begrensde leefgebieden (open grasland, open akker, natte dooradering, droge dooradering en categorie water) in de kaarten bij dit Natuurbeheerplan;
- de onderstaande tabel, die aangeeft welke beheerfuncties en dientengevolge daarmee samenhangende beheermaatregelen opgenomen kunnen worden in de gebiedsaanvraag.

Leefgebied	Beheerfuncties
Leefgebied open grasland	<ul style="list-style-type: none"> • Optimaliseren fourageer-, broed- en opgroeimogelijkheden • Creëren nat biotoop
Leefgebied open akker	<ul style="list-style-type: none"> • Creëren foerageergebied • Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Leefgebied natte dooradering	<ul style="list-style-type: none"> • Optimaliseren fourageer-, broed- en opgroeimogelijkheden • Verschrallen
Leefgebied droge dooradering	<ul style="list-style-type: none"> • Optimaliseren fourageer-, broed- en opgroeimogelijkheden
Categorie water	<ul style="list-style-type: none"> • Waterberging • Verbeteren waterkwaliteit • Vernatting • Water vasthouden

4.6 Wijziging begrenzing leefgebieden agrarisch natuurbeheer

De begrenzing is gebaseerd op de aanwezigheid van doelsoorten en kansen in het gebied. De begrenzing is besproken met de agrarische collectieven. Verzoeken tot wijziging van de begrenzing worden beoordeeld en zonodig verwerkt in het ontwerp natuurbeheerplan.

Akkerrand Hollands Noorden, foto: Ellen Mul.

Monitoring en rapportage

5.1 Monitoring, rapportage

De doelstelling van het SNL is om het NNN te realiseren en de natuurkwaliteit te bereiken, zoals die is benoemd in dit natuurbeheerplan en is begrensd op de bijbehorende kaarten, vooral de beheertypenkaart en de ambitiekaart. De voortgang van de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland in hectares wordt jaarlijks opgenomen in de landelijke voortgangsrapportage Natuur die het IPO naar de Staatsecretaris stuurt volgens afspraak in het Natuurpact. Provinciale Staten worden jaarlijks geïnformeerd.

Met de publicatie "Biodiversiteit in Noord-Holland" is een publieksvriendelijk rapport gepresenteerd over de "staat van de natuur" in Noord-Holland. Het rapport geeft inzicht in de biodiversiteit in Noord-Holland, monitoring, de ontwikkeling van fauna in Noord-Holland met een overzicht van sterke stijgers en sterke dalers. Zodra voldoende gegevens beschikbaar zijn, zal ook worden gerapporteerd over de ontwikkeling van flora en over de trends weidevogels.

De natuurkwaliteit in het Natuur Netwerk Nederland, inclusief de Natura 2000-gebieden wordt gemonitord volgens de landelijk vastgestelde "Werkwijze monitoring en beoordeling NNN/N2000". Volgens deze systematiek worden alle terreinen waarvoor een SNL-subsidie wordt verleend op ontvangen gemonitord. Het landelijke systeem is zodanig samengesteld dat op basis van de verzamelde data beoordeeld moet kunnen worden in hoeverre de doelstellingen voor natuurkwaliteit behaald worden. Conclusies worden op verschillende niveaus bekeken;

het landelijke beeld van natuurkwaliteit maakt onderdeel uit van de jaarlijkse voortgangsrapportage natuur die het IPO aan de staatsecretaris levert. Op regionaal en lokaal niveau kunnen de conclusies gebruikt worden voor overleg met de beheerders. Op Europese schaal monitoren we de doelstellingen van de Natura 2000-gebieden. Hiervoor baseren we ons ook op de gegevens die verzameld worden volgens de landelijke werkwijze, aangevuld met de gegevens uit het Netwerk Ecologische Monitoring. Dat is een netwerk waarbinnen niet alleen professionals, maar ook vele vrijwilligers natuurdata verzamelen en die door de soortenorganisaties en het CBS worden geanalyseerd. Op provinciaal niveau destilleren we het provinciale beeld van de staat van de natuur ook uit deze gegevens.

Voor het verzamelen van de gegevens ten behoeve van de SNL-monitoring, kunnen gecertificeerde beheerders een subsidie aanvragen ter hoogte van 75% van de normkosten. Vanaf 2017 is het mogelijk om de monitoringvergoeding in de lump sum op te laten nemen. De hoogte van deze subsidie is landelijk afgesproken tussen provincies en beheerders. Onderdeel van certificering is de eis dat de beheerder de monitoring uitvoert conform een kwaliteitshandboek, zodat is gegarandeerd dat de landelijke systematiek wordt gevolgd. Alleen op die manier zijn de resultaten onderling te vergelijken, te aggregeren tot een landelijk schaalniveau en te herhalen.

De provincie is verantwoordelijk voor de beoordeling van de natuurkwaliteit. In natuurgebieden waar de beheerders geen eigen monitoring uitvoeren kan de provincie die monitoring laten doen. De volgende kwantitatieve gegevens worden verzameld:

Gegevensverzameling	Taakverdeling	Frequentie
Hectares	Beheerder	Jaarlijks
Vegetatie	Gecertificeerd beheerder	1 x per 12 jaar
Flora	Gecertificeerd beheerder	1 x per 6 jaar
Fauna (vogels, dagvlinders, sprinkhanen, libellen)	Gecertificeerd beheerder	1 x per 6 jaar
Ruimtelijke condities, vegetatie- en floraopnames	Provincie	Periodiek
Structuur	Gecertificeerd beheerder	Periodiek
Abiotiek (standplaatsfactoren)	Provincie	1 x per 6 jaar o.a. veldbezoek
Natuurlijkheid	Gecertificeerd beheerder	Periodiek
Meetnetten agrarisch natuurbeheersoorten (vogels)	NEM (weidevogels georganiseerd door PNI)	Jaarlijks
Beheermonitoring agrarisch natuurbeheer	Agrarisch beheerder	Jaarlijks
Aanvullend onderzoek soorten van agrarisch gebied	Provincie	jaarlijks

SVNL natuurbeheer
SVNL agrarisch natuurbeheer

De door de beheerders verzamelde data worden opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en de Vegetatiekaartendatabank. Dit zijn landelijke

voorzieningen die voor de provincies centraal wordt beheerd door BIJ12. De NDFF kan soortverspreidingsgegevens opslaan, de vegetatiekaartendatabank wordt gebruikt voor het centraal opslaan van vegetatieopnames

De aspecten aan de hand waarvan de SNL natuurkwaliteit kan worden bepaald zijn:

- 1 Flora en fauna
- 2 Strukturelementen (afleidbaar uit vegetatieopname)
- 3 Standplaatsfactoren (afleidbaar uit vegetatieopname en overige informatie)
- 4 Ruimtelijke condities
- 5 Natuurlijkheid

De verzamelde data en beoordelingen vormen tevens input voor de jaarlijkse gesprekken van de provincie met natuurbeheerders.

Voor agrarisch natuurbeheer voeren de collectieven monitoring uit gericht op aanscherping en bijsturing van hun beheer (beheermonitoring). Monitoring is onderdeel van de lump sumvergoeding die (agrarische) beheerders ontvangen.

Voor agrarisch beheerde natuur zijn de provincies verantwoordelijk voor het uitvoeren van de beleidsmonitoring. De beleidsmonitoring moet uitwijzen in hoeverre het agrarisch natuur- en landschapsbeheer bijdraagt aan de staat van instandhouding van de doelsoorten. Met het landelijke meetnet wordt de trend in aantallen en/of verspreiding van deze Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) soorten gemeten. Dit gebeurt in de met subsidie SVNL agrarische beheerde gebieden, en als referentie ook daarbuiten. De resultaten worden door het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) verzameld.

Deze monitoring met behulp van meetnetten wordt gecoördineerd door de soortenorganisaties (o.a. SOVON en RAVON) en deels uitgevoerd door vrijwilligers. Provincies financieren het meetnet.

Het agrarisch waterbeheer draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit van de KRW watergangen en het verhogen van het waterbergend vermogen. Om de waterkwaliteit en waterkwantiteit te meten zijn bestaande monitoringsprogramma's van waterschappen en provincies (kwaliteit en kwantiteit) beschikbaar, op basis waarvan de toestand en ontwikkeling van de betreffende parameters worden gemonitord. Dit betekent dat voor blauwe diensten niet een apart monitoringsprogramma ontwikkeld hoeft te worden.

5.2 Evaluatie

Door het Planbureau van de Leefomgeving (PBL) wordt het Natuurpact periodiek geëvalueerd. In 2017 heeft PBL een eerste rapport uitgebracht met de focus op "lerende evaluatie van het Natuurpact", waarin onder meer wordt ingegaan op de realisatie van biodiversiteitsdoelstellingen en de effectiviteit van het collectief agrarisch natuurbeheer.

De kerngebiedenbenadering voor weidevogelbeheer zal aan het einde van de beheerperiode 2016-2021 worden geëvalueerd.

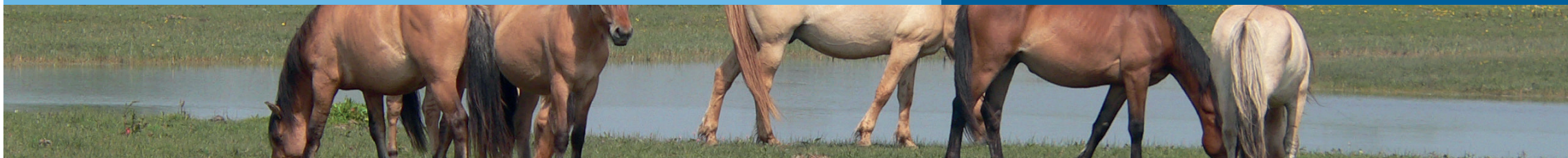

Gebiedsbeschrijvingen

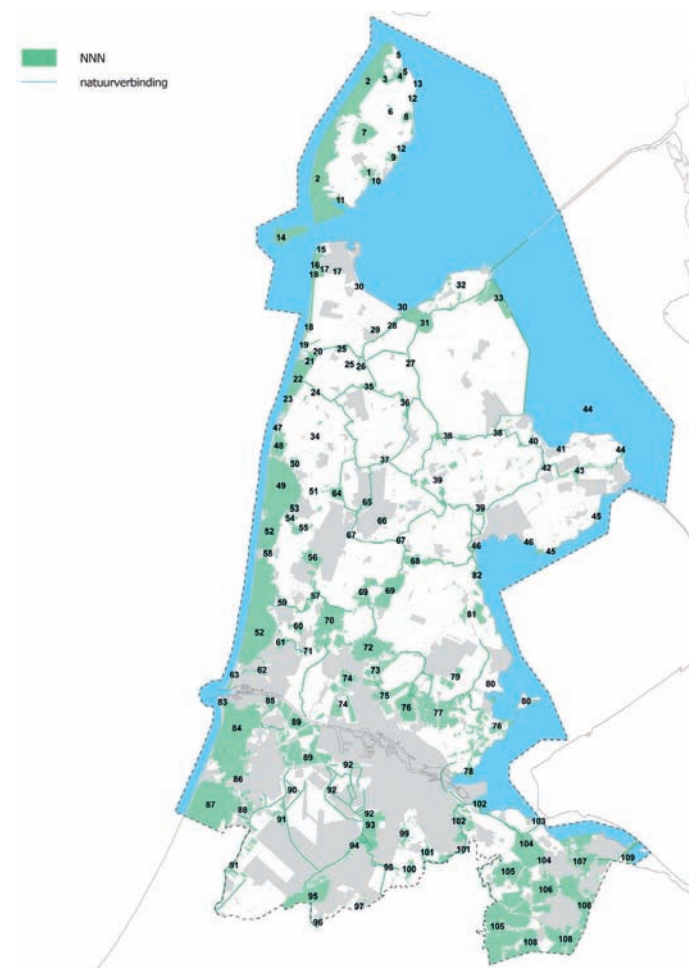
6.1 De waarde van gebiedsbeschrijvingen

De gebiedsbeschrijvingen bevatten de “wezenlijke kenmerken en waarden” van een NNN-gebied, zoals bedoeld in de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV). Deze beschrijvingen zijn de basis voor het bepalen van het beheerdoel in de vorm van het beoogde beheertype, zoals dat is vastgelegd is in de ambitiekaart. Daarnaast dienen de gemeenten deze beschrijvingen conform de PRV te gebruiken om in de toelichting van het bestemmingsplan de wezenlijke kenmerken en waarden te beschrijven en aan te geven op welke wijze deze waarden zullen worden beschermd en hoe negatieve effecten kunnen worden voorkomen.

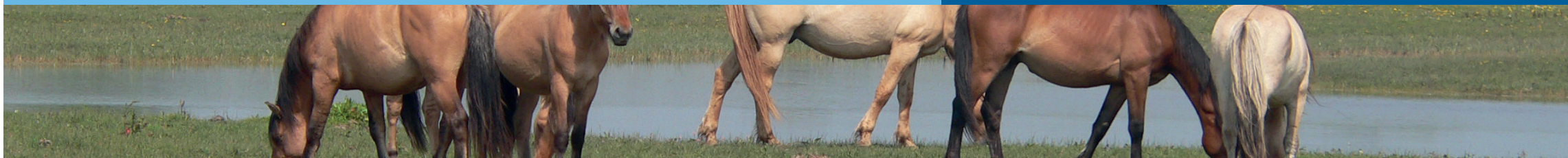
De gebiedsbeschrijvingen zijn aanvullend op de ambitiekaart, die sturend is voor de inrichting en het natuurbeheer en op de beheerdoelen uit hoofdstuk 4. Ze bevatten ook aanwijzingen voor het beheer waar dat nodig is. Bijvoorbeeld als het standaardbeheer horende bij een beheertype in een gebied onvoldoende rekening houdt met de specifieke kenmerken van het betreffende gebied.

N 05.02 Riet maaien, foto: Onno Steendam.

11) Artikel 19 lid 2 van de PRV:

Een gebiedsbeschrijving is een beschrijving van de natuurwaarden in het gebied en van het beheer dat in een gebied specifiek nodig is. Tot de wezenlijke waarden en kenmerken van de verschillende gebieden horen naast de natuurdoelen, ook de recreatiedoelen. Immers, van oudsher worden natuurterreinen ook gebruikt voor recreatieve doeleinden. Diverse gebieden zijn zelfs ingericht met het oogmerk als recreatiegebied te dienen, en zijn daarna deel geworden van het Natuurnetwerk Nederland. Het NNN is daarmee, in oppervlakte, het grootste recreatiegebied van Nederland. De recreatieve toegankelijkheid van het NNN wordt door de beheerder afgestemd op de mogelijkheden die er zijn, waarbij de bescherming van de natuurwaarden het uitgangspunt vormt. In gebieden met een primaire natuurdoelstelling zijn eenvoudige recreatieve voorzieningen vaak onderdeel van dat gebied. Alleen wanneer de natuurwaarden in een gebied zeer kwetsbaar zijn, kan een gebied worden afgesloten. In gebieden met primaire recreatieve doelstelling zijn intensievere vormen van recreatie mogelijk, zoals festivals en de daarbij behorende voorzieningen. Ook bij deze activiteiten zal rekening gehouden moeten worden met de natuur in die gebieden. In de gebiedsbeschrijvingen staat een nadere toelichting op de recreatieve mogelijkheden van de verschillende NNN-gebieden.

6.2 Actualisatie

Actualisatie van de beschrijving kan nodig zijn om de volgende redenen:

- Voor gebieden waarvoor projecten zijn opgestart, zal een actualisatie van de gebiedsbeschrijving onderdeel zijn van het project.
- Voor gebieden waarvoor een Natura 2000 beheerplan is afgerond kan een betere gebiedsbeschrijving nodig zijn.
- Voor recreatiegebieden met een recreatie- en natuurdoelstelling zijn de beschrijvingen niet voldoende. Voor deze gebieden is in 2016 is gestart met het beter bepalen van de natuur- en recreatiedoelen in deze gebieden.

6.3 Vigerende gebiedsbeschrijvingen per regio

6.3.1 Texel

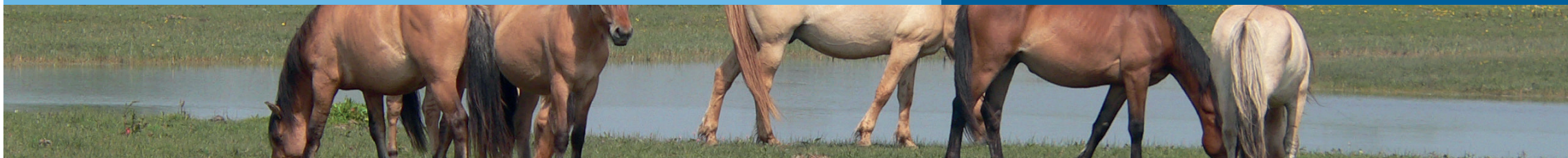
Beschrijving van natuur en landschap

Texel is een eiland met veel variatie in bodem, hoogte en watertypen en heeft daardoor een grote verscheidenheid aan bijzondere planten en dieren. Het gebied grenst aan de grootste natuurgebieden van Nederland: de Noordzee en Waddenzee. In de Waddenzee zorgen eb en vloed voor landschapsvormende processen – zoals het opslibben en erosie – en de kenmerkende flora en fauna. De duinen zijn aaneengesloten en herbergen een grote variatie aan vegetatietypen en dieren. De overgang van duin naar polder is meestal scherp, maar op enkele plaatsen bestaat nog steeds een geleidende overgang van zoet duinwater naar brak polderwater en de bijbehorende variatie van levensgemeenschappen. Op het “Oude Land” is de aanwezigheid van keileemopduikingen een kenmerkend landschappelijk, ecologisch en aardkundig verschijnsel. De hoge keileemopduikingen rond de Hoge Berg, Oosterend en Den Hoorn vormen de basis van de grote verscheidenheid in watertypen, plantengroei en waterdieren. Het glooiende Oude Land is kleinschaliger van opbouw en minder open dan het jonge aandijkingenlandschap op zeeklei. Dit komt vooral door de verspreid liggende beplantingselementen zoals houtwallen, bosjes, eendenkooien, singels en struweelhagen. In het aandijkingenlandschap zijn het vooral erfbeplantingen rond boerderijen die het landschap bepalen.

Natuur- en landschapsdoelen

De buitendijkse schorren en slikken, de duinen en de overgangen naar het polderland, een aantal orchideeën- en weidevogelrijke graslanden en enkele brakwatergebieden maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor de duinen bestaat een belangrijke opgave om de beheercondities voor de duingraslanden en het broedbiotoop van blauwe kiekendief, velduil en tapuit op orde te brengen.

Voor de vochtige duinbossen, vochtige valleien, moerassen en duinwateren, de Noordse woelmuis en het broedbiotoop van roerdomp en lepelaar moeten zowel water- als beheercondities worden verbeterd. De Waddenzee is het grootste Nederlandse Natura 2000 gebied. Kernopgaven voor de Waddenzee die Texel raken zijn behoud van ongestoorde broedplaatsen voor kluut, bontbek- en strandplevier en de beschikbaarheid van voedsel en hoog-watervluchtplaatsen voor bonte strandloper, rosse grutto, scholekster, kanoet en eidereend. In de duinen zijn er mogelijkheden voor natuurontwikkeling door grondwaterpeilverhoging, herstel van duinvalleien, duinrellen, uitstuiwing, omvorming van naaldbos en begrazing. Voor het keileemlandschap gaat het om handhaving van reliëf en relatieve kleinschaligheid en om het beheer, herstel en aanleg van landschapselementen zoals tuinwallen, drinkputten (kolken), dijken en bosjes. In het aandijkingslandschap staat handhaving van rust en ruimte centraal. De aandacht gaat in ecologische zin vooral uit naar de benutting van brakke en zoete kwel, herstel van grasland in de duinzoom en ecologisch beheer langs bermen en wateren. Van belang is optimalisatie van het beschikbare water. In het agrarisch gebied wordt gestreefd naar behoud van bloemrijke graslanden en weidevogels en akkervogels. Langs akkerranden worden kruidenrijke randen aangelegd. Er zijn pilots met vogelakkers gestart. Drinkputten of kolken en tuinwallen zijn kenmerkende landschapselementen en worden hersteld en onderhouden.

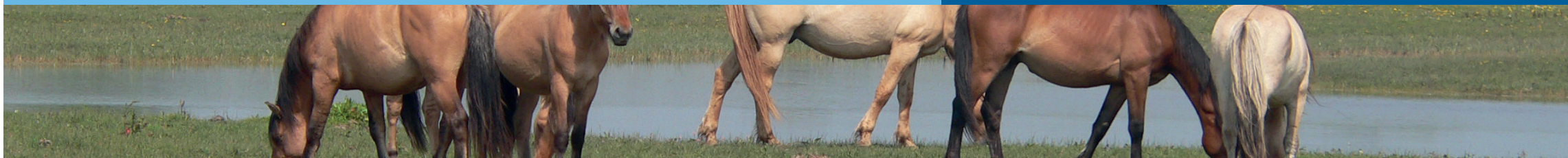
Beschrijving per gebied

1 Hoge Berg

Het landschap van de Hoge Berg is een gaaf voorbeeld van het glooiend keileemlandschap zoals alleen nog te vinden op Texel, Wieringen, Gaasterland, en bij Vollenhove. Kenmerkende landschapselementen zijn tuinwallen, kolken, watervoerende greppels (cenen) en schapenboeten. Ecologie: veel overgangen in bodem en vocht (kwel) en voedselrijkdom.

Hoge Berg is zowel landschappelijk als ecologisch bijzonder en vooral gevormd door de eeuwenoude schapenhouderij. Het gebied kent vanouds een stevige graasdruk met als resultaat kamgras-veldgerst graslanden (nu bijzonder), maar is verder niet bijzonder kruidenrijk. De tuinwallen kennen een eigen kenmerkende, vaak schrale flora die voor het voortbestaan afhankelijk is van schapenbegrazing. De drinkpoelen hebben een aantal kenmerkende water- en oeverplanten en bijzondere soorten waterdieren. Ze zijn optimaal ontwikkeld bij schapenbegrazing omdat de schapen niet door het water lopen. Het (landschaps-)beheer van drinkpoelen en tuinwallen is intensief en daarvoor zijn aparte afspraken gemaakt. Het grasland op de hoge delen van de Hoge Berg vraagt een stevige beweiding, bij voorkeur met schapen. Dit komt qua beheertype dicht bij kruiden en faunairijk grasland. Het beheer van kruiden en faunairijk grasland wordt op de graslanden in dit gebied uitgevoerd met een aangepaste werkwijze, zoals een grote begrazingsdruk en hogere bemesting. Op de lagere delen van de Hoge Berg komt vochtig weidevogelgrasland voor.

2 Duinen

Aaneengesloten duingebied gericht op behoud en herstel van droge duingraslanden en vochtige valleien. In de duinzoom en in de voormalige landbouwenclaves worden gronden verworven en ingericht om de gradiënt van duin naar polder te herstellen en het afstromende duinwater beter te benutten.

3 Hanenplas

Restant van een duinvallei op de overgang naar de polder. Het gebied is in cultuur gebracht voor bloembollenteelt, maar de oorspronkelijke duinvallei is nog goed herkenbaar. De voormalige landbouwenclave wordt weer omgevormd naar natuur. Het gebied sluit aan op de Roggesloot en Dorpszicht en dit geheel verbindt de Noordzee en Waddenzee met alle kenmerkende levensgemeenschappen.

4 Roggesloot en Dorpszicht

Kreek met brakwaterlevensgemeenschap en orchideeënrijk hooiland, bloemrijke gras- en rietlanden met veel brakwatersoorten.

5 Polder Wassenaar, 't Visje en Zeeburg

In Polder Wassenaar en 't Visje komt de overgang van duin naar polder tot uiting in de bloemrijke graslanden en kruidenrijke rietlanden. Het graslandbeheer in Zeeburg richt zich op de opvang van rotganzen. Alle gebieden functioneren als pleisterplaats voor vogels.

6 Hoogezandskil

Voormalige kreek met brede rietkraag en brakwaterplanten en -dieren.

7 Waal en Burg

Complex van brakgrasland en orchideeënrijk hooiland en hoge dichtheden broedende weidevogels. Samen met De Bol de belangrijkste groeiplaats van harlekijnorchis in

West-Europa. Verwerving en inrichting van nieuwe percelen zijn gericht op het vormen van een beheereenheid met een eigen watersysteem.

8 De Bol

Complex van brakgrasland en orchideeënrijk hooiland en met hoge dichtheden broedende weidevogels en pleisterende watervogels. Samen met de Waal en Burg de belangrijkste groeiplaats van harlekijnorchis in West-Europa. In dit gebied is de invloed van brak grondwater een zeer belangrijke factor voor de instandhouding van de binnendijkse pioniersvegetaties en zilte graslanden. Verdere inrichting en beheer zal op deze brakke situatie gericht moeten zijn.

9 Dijkmanshuizen

Complex van bloemrijk hooiland, rietland en droog en vochtig grasland. Belangrijk broedgebied voor weidevogels en pleisterende steltlopers en watervogels. In dit gebied is de invloed van brak grondwater een zeer belangrijke factor voor de instandhouding van de binnendijkse pioniersvegetaties en zilte graslanden. Verdere inrichting en beheer zal op deze brakke situatie gericht moeten zijn.

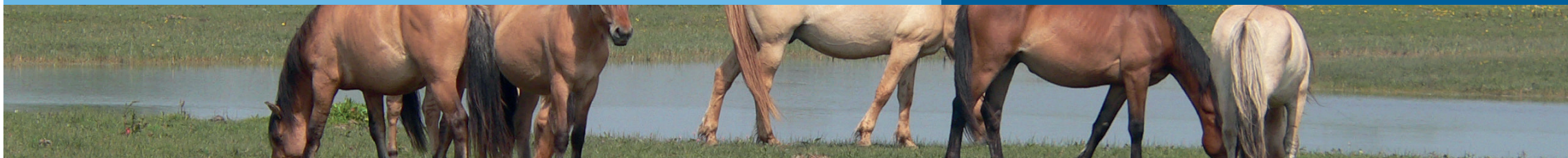
10 Eendenkooien, De Schans en hooilandreservaten

De eendenkooien en De Schans zijn vooral van landschappelijke en cultuurhistorische betekenis. Op de overgang van de Hoge Berg naar het lage polderland liggen bloemrijke hooilanden onder invloed van zowel zout als brak water.

11 Hoornder Nieuwland en De Petten

Laaggelegen polder met grote potenties voor de benutting van zoet kwelwater uit de duinen en brak kwelwater uit zee. De Petten heeft goed ontwikkelde brakke vegetaties en is een belangrijk broed- en pleistergebied voor sterns en steltlopers.

12 Brakwaterreservaten, Wagejot, Zandkes, Ottersaat

Keten van kleine en grotere reservaten met brak- en zoutwaterlevens-gemeenschappen, brakke gras- en rietlanden en plas-dras terrein. Belangrijke broed-, voedsel- en pleistergebieden voor sterns, en andere wad- en watervogels.

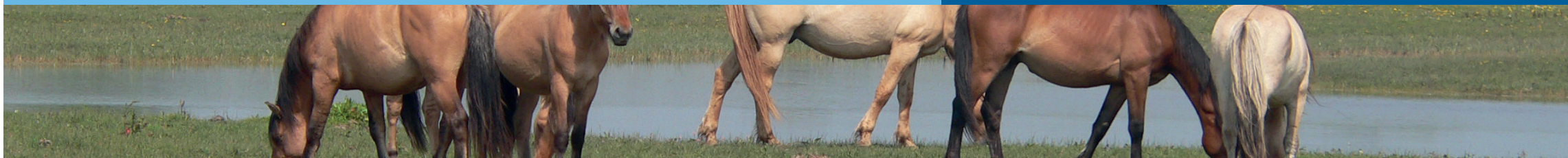
13 De Schorren

Buitendijkse kwelder met schorrenvegetaties en een belangrijke functie voor broedende, rustende en foeragerende lepelaars en andere kustgebonden vogels.

14 Noorderhaaks – Razende Bol

Buitengaats gelegen zandplaat, van groot belang als rustplaats voor trekkende en foeragerende zeevogels en kustvogels. Daarnaast rustplaats voor grijze en gewone zeehond en slaappleaats voor sterns en jonge aalscholvers na het broedseizoen. Dit gebied is een broedlocatie voor de dwergstern.

6.3.2 Kop van Noord Holland

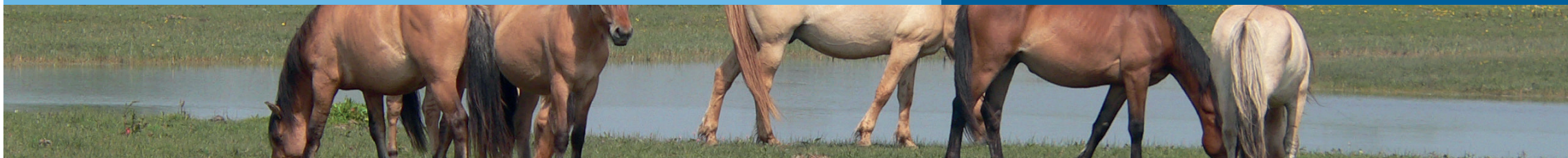
Beschrijving van natuur en landschap

De Kop van Noord-Holland grenst aan de Noordzee en de Waddenzee. De duinen zijn in vergelijking met de rest van Noord-Holland smal, maar veel minder verdroogd. Het Zwanenwater en de Grafelijkheidsduinen herbergen goed ontwikkelde natte en droge duinvegetaties. In het overgrote deel van de Kop overheerst de landbouwfunctie en is het landschap grootschalig met weinig (bijzondere) natuurwaarden. Er lopen veel boezemwateren en andere brede watergangen met brede rietkragen. Door de strakke, rechtlijnige indeling en grote openheid onderscheiden aandijkingen zoals Haze- en Zijpepolder en de Wieringermeer zich van het oude land. Op sommige plekken wordt dit karakter doorbroken door eendenkooien, ringdijken, bosjes zoals Wildrijk en Ananas, voormalige kreken, doorbraakkolken, erfbeplantingen en nollen. Het landbouwkundig gebruik van de grond is zeer intensief. Op en rond het glooiende Wieringen en plaatselijk in de duinzoom bestaat meer ruimte voor bijzondere natuurwaarden zoals kust- en weidevogels, ganzenopvang en bijzondere sloot- en graslandvegetaties. In de Wieringermeer liggen het Robbenoordbos en Dijkgatsbos. Deze bossen zijn ontstaan door de dijkdoorbraak nadat de Duitsers de dijken hadden opgeblazen (geen natuurontwikkeling maar rancune over het verlies van de Tweede Wereldoorlog). De grond achter de dijken was na de doorbraken niet meer geschikt voor landbouw en werd gebruikt voor houtteelt. Het beheer richt zich nu vooral op natuurlijke processen. De bossen herbergen inmiddels een bijzondere flora en fauna. Het Schagerwad en de Kleimeer zijn reservaten waar weide- en moerasvogels in hogere dichtheden broeden. In de Kleimeer liggen enkele bloemrijke graslanden van voedselrijke kleigrond, een zeldzaam vegetatietype. In de Wieringermeer is sprake van brak kwelwater, dat komt door het intensieve landbouwkundig gebruik echter nauwelijks tot uiting komt in specifieke flora en fauna.

Natuur- en landschapsdoelen

Alle duinen in de Kop van Noord-Holland maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. De belangrijke opgaven vanuit Natura2000 bestaan uit het verbeteren van het beheer van grijze- en witte duinen, kalkarme en heischrale graslanden, blauwgraslanden en het biotoop van de tapuit. Een andere opgave betreft het op orde brengen van de watercondities voor vochtige valleivegetaties. In het Kooibosch-Luttickduin gaat het om de verbetering van de waterhuishouding voor blauwgraslanden. De Waddenzee is het grootste Nederlandse Natura2000 gebied. Kernopgaven van Natura2000 die de Kop van Noord-Holland raken zijn behoud van ongestoorde broedplaatsen voor kluut, bontbek- en strandplevier en voedsel en hoogwatervluchtplaats voor bonte strandloper, rosse grutto, scholekster, kanoet en eidereend. In de duinzoom gaat de aandacht vooral uit naar benutting van zoete en brakke kwel, ontwikkeling van duinrellen en vochtige en droge graslanden. Geslaagde voorbeelden van natuurherstel in de duinzoom liggen rond Den Helder, Callantsoog en Sint Maartenszee. Op Wieringen zijn veel overgangen aanwezig van nat naar droog, voedselarm naar voedselrijk en allerlei bodemkundige verschillen. Vooral de grote variatie in hydrologische gesteldheid biedt goede aanknopingspunten voor de ontwikkeling van kwelgebonden levensgemeenschappen. In de grote bossen in de Wieringermeer richt het beheer zich op natuur technische processen waarbij natuurlijke verjonging een centrale rol speelt. Langs brede watergangen zijn veel ecologische verbindingen gerealiseerd in de vorm van brede rietkragen, plas-dras, nat schraalland en bloemrijke vegetaties, vaak in combinatie met waterberging. In het overige door de landbouw gedomineerde gebied richt het beleid zich op behoud en bescheiden ontwikkeling van kleine natuurelementen zoals eendenkooien, rietmoerasjes, brakwaterresten en bloemrijke graslanden. In de Zijpepolder beheren en herstellen particulieren samen met het waterschap kenmerkende houtwallen. De betekenis van de Kop als broedgebied voor weidevogels is sterk teruggelopen. Geschikte weidevogelleefgebieden liggen op Wieringen, rond Callantsoog en delen van de Schagerkogge en Zijpepolder. In de bloembollengebieden broeden graspiepers, veldleeuweriken en gele kwikstaarten; alle drie zangvogels die in de traditionele weidevogelgebieden bijna zijn verdwenen.

Beschrijving per gebied

15 Huisduinerpolder

Polder waarin zowel het zoete water uit de duinen als het brakke kwelwater uit zee tot uitdrukking komt in de graslanden en sloten. Graslanden zijn een belangrijke rustplaats voor doortrekkende en pleisterende vogels en voedselgebied voor overwinterende rotganzen.

16 Grafelijkheidsduinen & Donkere Duinen

Aaneengesloten duingebied gericht op behoud en herstel van droge duingraslanden, duinheide en vochtige valleien.

17 Refugium, Tuintjesweg, Hengstenpad en De Nollen

Natuurontwikkelingsprojecten met bloemrijke vochtige en droge schrale (duin-) graslanden en helder duinwater.

18 Noordduinen, Mariëndal & Botgat

Duinen met goed en matig ontwikkelde droge graslanden en het is belangrijk broedgebied voor de tapuit. Bij het Botgat wordt gewerkt aan herstel en uitbreiding van de vochtige duinvalleivegetaties. Daarmee wordt de vergrassing en de aanwezigheid van exoten bestreden. Mariëndal is een natuurontwikkelingsgebied waar bollenland is omgevormd in binnendingrasland met veel variatie: van voedselrijk naar voedselarm, nat naar droog en zoet tot zwak brak water. Kenmerkende vegetaties ontwikkelen zich voor- spoedig. Verder een belangrijk broed- en pleistergebied voor watervogels en steltlopers.

19 Nollen van Abbestee en Zandpolder

De Nollen bestaan uit oude lage stuifduincomplexen met schraal grasland en heide. Rond de Nollen zijn bollenpercelen verworven en ingericht voor de ontwikkeling van vochtige levensgemeenschappen met zowel zoete als brakke kwel. Belangrijk broed- en pleistergebied voor watervogels en steltlopers.

20 Kooibosch – Luttickduin

Complex van droge en vochtige voedselarme duingraslanden droge duinbossen en oud hakhout met bijzondere mossoorten.

21 Uitlandsche Polder

Natuurontwikkelingsproject gericht op droge en vochtige graslanden gevoed door benutting van kwelwater uit het Zwanenwater.

22 Zwanenwater

Een van de best behouden voorbeelden van vaste landduinen met natte valleien en met bijzondere vegetaties en broedvogels.

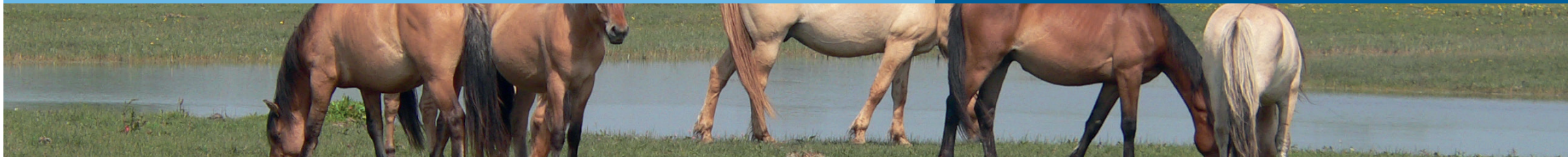
23 Pettemerduinen

Complex van droge duingraslanden, duinheiden, vochtige valleien en aangeplant dennenbos.

24 Wildrijk en Ananas

Voormalige landgoedbosjes met stinsenplanten, met name wilde hyacint.

25 Eendenkooien "t Zand en Zijpe

De eendenkooien bestaan uit vochtig loofbos met een rijke ondergroei en vochtige, kruidenrijke graslanden.

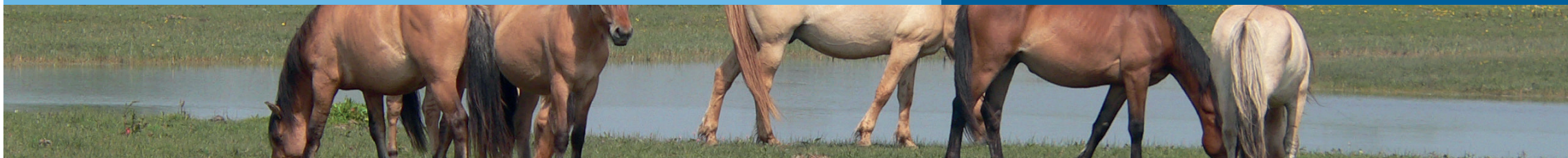

N 17.04 Eendenkooi 't Zand, de Zijpe, foto: Jan Zijp.

Harger Pettermerpolder.

26 Oude Sluis of Pikster

Vochtig kruidenrijk grasland en rietkragen die een stapsteen vormen in de natuurverbinding.

27 Waardkanaal

Rietkragen, moeras en vochtige graslanden.

28 Lage Oude Veer

Voormalige kreek met brede rietkragen en zoetwaterflora en fauna.

29 Kruiszwijn & Razend Zwin

Twee voormalige wadkreeken. Het Kruiszwijn ligt ten dele geïsoleerd van de rest van het oppervlaktewater. Door natuurontwikkeling kunnen delen van het gebied verbrakt worden.

30 Balgzand, Waddenzee

Uitgestrekt kweldergebied met grote oppervlakte zilte vegetaties en belangrijk voedselgebied voor wadvogels en delen als broedgebied. Langs de rand ligt een strook schorrenvegetaties.

31 Amstelmeer

Voormalige zeearm die door aanleg van de dijk is afgesloten. Het meer is een belangrijk voedsel- en pleistergebied voor wad- en watervogels. In en langs het meer liggen rietmoerassen en graslanden met zilte vegetaties die van grote betekenis zijn voor broedende en foeragerende watervogels.

32 Wieringen

In de glooiende graslanden komen kenmerkende planten voor. In sloten en watergangen komt zowel het zoete als brakke kwelwater tot uiting in de plantengroei. De graslanden functioneren als weidevogelleefgebied, hoogwatervluchtplaats voor overtijdende wadvogels en in de winter als voedselgebied voor ganzen, in het bijzonder rotganzen.

33 Robbenoord- en Dijkgatsbos en Dijkgatsweide

Na de Tweede Wereldoorlog aangeplante bossen die door natuurtechnisch beheer een steeds natuurlijker vegetatie krijgen en een rijke broedvogelbevolking herbergen. Tussen de bossen ligt Dijkgatsweide, een natuurontwikkelingsgebied met nat gras- en rietland voor broedende en pleisterende steltlopers en watervogels.

34 Wielen langs Westfriese Omringdijk bij Eenigenburg

Oude dijkdoorbraken met rietkragen.

35 Schagerwad

Complex van kruidenrijke graslanden, bloemrijk hooiland en rietmoeras.

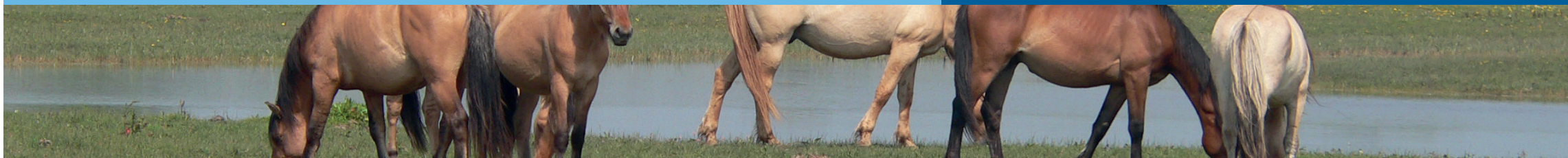
36 Reservaten rond Kolhorn (Kaag-, Schrinkkaag- en Braakpolder)

Complexen van vochtige en kruidenrijke graslanden en plas-drasterrein voor water- en moerasvogels.

37 Boomerwaal

Complex van kruidenrijk grasland, rietmoeras en veenmosrietland. Belangrijke stapsteen in de natuurverbinding Omval-Kolhorn.

6.3.3 West-Friesland

Beschrijving van natuur en landschap

West-Friesland bestaat voor het grootste deel uit kleipolderlandschap met sterke contrasten tussen de dichte lintbebouwing en open gebieden. In het IJsselmeer ligt een groot vooroeverproject en verschillende kleinere buitendijkse gebieden met riet- en graslanden. In de Vooroever domineert rietland met een goed ontwikkelde populatie moeras- en watervogels. In de kleinere buitendijkse gebieden vindt men vooral nat grasland en bloemrijk rietland en broeden weidevogels. De verdediging tegen de zee is terug te vinden in de hoge Westfriese Omringdijk. Achter de Westfriese Omringdijk liggen kleine open wateren zoals oude kleiputten en dijkdoorbraken, omgeven door vochtig grasland en rietkragen. In heel West-Friesland zijn ingrijpende ruilverkavelings- en landinrichtingsprojecten uitgevoerd. De agrarische structuur is sterk verbeterd, het landschap is veel grootschaliger geworden en de ecologische betekenis sterk verminderd. In graslandpolder De Gouw zijn na de landinrichting kleine oppervlakten met aardkundige waarden en bloemrijk grasland voor broedende weidevogels veiliggesteld. In de bouwlandgebieden zijn na de ruilverkavelingen vaak recreatiegebieden aangelegd rond gronddepots en zandwinputten. Hier omheen liggen meestal hooilanden, rietkragen en aangeplante bosjes. De bebouwing en weg- en erfbeplanting is in West-Friesland vooral in linten geconcentreerd. Rond Schagen liggen enkele terpen die nog goed herkenbaar zijn.

Natuur- en landschapsdoelen

West-Friesland grenst aan het IJsselmeer en Markermeer, die deel uitmaken van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor het IJsselmeer bestaat de opgave vooral uit het scheppen van voldoende rust en ruiplaatsen voor watervogels zoals fuut, smient, slobeend en ganzen. Moerasvorming langs de oevers verzacht de overgang van land naar water en schept een paaiplaats voor vis en broedbiotoop voor de roerdomp. Voor het Markermeer bestaat de opgave vooral uit behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden voor grasetende watervogels en meervleermuizen. De belangrijkste kraamkamerfunctie en slaapfunctie van de meervleermuis ligt vooral in gebouwen buiten de Natura2000 gebieden.

De geïsoleerde ligging van de veelal kleine reservaten maakt de natuur in West-Friesland kwetsbaar voor versnippering. Ecologische verbindingen met riet- en bloemrijk hooiland zijn hier belangrijk. De afgelopen jaren zijn goede ervaringen opgedaan met de combinatie van natuurverbindingen en waterberging. In gebieden met de hoofdfunctie tuinbouw zijn na de ruilverkavelingen rond zanddepots en open wateren recreatiegebieden aangelegd. In het Streekbos, Groote Vliet, Egboetswater, Obdammerweel en de Weelen zijn beplantingen aanwezig met inheemse bomen en kort gemaaide ligweiden afgewisseld met rietkragen en bloemrijk hooiland. Landschappelijk richt de aandacht zich vooral op het versterken van het contrast tussen de dicht bebouwde dorpen op de stroomruggen en het open polderland. Het gaat om het veiligstellen en herstellen van kenmerkende landschapselementen zoals kadetjesland, daliegaten, drinkputten, dijken, terpen, kaden, oude verkavelingspatronen, eendekooien, hoogstamboomgaarden en erf- en laanbeplantingen.

Beschrijving per gebied

38 Weel- en Braakpolder, Kolk van Dussen, Wadweere & Waterberging Twisk

Complex van vochtige en kruidenrijke graslanden, plas-dras, open water en rietmoeras, vaak gecombineerd met waterberging. Belangrijke voedsel- en pleisterplaatsen voor watervogels en steltlopers.

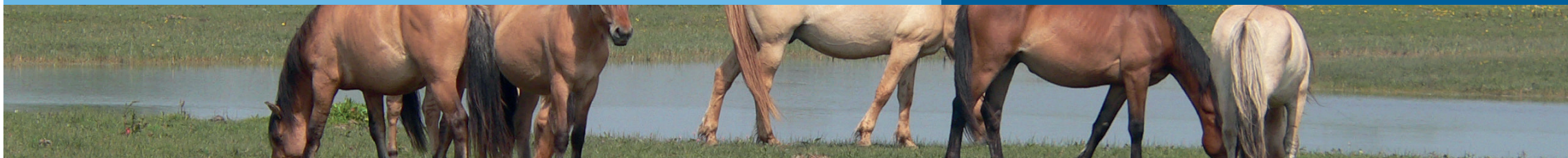
39 Graslandreservaten in De Gouw, Berkmeer, Lage Hoek, polder Westerveer, Weerepolder, Leekerlanden en Slimdijk

Kruidenrijke en vochtige graslanden met bijzondere landschappelijke, aardkundige en archeologische waarden.

40 Grote en Kleine Vliet

Complex van open water en sloten met helder water, vochtige en kruidenrijke graslanden, riet- en hooiland en aangeplante bosjes.

41 Koopmanspolder en Onderdijk

De Koopmanspolder is een buitendijks gelegen graslandpolder die wordt ingericht met meer open water, moeras en kruidenrijk hooiland, met de huidige landschappelijke en cultuurhistorische waarde als uitgangspunt. Vooroever Onderdijk is een buitendijks rietland met veel bosopslag.

42 Eendenkooi Wervershoof

Eendenkooi met vochtig loofbos en rijke ondergroei.

43 De Weelen en Streekbos

Complex van waterlopen, dijkdoorbraken en polders die zijn gespaard bij de ruilverkaveling. Combinatie van open water, riet en ruigte, spontaan en aangeplant bos en vochtig en kruidenrijk grasland.

44 De Ven

Buitendijks grasland en rietland met bosopslag. Herbergt een grote kolonie aalscholvers. Binnendijks liggen vochtige en kruidenrijke graslanden en rietmoeras.

45 Putten van Oosterleek en Kleiput De Nek

Keten van voormalige kleiwinputten met open water en sloten met goed ontwikkelde wattervegetaties, kruidenrijk hooiland en rietlanden met brakke invloeden. De kleiputten zijn een belangrijke groeiplaats van het zeldzame heemst. Kleiput De Nek herbergt een grote kolonie kokmeeuwen.

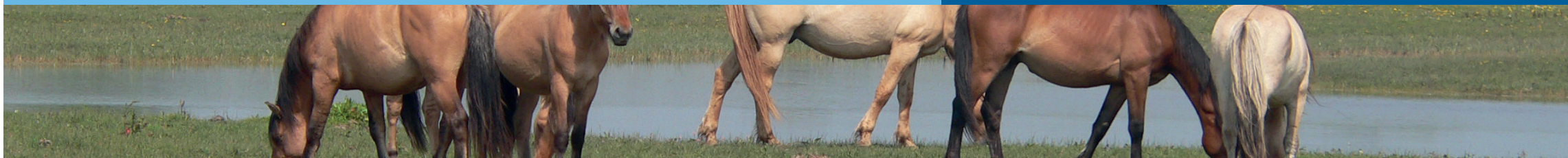
46 Uiterdijken en De Hulk

Buitendijkse graslanden met plas-dras voor pleisterende vogels en vochtig en kruidenrijk grasland.

6.3.4 Noord-Kennemerland

Beschrijving van natuur en landschap

De duinen van Noord-Kennemerland vormen een groot, aaneengesloten gebied van circa 7.000 hectare. De afgelopen eeuw is de grondwaterstand sterk gedaald. Het aandeel vochtige vegetatietypen is nog maar een fractie van wat het ooit was. Door het eeuwenoude menselijk gebruik ontstond rond de zeedorpen een bijzonder, bloemrijk vegetatietype. Dit vegetatietype is rond Egmond en Wijk aan Zee optimaal ontwikkeld. De overgang van duin naar polder leidt tot een grote variatie in hoogte, voedselrijkdom, watertypen en bijbehorende planten en waterdieren. Duinrellen met stromend water kenmerken de duinzoom van Noord-Kennemerland. Op de meeste plaatsen is de overgang van het glooiend duinlandschap naar de achterliggende cultuurgronden echter abrupt, waardoor deze kenmerkende duinzoom-levensgemeenschappen fragmentarisch voorkomen. Bij Schoorl, Egmond en Castricum zijn deze gradiënten nog wel aanwezig. In de Harger- en Pettepolder komen duinen, zee en polder bij elkaar. Daar is sprake van een grote variatie aan natuurlijke overgangen: van zeer zout naar zeer zoet water, van hoog naar laag, van zand naar klei en van voedselarm naar voedselrijk. Al deze verschillen leiden tot een grote verscheidenheid in planten en dierenleven. Landinwaarts is het contrast kenmerkend tussen de bebouwde, beplante en daardoor besloten strandwallen en open strandvlakten. Op sommige strandwallen komen hagen voor, zoals bij Limmen en Akersloot. Op de strandwallen liggen de landgoederen Ter Coulster en Nijenburg-Heilooër Bos. Achter de strandwal liggen in het verlengde van de Schulpvaart de oude stromen Limmer- en Heilooër Die, met rietkragen en schrale hooilanden. Het agrarisch gebied bestaat uit grasland of bollenteelt. De weilanden waren vanouds rijk aan broedende weidevogels en de sloten kenden een gevarieerde plantengroei in het water en langs de oever. De laatste decennia is een aanzienlijke oppervlakte grasland omgezet in bollenland.

Natuur- en landschapsdoelen

De duinen en de Harger- en Pettemerpolder maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor het beheer van de duinen is de belangrijkste opgave herstel van de oppervlakte en kwaliteit van de kalkarme, kalkrijke en heischrale duingraslanden door ruimte te scheppen voor natuurlijke verstuiwing en het tegengaan van vergassing en struweelvorming. Deze maatregelen zijn ook gunstig voor het broedgebied van de tapuit. Om de oppervlakte vochtige duinvalleien, moerassen, blauwgrasland en vochtige duinbossen en leefgebied van de nauwe korfslak te behouden en vergroten moeten ook de watercondities verbeteren. Voor de Schoorlse duinen geldt een opgave om de watercondities voor duinbeken met klimopbladwaterranonkel te verbeteren. Het gebied rond de Putten en Abtskolk is van groot belang als rust- en voedselgebied voor de dwerggans. In het duingebied spelen activiteiten die zich richten op herstel van landschapsvormende processen zoals herstel van vochtige valleien, stimuleren van verstuiwing, omvorming van naald- naar loofbos en grootschalige begrazing. In de duinzoom lopen verschillende projecten die zich richten op herstel van de overgang van duin naar polder en een betere benutting van het afstromende duinwater. Bij Catrijp, de Damlander- en Philisteinse polder bij Bergen, het Vennenwater bij Egmond en rond Bakkum spelen projecten gericht op het ontwikkelen van duinbeken, nat schraalland en bloemrijk grasland. In de Harger- en Pettemerpolder worden plannen ontwikkeld om de aanwezige gradiënten te benutten door de ontwikkeling van duinbeken, kwelgevoede sloten, brakke en zilte wateren, brakke graslanden en bloemrijk grasland. Dit gebied is ook van groot belang voor broedende en pleisterende ganzen, eenden en steltlopers.

Beschrijving per gebied

47 Abtskolk

Recent gegraven kleiputten met brak water en kruidenrijk grasland. Belangrijke pleister- en voedselplaats voor steltlopers en watervogels, met name de dwerggans.

48 Harger- en Pettemerpolder inclusief De Putten

Complex van droge, vochtige, kruidenrijke en brakke graslanden, zilte plassen en duinrellen met stromend water en sloten met een kwelgebonden water- en oevervegetatie. Broedgebied voor sterns, meeuwen en kluten, pleisterplaats voor steltlopers en watervogels, met name de dwerggans. De vermenging van zoete kwel uit de duinen en zoute kwel uit zee zorgt dat bijzondere planten groeien en zeldzame diersoorten verblijven en broeden.

49 Schoorlse Duinen en Hargergat

Uitgestrekt duingebied met grote variatie in vegetaties, natte valleien, duingraslanden, heide en bos. Het Hargergat is een voormalige zandafgraving met een slingerende duinbeek en de grootste groeiplaats van klimopbladwaterranonkel in west-Nederland.

50 Catrijpermoor

Complex van droge en vochtige kruidenrijke graslanden en schraallanden met een stelsel van duinrellen met stromend water.

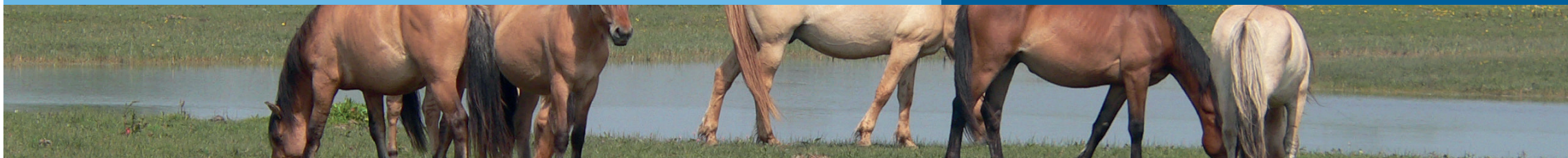
51 Waterberging Over 't Hek

Waterberging gecombineerd met natuurontwikkeling gericht op bloemrijkgrasland, dotterbloemhooiland en water- en oevervegetaties, gevoed door afstromend kwelwater.

52 Noordhollands Duinreservaat

Duingebied met grote variatie in vegetaties, natte valleien, duingraslanden, heide en bos.

53 Bergerbos en Oude Hof

Oude, voedselarme binnenduinrandbossen en landgoedbos rond Oude Hof.

54 Damlander- en Philistijnse Polder

Deels gerealiseerde natuurgebied dat is gericht op herstel van de overgang van duin naar polder door ontwikkeling van bloemrijk grasland, nat schraalland, kwelgevoede sloten en oevervegetaties door betere benutting van afstromend duinwater.

55 Bergermeer en Loterijlanden

De Loterijlanden bestaan uit kruidenrijke graslanden en bloemrijk hooiland. In de Bergermeer worden vochtige hooilanden en kruiden- en faunarijke graslanden ontwikkeld in combinatie met waterberging.

56 Ter Coulster, Nijenburg & Heilooër Bos

Oude landgoedbossen met stinse planten op de strandwal en kruidenrijke graslanden. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van deze gebieden een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

57 Limmer- en Heilooër Die en Limmerveen

Complex van nat schraalland, rietkragen, veenmosrietland met heide, bloemrijk grasland en laagveenbos. Leefgebied van de Noordse woelmuis.

58 Duinzoom Egmond

Deze gebieden zijn gericht op het herstel van de overgang van duin naar polder door de ontwikkeling van vochtige, voedselarme graslanden en sloot- en oevervegetaties door een betere benutting van het afstromende kwelwater.

59 Duinzoom Bakkum

Herstel en ontwikkeling van bloemrijk grasland, nat schraalland, stromend water en kwelgevoede sloten en oevers door een betere benutting van afstromend duinwater.

60 Eendenkooi Uitgeest en Castricumerpolder

Eendenkooi met vochtig loofbos en complexen vannat, licht brak schraalland, plas-dras en kruidenrijk grasland.

61 Marquette en het Krengebos

Landgoed met lanen en tuinen, vochtig stinsebos, droge "overbossen", kruidenrijk grasland en nat schraalland. Doorsneden door een stromende beek en kwelgevoede sloten. Plaatselijk brakke vegetaties. Het Krengebos en het bosje langs de Noordermaat zijn in Noord-Holland de enige grotere, goed onderhouden essenhakhoutbossen met een kenmerkende mosvegetatie.

62 Westerhout en de Lunetten bij Beverwijk

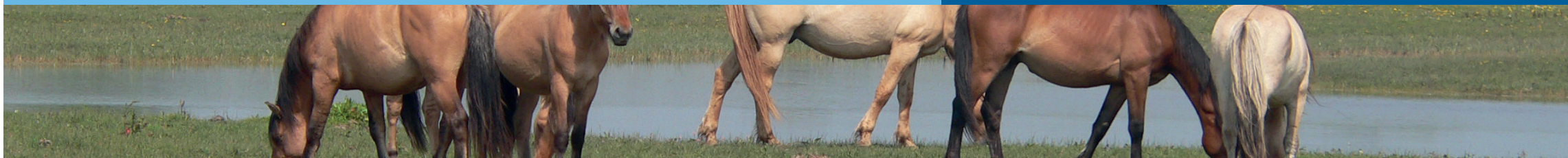
Landgoedbos met een rijke stinseflora, stromende beek en moerassige dotterbloemvegetaties. De Lunetten hebben vooral een cultuurhistorische betekenis. Om de lunetten wordt nat schraalland en bloemrijk grasland ontwikkeld.

63 Duinen bij Wijk aan Zee

Rond het dorp liggen droge duingraslanden met een goed ontwikkelde zeedorpenflora, waaronder de rijkste groeiplaats van de orchidee hondskruid. De zeeoever richting Noordpier kent ook goed ontwikkelde duinvegetaties.

64 Kleimeer en recreatiegebied Geestmerambacht

De Kleimeer bestaat uit regelmatig gemaaid rietland en vochtig hooiland van kleigrond, een in Noord-Holland zeldzaam vegetatietype. Het is een belangrijk broedgebied voor

moerasvogels. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden. Geestmerambacht is een recreatiegebied gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Het betreft een voormalige zandwinplas die 's winters dient als rustgebied voor watervogels en omgeven wordt door bloemrijk grasland, kruidenrijk hooiland en aangeplante bosjes. Een belangrijk doel voor Geestmerambacht is het bieden van een aantrekkelijk alternatief voor de kust. Geestmerambacht draagt daardoor bij aan het ontlasten van de meer kwetsbare gebieden in de kustregio. Een goede combinatie van recreatie en natuur wordt nagestreefd. Het betreft een voormalige zandwinplas die 's winters dient als rustgebied voor watervogels en omgeven wordt door bloemrijk grasland, kruidenrijk hooiland en aangeplante bosjes.

65 Oosterdel

Landschapsreservaat van vele tientallen eilandjes die zijn gespaard bij de ruilverkaveling. Deels nog in gebruik voor tuinbouw en deels verruigd.

66 Waarderhout

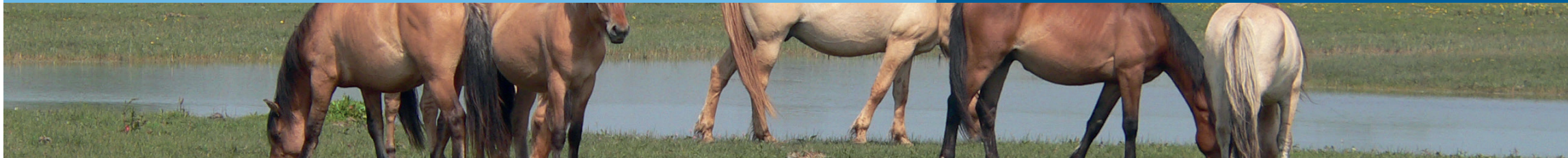
Populierenbos met vooral recreatieve betekenis. Dit recreatiegebied is gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

67 Rietlanden Westbeverkoog, Oterleek, Molenkade en Rustenburg

Brede, regelmatig gemaaide rietkragen met plaatselijk bloemrijk en veenmosrietland. Belangrijk broedgebied voor moerasvogels en stapsteen in de natuurverbinding Omval-Kolhorn.

6.3.5 Laag Holland

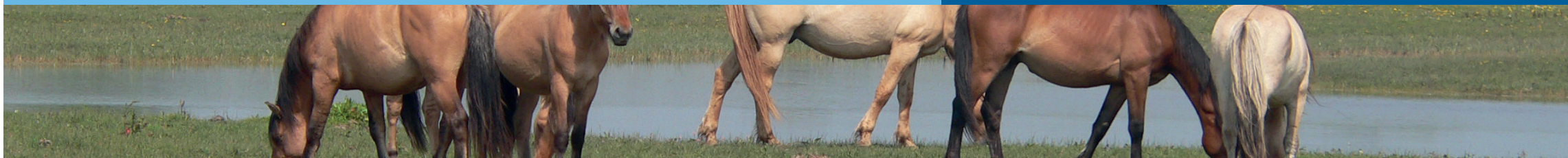
Beschrijving van natuur en landschap

Laag Holland bestaat uit laagveen en grote droogmakerijen. Het veenweidegebied bestaat grotendeels uit relatief vochtige graslanden met veel sloten, vaarten en ander open water. De droogmakerijen kennen een grotere drooglegging en de bodem bestaat vooral uit klei. Belangrijke kernkwaliteiten van het landschap zijn de openheid, de hoge dichtheden aan weide- en moerasvogels en de specifieke verkavelingspatronen. In het gebied komen zeldzame Europese soorten en habitats voor, zoals hoge dichtheden broedende weide-, water- en moerasvogels, pleisterende watervogels en een grote variatie in verlandingsvegetaties. Deze gebieden hebben om die reden een Natura2000-status. Naast de opstreekende verkaveling kent het veengebied ook onregelmatige verkavelingsvormen. In de lintdorpen bepalen stolpen, hooihuisboerderijen en houten huizen het beeld. De mate van ontwatering en schaal van het landschap bepalen de intensiteit van het landgebruik. In de Zaanstreek, Eilandspolder en Waterland liggen internationaal belangrijke waterrijke veenweidegebieden zoals Ilperveld, Wormer- en Jisperveld, polders Oost- en Westzaan en Eilandspolder Oost en West. In de overige, minder waterrijke gebieden is de ontwatering meer toegesneden op rendabele melkveehouderij. In de droogmakerijen en polders is de ontwatering dieper en de schaal van het landschap meer geschikt voor de landbouw. In de grote droogmakerijen Schermer, Beemster en Purmer komen zowel melkveehouderij als akkerbouw voor. De Starnmeer, Enge en Wijde Wormer zijn grotendeels in gebruik als grasland. In de droogmakerijen kwelt plaatselijk brak water op, waardoor enkele brakwaterplanten en -dieren voorkomen. De diepe ligging en rechtlijnige, strakke verkaveling zijn kenmerken waarmee de droogmakerijen zich onderscheiden van het oude land. Ze zijn van het oude land gescheiden door ringdijken en -vaarten. Enig reliëf wordt vaak gevormd door de mee ingepolderde stukken oud veenland zoals Kruisoord in de Beemster. Het Twiske is in deze regio een bijzonder gebied omdat het, aangelegd als recreatie gebied, een

internationale status als natuurgebied heeft gekregen. Het is recreatie en natuur met een Natura2000-status gericht op het opvangen van grote aantallen recreanten en evenementen. Voor de natuur zijn de extensieve delen van betekenis, zoals open water, riet en ruigte, nat schraalland, bloemrijk grasland en struwelen. De Stelling van Amsterdam bestaat uit een kring van fort en een stelsel van wateren, rietkragen, nat en bloemrijk grasland en struwelen en een rijke stand aan broedvogels. Het Purmerbos is een populierenaanplant en wat natuurlijker stukken, met vooral een recreatieve functie.

Natuur- en landschapsdoelen

Grote delen van het waterrijke veenweidegebied en het Markermeer maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor het veenweidegebied bestaat de opgave vooral uit het op orde brengen van de watercondities en beheer voor kranswierwateren met groot nimfkruid, rietlanden met heemst, veenmosrietlanden, veenheide en hoogveenbos en het leefgebied van roerdomp, snor, noordse woelmuis en kempahaan. Voor het Markermeer bestaat de opgave vooral uit behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden voor grasetende watervogels en meervleermuizen. De belangrijkste kraamkamerfunctie en slaapfunctie van de meervleermuis ligt vooral in gebouwen buiten de Natura2000-gebieden. Het gebied kent veel afwisseling in oud veen- en nieuw polderland. Behoud van openheid, een goede vogelstand en gevarieerde grasland- en moerasvegetaties staan centraal. Verdere elementen van betekenis zijn rietkragen, knotbomen, kleine en grote plassen, dijken, kaden, bruggen, boerderijen, molens en kenmerkende dorpsvormen. De aandacht richt zich ook op opgaande beplanting en mogelijkheden voor benutting van brak water dat lokaal opkwelt. Kenmerkende elementen zoals dijken en ringvaarten bieden belangrijke aanknopingspunten voor het landschap evenals kleine landschapselementen zoals sloten, bermen en beplantingen. Laag Holland vormt vanouds een belangrijk bolwerk voor weidevogels in vochtig grasland, een in Nederland sterk bedreigd milieu. Sleutelfactoren voor een goede weidevogelstand zijn de openheid van het landschap, bodem- en

watereigenschappen, predatie en het beheer. Als de juiste combinatie van kenmerken in een gebied voorhanden is bestaat een goede kans om de weidevogelstand op peil te houden. In Laag Holland zijn herstel- of opkrikplannen gemaakt voor Groot Limmerpolder, Klaas Horn en Kijfpolder, Hemen Dorregeesterpolder, Uitgeester- en Heemskerkerbroek, Krommenieër Woudpolder, Eilandspolder Oost en West, Polder Oostzaan en Waterland Oost. Verder zijn er weidevogelkringen, plaatselijke samenwerkingsverbanden waarin vrijwilligers, de agrarische natuurvereniging, terrein- en faunabeheerders en gemeenten hun kennis bundelen.

Beschrijving per gebied

68 Mijzenpolder

Open polderlandschap met weidevogel- en kruidenrijk grasland. Langs De Gouw liggen enkele rietlandjes.

69 Eilandspolder

Waterrijk veenweidegebied met open water, riet- en moeras, vochtig schraalland en kruidenrijk grasland, veenmosrietland, bosjes en weidevogelgrasland.

70 Alkmaardermeer

Groot open water met brede rietkragen met heemst, veenmosrietland en kleine bosjes. Het meer is een belangrijk voedsel- en rustgebied voor watervogels, in het bijzonder de smient. Rond het meer liggen verschillende polders, die bestaan uit weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland, rietmoerasjes en veenmosrietlandjes. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van het gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

71 Driehoek van Assum

Natuurontwikkelingsproject en waterberging met bloemrijk grasland, ruigte en bos. Plaatselijk groeien brakwatersoorten. Stapsteen in de natuurverbinding.

72 Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder

Waterrijk veenweidegebied met grote variatie in natuurtypen zoals open water, kruidenrijk en weidevogelgrasland, vochtig schraalland, veenmosrietland, rietland en bosjes. In de droogmakerij De Schaalsmeer komt zilt grasland voor, onder invloed van brak kwelwater.

73 Enge en Wijde Wormer

Droogmakerijen met weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland, onder invloed van brak kwelwater, zilt grasland en open water.

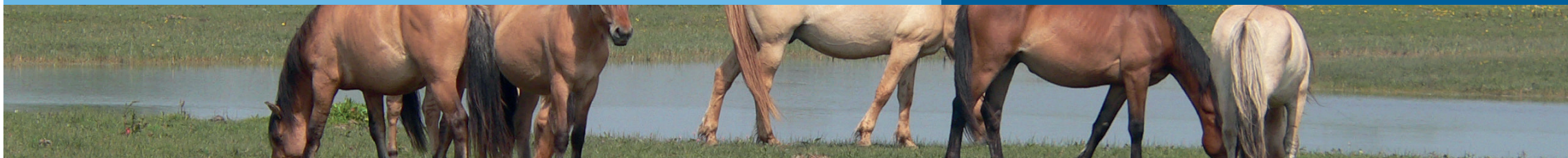
74 Polder Westzaan, Noorderveen en Zuiderpolder

Waterrijk veenweidegebied met grote variatie in open water, weidevogel- en kruidenrijk grasland, riet- en moeras, veenmosrietland, vochtig schraalland en bosjes. Plaatselijk komen brakke ruigten en zomen en zilt grasland voor. Het Noorderveen is een moerasbos met veenmosvegetaties. In het Guisveld wordt ingezet op verbraking.

75 Oostzanerveld en Jagersveld

Waterrijk veenweidegebied met mozaïek van moeras, weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland, veenmosrietland, open water en bosjes. In de sloten komen plaatselijk brakwatersoorten voor zoals ruppia en nimfkruid. Het Jagersveld is een zandwinplas met aangeplante bosjes en graslanden voor recreatie. Plaatselijk liggen nog stukken van het oorspronkelijke landschap met rietmoeras, vochtig schraalland en veenmosrietland.

76 Twiske

Zandwinplas ingericht als recreatiegebied waar belangrijke natuurwaarden zich hebben kunnen ontwikkelen. Daardoor is dit gebied aangewezen als Natura 2000 gebied en is het meer gericht op natuurbeheer. Het recreatiegebied is gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Behalve bossen en gazons voor intensief recreatief gebruik kent het gebied ook delen met riet en ruigte, kruidenrijk grasland en vochtig schraalland, veenmosrietland en spontaan bos. De plas is een belangrijk rustgebied voor watervogels, in het bijzonder smienten.

77 Ilperveld en Varkensland

Waterrijk veenweidegebied met kruidenrijk- en weidevogelgrasland, open water, vochtig schraalland, veenmosrietland en bosjes. De afgelopen jaren zijn er sloten geïsoleerd en petgaten open gegraven, waardoor bijzondere waterplanten als nimfkruid en kranswieren zijn teruggekeerd.

78 Waterland-Oost en IJdoorn

Graslandgebied, doorsneden met brede waterlopen; Aaën en Dieën met brede rietkragen en veenmosrietland. Daarnaast afwisseling van weidevogel- en kruidenrijk grasland en vochtig schraalland. IJdoorn bestaat uit vochtig weidevogel- en kruidenrijk grasland en veenmosrietland.

79 Purmerbos

Populierenbos met een goed ontwikkelde gemeenschap van bosvogels en vooral recreatieve betekenis. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

80 Katwoude en Hemmeland

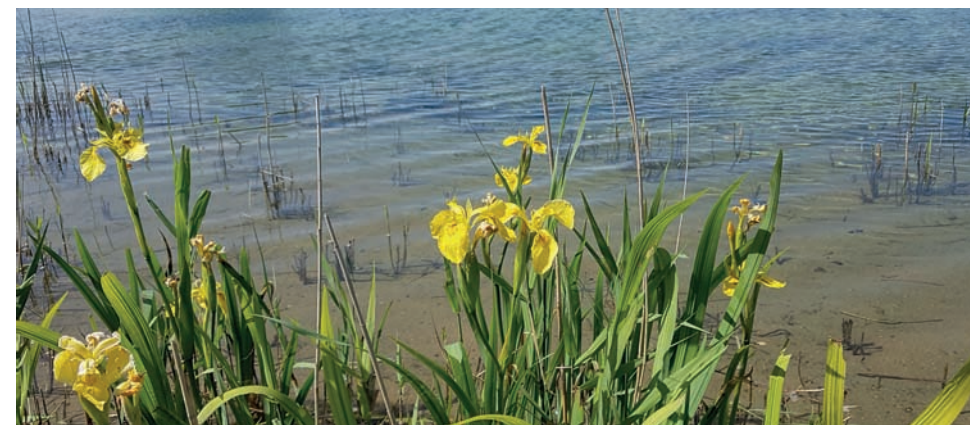
Katwoude is een graslandpolder met kruidenrijk en vochtig weidevogelgrasland. Langs de boezemwateren en de dijkdoorbraken langs de Markermeerdijk liggen rietmoeras en veenmosrietland. Het Hemmeland betreft een recreatiegebied gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

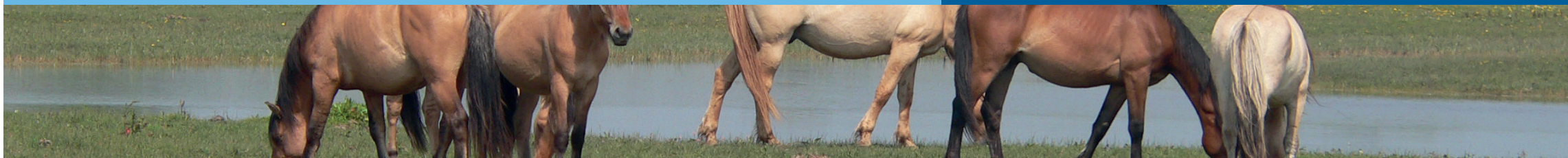
81 Zeevang en Kwadijkervlot

Graslandpolder met kruidenrijk en vochtig weidevogelgrasland, vochtig schraalland en rietlandjes met veenmosrietland. Langs de Markermeerdijk liggen doorbraken met riet en moeras. Het Kwadijkervlot is een moerasbos met rietmoeras en veenmosrietland.

82 Kogen bij Schardam

Langs het Markermeer liggen de Rietkoog-, Schardammerkoog- en Oosterkoogpolder met vochtig weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland en rietmoeras.

6.3.6 Zuidwest/Rijnland

Beschrijving van natuur en landschap

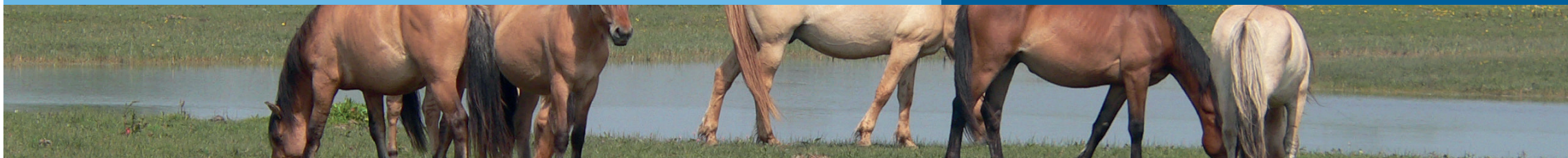
In Zuid-Kennemerland bepalen brede duinen het beeld. Ze herbergen een grote verscheidenheid aan vegetaties: open duin met helmgras, bloemrijke, droge duingraslanden, vochtige valleien en goed ontwikkelde struwelen en bossen. Door de waterwinning is in het verleden het grondwaterpeil sterk gedaald, maar na het beëindigen van de waterwinning in 2002 zijn de grondwaterstanden weer aanzienlijk gestegen. Dit is het areaal vochtige duinvalleien ten goede gekomen. Hoewel de Amsterdamse Waterleidingduinen ten zuiden van Zandvoort ingrijpend zijn vergraven voor de aanleg van infiltratiekanalen, herbergen ze nog steeds een rijke flora en fauna. Kenmerkend is het contrast tussen de besloten beboste en bebouwde strandwallen en de open strandvlakten. De resten van de overgebleven strandvlakten zijn meestal in gebruik als gras- of bollenland. Door de aanleg van infrastructuur is het duingebied versnipperd geraakt. Om de negatieve effecten hiervan tegen te gaan, is eind 2013 een natuurbrug over de Zandvoortselaan aangelegd en worden nog twee natuurbruggen aangelegd over de Zeeweg en over de spoorlijn Haarlem-Zandvoort. In de binnenduinrand ligt een brede zone met landgoederen en oude loofbossen met een vochtige, rijke ondergroei. Kenmerkend hier zijn de stinsenplanten en hoge broeddeicheden aan bosvogels. Vroeger lagen in de duinzoom veel duinbeken en door kwelwater gevoede graslanden met bijzondere vegetaties en waterdieren. Van deze vroeger algemene milieus is niet veel meer over. De zone van Haarlem, Haarlemmermeer en Amsterdam is erg verstedelijkt. De grote "groene" stukken zijn recreatiegebieden Spaarnwoude en het Amsterdamse Bos. Recreatiegebied Spaarnwoude valt grofweg te verdelen in een veen- en een kleilandschap. In de open veenpolders wordt het grasland agrarisch gebruikt met nadruk op behoud natuur en landschap voortgezet. Hier liggen bloemrijke slootkanten en kruidenrijke graslanden met plaatselijk kernen van broedende weidevogels. De zeekleigebieden zijn veelal beplant met bomen en ingericht voor recreatie. In de Haarlemmermeer domineren Schiphol, bedrijventerreinen, woningbouw en intensieve akkerbouw.

Er liggen slechts enkele kleine, groene oases met natuurwaarden zoals bij de forten en de linedijk van de Stelling van Amsterdam, een eendenkooi en recent aangelegde recreatiegebieden. Amsterdam was vroeger omgeven door waterrijke veenpolders met een rijke weidevogelstand en bloemrijke graslanden. Lokaal zijn hiervan nog enkele restanten rond Osdorp, de Nieuwe Meer en Amstelveense Poel. Rond Aalsmeer en de Westeinderplassen liggen de Bovenlanden, bestaande uit kleine eilanden met seringenteelt, maar ook met verlandingsvegetaties, riet en elzenbos.

Natuur- en landschapsdoelen

De duinen van Zuid-Kennemerland maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Hiervoor is de belangrijkste opgave herstel van de oppervlakte en kwaliteit van de jonge duinen, helmduin en duingraslanden door ruimte te scheppen voor natuurlijke verstuiving en tegengaan van vergrassing en struweelvorming. Voor behoud en herstel van de oppervlakte vochtige duinvalleien en het leefgebied van de nauwe korfslak moeten ook de watercondities verbeteren. Op het Kennemerstrand bij IJmuiden gaat het om vergroting en verbetering van het leefgebied van de groenknolorchis en andere vochtige vallei-soorten. In de duinen spelen veel projecten die zich richten op natuurherstel door verhoging van grondwaterpeil, op gang brengen van verstuiving, herstel van vochtige valleien, omvorming van naald- naar loofbos en integrale begrazing. Achter de duinen staat behoud van het contrast tussen de verdichte strandwallen en de open strandvlakten voorop. De verschillen in bodemopbouw en daaruit voortvloeiend grondgebruik en afwisseling van besloten en open gebied zijn de basis voor beleid. Het beheer van de landgoederen richt zich op het laten samengaan van natuur, cultuurhistorie en recreatie. De resterende graslanden dienen in stand te blijven. Andere elementen zoals moerasjes, vochtig hooiland, binnenduingrasland, hakhoutbosjes, duinrellen en sloten met kwelwater verdienen eveneens aandacht. In het polderland dient de afwisseling van "oud" veen en "nieuw" polderlandschap zoveel mogelijk herkenbaar te blijven. Kenmerkende elementen zoals dijken en ringvaarten bieden aanknopingspunten, evenals kleine landschapselementen zoals sloten,

bermen en beplantingen. Nieuwe mogelijkheden voor natuur- en landschapsbouw doen zich voor bij verstedelijking, waterberging, wegeaanleg en bosaanplant. Daarnaast wordt eraan gewerkt om het duingebied weer één geheel te maken door de aanleg van natuurbruggen. Hiermee worden de Amsterdamse Waterleidingduinen en het Nationaal Park Zuid-Kennemerland weer aaneengesloten, en wordt de ruimtelijke samenhang van het gehele gebied verbeterd. Belangrijke doelsoorten van ontsnippering in dit gebied zijn vlinders, kevers, konijn, rugstreeppad, zandhagedis, hazelworm, ree, boomarter en nauwe korfslak. In het veenpolderlandschap gaat het om open stukjes met een herkenbaar slotenpatroon. In Spaarnwoude richt het beheer zich op weidevogels, kruidenrijk grasland en bloemrijke slootkanten. Verdere elementen van betekenis zijn rietlanden, kleine en grote plassen, dijken en kaden, bruggen, boerderijen en molens. In het sterk verstedelijkte gebied lopen verschillende initiatieven om bestaande groene gebieden te behouden en versterken. Het gaat veelal om een mix van functies gericht op verbetering van natuur, landschap, waterbeheer en recreatie. Langs de zuidkant van Amsterdam loopt de recreatieve en ecologische verbinding Groene AS, van Amstelland naar Spaarnwoude. Hier worden bestaande en nieuwe recreatiegebieden onderling verbonden tot een ecologisch Kralensnoer met Amstelveense Poel, Oeverlanden Nieuwe Meer, Schinkelbos, Lutkemeer en het Amsterdamse Bos. In de Bovenlanden bij Aalsmeer wordt gewerkt aan het behoud en herstel van kleine eilandjes met bijzondere natuur- en cultuurhistorische waarden.

Beschrijving per gebied

83 Kennemerstrand

Een door kustaangroei ontstane afgesnoerde strandvlakte die zich heeft ontwikkeld tot de soortenrijkste vochtige duinvalleien van de vasteland kust.

84 Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Aaneengesloten duingebied bestaande uit Midden Herenduin, Duin en Kruidberg, Kennemerduinen, Kraansvlak en Koningshof met goed ontwikkelde duingraslanden, vochtige valleien, duinplassen en, loof- en naaldbos. Het gebied wordt doorsneden door wegen en een spoorweg waarover natuurbruggen aangelegd zijn/gaan worden.

85 Landgoederen bij Driehuis

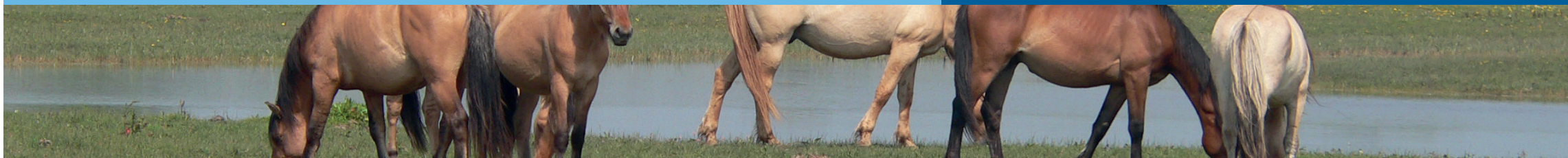
Velserbeek, Waterland, Beeckestijn, Hoogergeest en Schoonenberg vormen een complex van landgoederen met oud loofbos met stinsenflora, lanen, gazons, waterpartijen en duinbeken met stromend water. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van deze gebieden een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

86 Middenduin en Elswout

Landgoederen met oud loofbos, een rijke stinsenflora en in de afgezande stukken open water, kruidenrijk grasland en vochtig schraalland. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van deze gebieden een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

87 Amsterdamse Waterleiding Duinen

Duingebied met goed ontwikkelde duingraslanden, heide en duinbos. Het infiltratiegebied is sterk vergraven en het open water vervult een belangrijke functie voor watervogels.

88 Landgoederen bij Heemstede en Bennebroek

Leyduin, Vinkenduin, Woestduin, Huis te Manpad, Linnaeushof, Bennebroekerbos en Vogelzang vormen een keten van landgoederen met loofbos met stinsenplanten, droog duinbos, kruidenrijk grasland en vochtig schraalland, waterpartijen en stromende duinbeken.

89 Recreatiegebied Spaarnwoude, De Liede en De Batterij

Bos en veenweidegebied met hoofdfunctie recreatie, gericht op het ontvangen van grote hoeveelheden recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. In het veenweidegebied ligt kruidenrijken vochtig weidevogelgrasland, plas-dras en vochtig schraalland. Langs De Liede en bij De Batterij komen rietmoeras, veenmosrietland en elzenbroekbos voor. De voormalige IJpolders zijn beplant met loofbos afgewisseld met open water en graslanden. De Houtrakkerbeemden bestaan uit brak waterplassen, grasland en rietkragen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied ligt vooral in de voormalige IJpolders.

90 Eendenkooi Vijfhuizen

Eendenkooi met vochtig loofbos en graslanden.

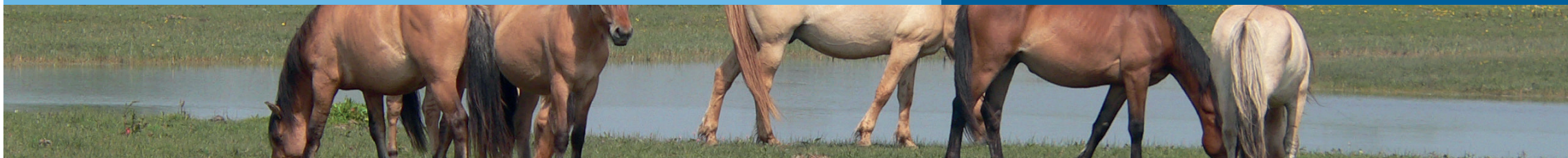
N 17.04 Eendenkooi Stokman bij Vijfhuizen, foto: Harm Botman.

91 Haarlemmermeer Groen

De Groene Weelde, Zwaansbroek, Venneperrhout en Boseilanden zijn nieuwe recreatiegebieden met open water, bosaanplant en graslanden. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

< Elswout, foto: Wendy Ates.

92 Groene AS en Brettenzone

Keten van natuur- en recreatiegebieden die gezamenlijk een ecologische verbinding vormen. Bestaat uit open water, rietkragen en moeras, veenmosrietland, kruidenrijk grasland en bos. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

93 Amsterdamse Bos, Nieuwe Meer en Amstelveense Poel

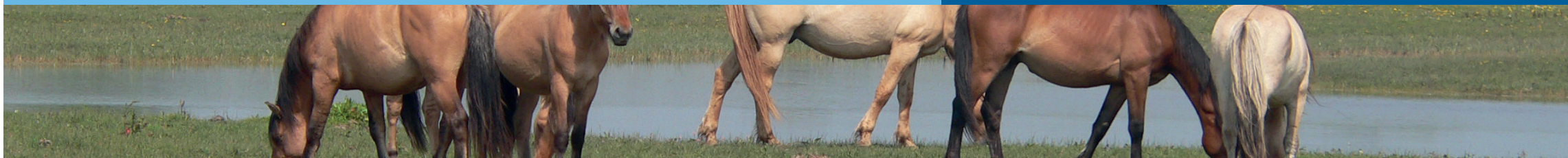
Loofbos, graslanden en waterpartijen met hoofdfunctie recreatie. Rond de Nieuwe Meer en Amstelveense Poel liggen resten van het oorspronkelijke veengebied met rietland, vochtig schraal- en veenmosrietland en spontaan bos. Het Amsterdamse Bos en de Nieuwe Meer zijn gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis wordt bij het gebruik een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

6.3.7 Amstel, Gooi en Vechtstreek

Beschrijving van natuur en landschap

De Gooi en Vechtstreek kent grote, min of meer aaneengesloten natuurgebieden. In de Vechtstreek gaat het om moerasgebieden met plassen en meren, rietlanden en moerasbos. De oppervlakte en kwaliteit van verlandingsvegetaties als natte schraallanden, trilvenen en rietmoeras is de laatste decennia sterk achteruitgegaan, vooral door verminderde aanvoer van kwelwater uit het Gooi en voortschrijdende bosvorming door het achterwege blijven van beheer. De riet- en moerasgebieden langs de randmeren zijn van natuurlijke oorsprong, zoals in het Gooimeer of het resultaat van opspuitingen zoals bij de Stichtse Brug en de Diemervijfhoek. In de Vechtstreek en op de Gooise zomerkade bij Huizen komen veel bijzondere sloot- en slootkantvegetaties voor. Plaatselijk liggen er ook kruidenrijke graslanden en kernen van broedende weidevogels. De veenweidegebieden in Amstelland hebben kenmerkende kavelpatronen, weidevogelkernen, kruidenrijke graslanden en bloemrijke slootkanten. Langs de veenstromen als Gaasp en Bullewijk liggen plaatselijk veenmosrietlanden en dotterbloemhooilanden. De Stelling van Amsterdam bestaat uit een kring van forten en een stelsel van wateren, rietkragen, nat en bloemrijk grasland en struwelen en een rijke stand aan broedvogels. In de Gooise natuurgebieden domineert heide en bos van arme zandgrond. Verder liggen er restanten van hakhoutbosjes, vennen, engen, stuifzand en zanderijen. Het Gooi vormt een fysisch-geografische eenheid met de Utrechtse Heuvelrug, tezamen de Heuvelrug en heeft een vergelijkbare occupatie-geschiedenis. Vanuit dit inzicht is en wordt met succes gewerkt aan herstel van de eenheid van de Heuvelrug door het opheffen van barrières voor de fauna. Het Gooi is als natuurgebied met grote natuur-, landschappelijke- en erfgoedwaarde ook van grote betekenis voor de recreatie. De recreatieve voorzieningen dragen sterk bij aan het draagvlak voor natuurbeheer. Ondanks het hoge inrichtingsniveau en de intensiteit van het recreatieve gebruik van de Gooise natuurgebieden is er sprake van rijk geschakeerde natuur met een hoge biodiversiteit. Op dit vlak is nog meer resultaat te behalen als de kansen voor

natuurversterking de komende jaren kunnen worden benut. Dit geldt tevens voor cultureel erfgoed en landschap. De Nieuwe Hollandsche waterlinie strekt zich uit over het Gooi. De heidevelden en bossen van het Goois Natuurreservaat herbergen vindplaatsen en sporen van zeer oud menselijk gebruik van het landschap uit diverse tijdslagen tot tienduizenden jaren terug. Er zijn ca 50 archeologische rijksmonumenten aanwezig.

Langs de randen van het Gooi neemt de variatie in bodem en vochtgehalte toe en herbergen de bossen en graslanden meer variatie in planten en dieren. Hier bepalen landgoederen het beeld. In het Gooi zijn de speciaal beheerde enges van betekenis vanwege de bijzondere akkeronkruiden. Zowel de bosgebieden van het Gooi als de Vechtplassen hebben baat bij de aanleg van natuurbruggen en faunapassages, waarmee de versnippering door lokale, provinciale en rijks infrastructuur wordt tegengegaan en wordt bijgedragen aan de totstandkoming van het Natuurnetwerk Nederland.

Natuur- en landschapsdoelen

Het Naardermeer, de Vechtplassen en de oevers van het IJmeer en Gooimeer maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Belangrijke opgaven zijn: scheppen van ruimte voor alle stadia van de verlandingsuccessie voor kranswier- en krabben-scheervegetaties, galigaanmoerassen, hoogveenbossen, blauwgraslanden en trilvenen en veenmosrietlanden met groenknolorchis. Daarnaast moet onder meer het leefgebied van de gestreepte waterroofkever, bittervoorn, meervleermuis, zwarte stern, purperreiger, roerdomp, snor, grote karekiet, noordse woelmuis en platte schijfhoorn verbeterd worden. Cruciale rol hierin speelt het verbeteren van de watercondities, het herstel van grote oppervlakten en brede zones met overjarig waterriet en een natuurlijke peildynamiek. Voor de randmeren bestaat de opgave uit het nastreven van een meer evenwichtig systeem met goede waterkwaliteit voor kranswieren en andere waterplanten, vissen en schelpdieren voor vogels zoals kleine zwaan, tafel- en kuifeend en het nonnetje. Amstelland en de Vechtstreek behoren tot het rivierenlandschap met als kenmerk een open gebied waar de riviertjes doorheen slingeren. Handhaving van de openheid en omvang van de polderarealen

dienen voorop te staan en natuurlijke oeverlanden vergen een zorgvuldig beheer. In het Vechtplassengebied wordt het karakter van het veenpolderlandschap bepaald door een afwisseling van petgaten, moerasbos en schrale hooilanden. Van belang zijn het vasthouden van schoon kwelwater en het graven van nieuwe petgaten. Het stuwwallenlandschap van het Gooi laat zich karakteriseren als hoog gelegen, met bossen, heiden, akkers en dorpen. Van belang zijn behoud van enges met traditionele gewassen zoals boekweit, open houden van heiden, herstel van stuifzand, behoud van singels, houtwallen, struwelen en hakhoutbosjes en omvorming van naaldbos. Aan de rand van het Gooi zijn goede ervaringen opgedaan met het herstel van kwelgevoede milieus. Op de landgoederen geldt een beheer gericht op het samengaan van landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische waarden.

Beschrijving per gebied

94 Bovenlanden, Kleine- en Molenpoel

De Bovenlanden bestaat uit een complex van resten onverveend land met vochtig schraalland, rietmoeras, veenmosrietland en laagveenbos. Van landschappelijke en cultuurhistorische betekenis zijn de eilandjes met de seringenteelt. In het water leeft de zeldzame meerval. Binnen dit gebied kan nog 14,6 ha aan cultuurlandjes omgevormd worden naar natuur.

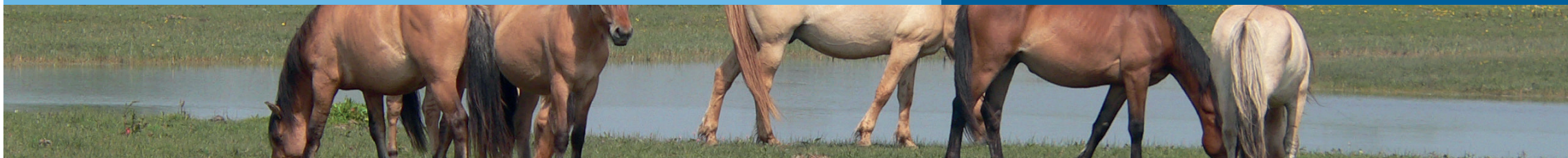
95 Westeinderplassen

Open water, bij Leimuiden gemaaid rietland en veenmosrietland. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

96 Kalslagerpolder

Weidevogel- en kruidenrijke graslanden, bosjes en sloten met rijke water- en oevervegetatie.

97 Zijdelmeer bij Uithoorn

Open water met complex van rietkragen, vochtig schraalland, veenmosrietland en spontaan bos.

98 Bovenkerkerpolder

Polder met kenmerkende verkaveling en weidevogel – en kruidenrijke graslanden. De ecologische verbinding bestaat uit kruidenrijke graslanden, vochtig schraalland, struweel en open water. In het zuiden, tegen Uithoorn ligt natuurgebied de Waterslagen, een complex van vochtig grasland, plas-dras, en open water voor pleisterende watervogels en steltlopers.

99 Middelpolder

Polder met vochtige en kruidenrijke weidevogelgraslanden. Delen van dit gebied zijn aangelegd als recreatiegebied waar natuur en recreatie naast elkaar bestaan. Bij gebruik van dit gebied wordt een goede combinatie van recreatie en natuur nagestreefd.

100 Ronde Hoep

Graslandpolder met kenmerkende verkaveling en weidevogelrijke, kruidenrijke graslanden en vochtig schraalland. In de Bullewijkerpolder ligt het landje van Geijssel, een plas-dras terrein dat voor het broedseizoen één van de grootste Nederlandse pleisterplaatsen is voor de grutto.

101 Oudekerkerplas, Bullewijk en Holendrecht

Voormalige zandwinplas met een recreatiefunctie. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. In de winter vormen deze gebieden een belangrijke pleisterplaats voor watervogels, vooral smienten. Rond de plas is een recreatiegebied aangelegd met bosjes, rietkragen en kruidenrijke graslanden. De Holendrecht- en Bullewijkerpolder is deels ingericht als weidevogelgebied. Doordat het "landje van Geijssel" al jaren plas-dras gezet wordt,

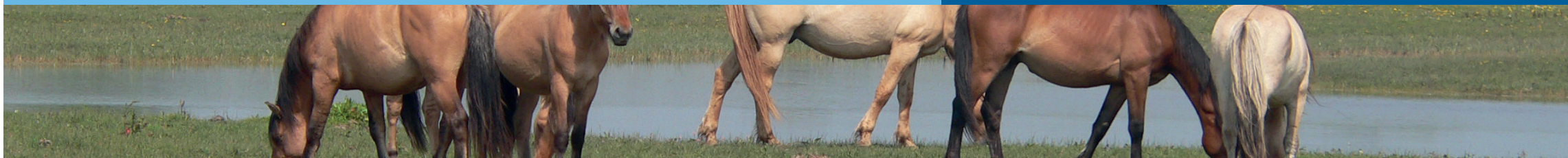
heeft het een zeer belangrijke (internationale) betekenis als opvetgebied voor grutto's en andere weidevogels in Nederland. Vanuit o.a. dit gebied zoeken grutto's geschikte broedplaatsen. Door dit plas-dras zetten is het gebied langer nat dan gebruikelijk bij vochtig weidevogelgrasland. Dit is een aandachtspunt voor het natuurbeheer in dit gebied. In de polder zijn meerdere percelen ingericht als vochtig weidevogelgrasland. Langs de Bullewijk, de Holendrecht en langs het talud van de A9 richting de Oudekerkerplas liggen plasjes, rietmoerasjes, kruidenrijke, vochtige en ruige graslanden die deel uitmaken van de ecologische verbinding voor onder andere de ringslang.

102 Diempolder, Overdiempolder, Diemberbos, Diemer Vijfhoek en Muidense Moerassen

De voormalige graslandpolders zijn grotendeels beplant met loofbos. Verder liggen er open water, kruidenrijk grasland en ruigte. Langs de Diemen liggen stukjes rietmoeras, veenmosrietland en spontaan bos. De Vijfhoek en Muidense Moerassen bestaan uit rietland, moeras, vochtig schraalgrasland en spontaan bos. Diemberbos is gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis wordt bij het gebruik een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. De Overdiempolder heeft ook een recreatiefunctie. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

102A Gaasperplas, Gaasperzoom en De Hoge Dijk

Deze gebieden zijn aangelegd als recreatiegebieden waar natuur een belangrijke functie is. Recreatiegebied Gaasperplas is in 1982 als Floriade aangelegd rond een zandwinplas. Na beëindiging van de Floriade is het gebied bestemd en beheerd als recreatiegebied, gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. De noord- en westzijde van de plas worden gekenmerkt door een afwisseling van speel- en ligweiden gericht op intensief gebruik, sier-

groenelementen die na de Floriade zijn overgebleven en meer natuurlijke beplanting. De zuidoever bestaat uit een afwisseling van intensieve en extensieve recreatieterreinen. De Oostoever maakt onderdeel uit van de ecologische verbindingzone, de Natuurboog. Bij gebruik van deze recreatiegebieden wordt een goede combinatie van recreatie en natuur nagestreefd waarop het beheer is afgestemd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden. In het gebied de Gaasperplas worden jaarlijks verschillende grote en kleine evenementen georganiseerd.

De Gaasperzoom is aangelegd op een voormalig gronddepot. De Gaasperplas, Gaasperzoom en De Hoge Dijk vormen een groene schil om Amsterdam Zuidoost, een parkachtige overgang tussen de stad en het omringende (Utrechtse) agrarische gebied. Deze groene schil biedt een aantrekkelijk en gevarieerd uitloopgebied en een recreatieve verbinding voor de bewoners van de omliggende wijken van Amsterdam Zuidoost. De extensieve delen zijn onderdeel van de ecologische verbindingzone, de Natuurboog, waarvoor de ringslang een belangrijke gidssoort is.

103 Binnendijsche-, Overscheense-, Berger- en Meentpolder (BOBM)

Graslandpolder met langs de dijk oude doorbraken met rietkragen. Door de polder komt een ecologische verbinding die bestaat uit kruidenrijk gras- en vochtig schraalland.

104 Naardermeer en Laegieskamp

Het Naardermeer is een moerasgebied met een grote verscheidenheid aan water-, moeras- en moerasboslevensgemeenschappen. Rond het oude reservaat ligt een nieuw moerasgebied met moeras, struweel en open water, dat zich heeft ontwikkeld tot een belangrijk leefgebied voor water- en moerasvogels. Het Laegieskamp is een van de weinige goed ontwikkelde natte schraallanden in Noord-Holland. Kwel vanuit de heuvelrug heeft hierop

een positieve invloed. In deze omgeving zijn hoge potenties aanwezig voor de ontwikkeling van natte schraallanden.

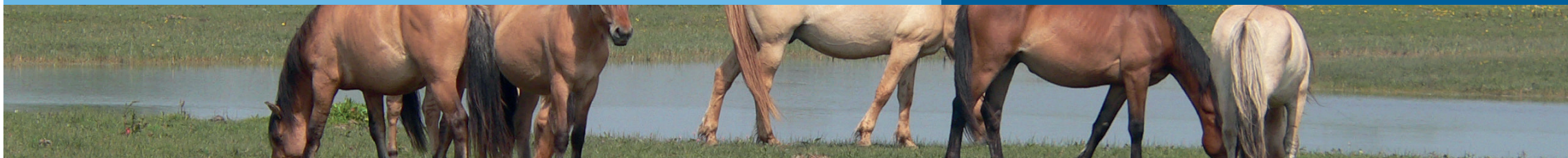
105 Vechtplassen en Horstermeer

In de Horstermeerpolder wordt gestreefd naar een grote variatie aan natuur die de cultuurhistorische geschiedenis van de polder goed weerspiegelt. In het noorden van de polder wordt het open polderlandschap behouden, een landschapstype met een agrarisch medegebruik en ruimte voor wintergastenopvang. Aan de zuidrand van de polder worden de voormalige natuurrijke oeverlanden hersteld, een zone van rietlanden met kansen voor roerdomp en blauwborst. Door dit gebied goed in te richten wordt er ook minder water uit de Kortenhoefse plassen wegzogen naar de diepgelegen Horstermeerpolder. Dit is gunstig voor de kwaliteit van het water en de natuur in de plassen. Ten noorden van de oeverlanden, rond het voormalige Nederhorst Radio gebouw ontstaat een halfopen en gevarieerd coulisselandschap, met een afwisseling van kruidenrijk grasland, vochtig schraalland en ruigteveld. Dit gebied vormt de overgangszone tussen de oeverlanden en de open polder. Het kwelwater uit dit gebied kan in de zomer worden gebruikt om het watertekort in de Kortenhoefse Plassen op te heffen. Ook dit is gunstig voor de kwaliteit van de natuur in de plassen.

106 's-Gravelandse landgoederen

Op de overgang van het Gooi naar de Vechtplassen ligt een strook met landschappelijk en cultuurhistorisch bijzondere landgoederen met oud parkbos, stinsenplanten, kruidenrijke graslanden en waterpartijen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

107 Gooise noordflank

Gebied met grote variatie aan droge en vochtige heidevelden, droog en vochtig loofbos, landgoederen met oud loofbos, waterpartijen, akkers of enges, droog schraalland en zandafgravingen waar kwel aan de oppervlakte komt, waardoor kwelgebonden, voedselarme water- en schraallandvegetaties ontstaan. Langs het randmeer liggen rietlanden met spontane opslag.

108 Hilversum en omgeving

Gebied met grote variatie aan heidevelden, droog loofbos, landgoederen met oud loofbos, twee wasmeren met veenmos en schraal grasland, zandverstuivingen, waterpartijen. In de Egelshoek en Eindegooi komt kwelwater aan de oppervlakte, dat de basis vormt voor bijzondere water- en oevervegetaties en vochtig schraalland.

109 De Kampen

Graslanden die deel uitmaken van weidevogelkerngebied Eemland. Bestaat uit een combinatie van kruidenrijk en vochtig weidevogelgrasland. Langs de dijk in het Eemmeer liggen brede rietkragen.

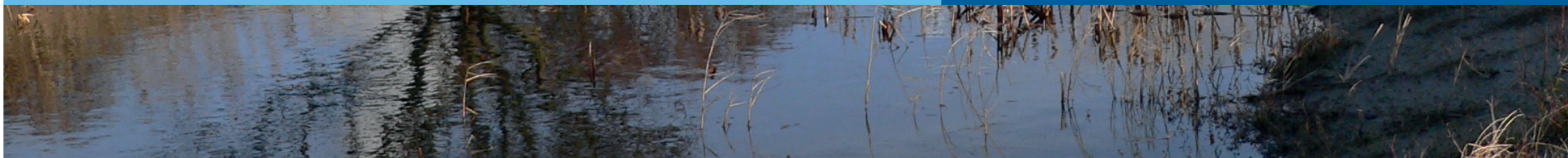
< Oostelijke Vechtplassen.

Kaarten

Op de viewer: <http://maps.noord-holland.nl/kaarten> staan de kaarten die behoren bij het Natuurbeheerplan. Met de viewer is het mogelijk om in te zoomen naar specifieke locaties en kunt u kaartenlagen in één scherm combineren.

Kaart 1: Begrenzings

Natuurverbindingen

Op de kaart staan 5 verschillende natuurverbindingen aangegeven:

- Verbinding internationaal kwetsbare populaties; Verbindingen die essentieel zijn voor (inter)nationaal bijzondere soorten. Gidssoorten: ringslang en noordse woelmuis, otter.
- Verbinding voor versnipperingsgevoelige soorten; Verbindingen die barrières opheffen voor versnipperinggevoelige soorten. Gidssoorten: das, boomarter, kikkers en padden, zandhagedis.
- Leefgebied versterking; Soorten die niet direct last hebben van versnippering, maar waarvoor verbindingzones zeer belangrijk zijn om hun leefgebied te versterken. Gidssoorten: roerdomp, moerasvogels
- Landschapslinten; Verbindingen die bijdragen behoud van landschappelijke of cultuurhistorische waarden zoals historische waterlopen of dijken. Gids: landschapselementen die passen in de regio.
- Natuurlinten en recreatie; Verbindingen die bijdragen aan het verhogen van de algemene natuurkwaliteit en vaak deel uitmaken van inrichting van groengebieden in en langs stedelijk gebied. Gidssoorten; oevernatuur/bermnatuur.

De natuurverbindingen staan als indicatieve lijnen op de kaart, ze geven de verbinding aan van a naar b en voor welke doelen maatregelen genomen moeten worden.

Zoekgebied NNN

In de Horstermeer en in de Bovenlanden zijn zoekgebieden begrensd. Er is een groter gebied aangewezen als zoekgebied om ruimte te geven voor ontwikkelingen. Voor de Horstermeer is 76 ha en voor de Bovenlanden is 14,6 ha gereserveerd om als NNN te realiseren. Voor de nog te realiseren percelen is nog geen ambitietype en beheertype aangegeven. Dit gebeurt tijdens de realisatie in overleg met de provincie.

NNN (Natuur Netwerk Nederland)

Op de kaart staan alle gebieden die in het NNN begrensd staan als groen aangegeven. De grote wateren (randen langs de kust) staan als blauw aangegeven op de kaart.

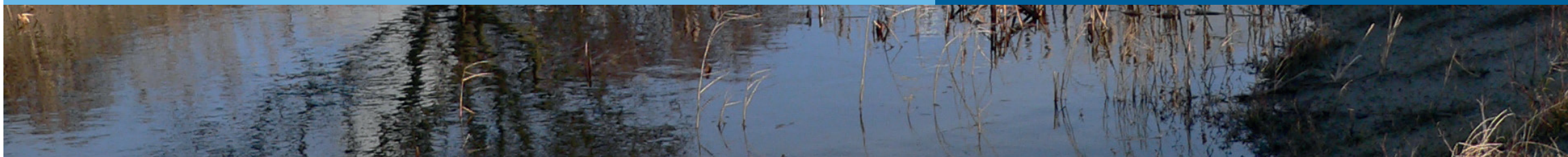
Kaart 2: Beheerkaart

Kaart 2a geeft de huidige beheertypen weer waarvoor SNL-subsidie kan worden aangevraagd. Deze beheertypen zijn gebaseerd op de index van het SNL (zie portaal natuur en landschap). Alleen op gerealiseerde natuurgebieden ligt op de beheerkaart een (natuur)beheertype. De kleuren zijn standaard.

A-type: agrarische beheertypen worden aangegeven met een arcering. Dit betreft de percelen waarop tijdens vaststelling van het plan agrarische subsidies volgens het oude stelsel uitgediend mogen worden.

L-type: Er worden 3 landschapselementtypen met 13 landschapsbeheertypen aangegeven. Enkele L-types worden vanaf 2018 gesubsidieerd in provincie Noord-Holland (zie openstellingsbesluit).

N-type: Er worden 17 natuurtypen aangegeven met 45 natuurbeheertypen.

Kaart 2b t/m 2f: agrarische zoekgebieden en leefgebied categorie water

Voor de subsidie van het agrarisch natuurbeheer zijn leefgebieden aangewezen. In paragraaf 4.4 staan de leefgebieden beschreven. De leefgebieden zijn als zoekgebieden begrensd. Alleen binnen het zoekgebied kan subsidie worden aangevraagd.

Kaart 2b: leefgebied open grasland

Kaart 2c: leefgebied open akker

Kaart 2d: leefgebied natte dooradering

Kaart 2e: leefgebied droge dooradering

Kaart 2f: leefgebied categorie water

Kaart 3: Ambitiekaart

De ambitiekaart geeft aan welke natuurwaarden binnen het NNN door de provincie worden beoogd. Op de ambitiekaart worden de ambitie natuurtypen van de provincie weergegeven. Alle percelen hebben op de ambitiekaart een beheertype. Voor een SKNL aanvraag is het beheertype op de ambitiekaart leidend.

Het gaat deels om percelen die nu nog agrarisch worden gebruikt en waar de ambitie is om omvorming naar natuur te realiseren met het beheertype dat is vermeld op de ambitiekaart en het gaat om percelen waar het de ambitie is om natuur te veranderen en een kwaliteitsverbetering te realiseren naar een ecologisch waardevoller beheertype. De ambitiekaart vormt ook de basis voor de subsidies voor functiewijziging of kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL.

Kaart 4: Vaarlandkaart

Percelen die begrensd zijn op de vaarlandkaart kunnen een toeslag krijgen. Deze toeslag wordt automatisch afgegeven bij de subsidieverlening.

Wijdewormer, foto: Annoesjka Brohm.

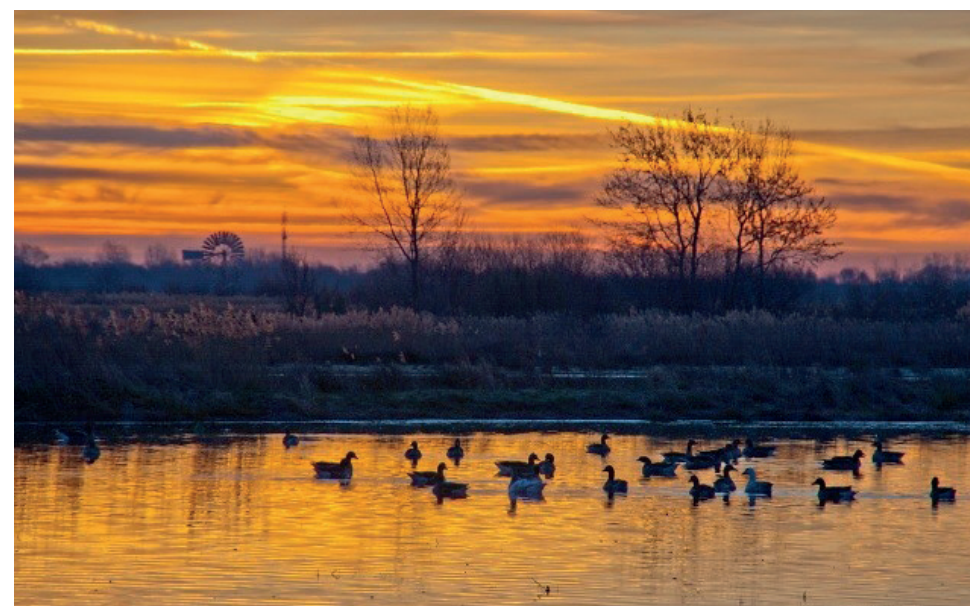

Afkortingenlijst

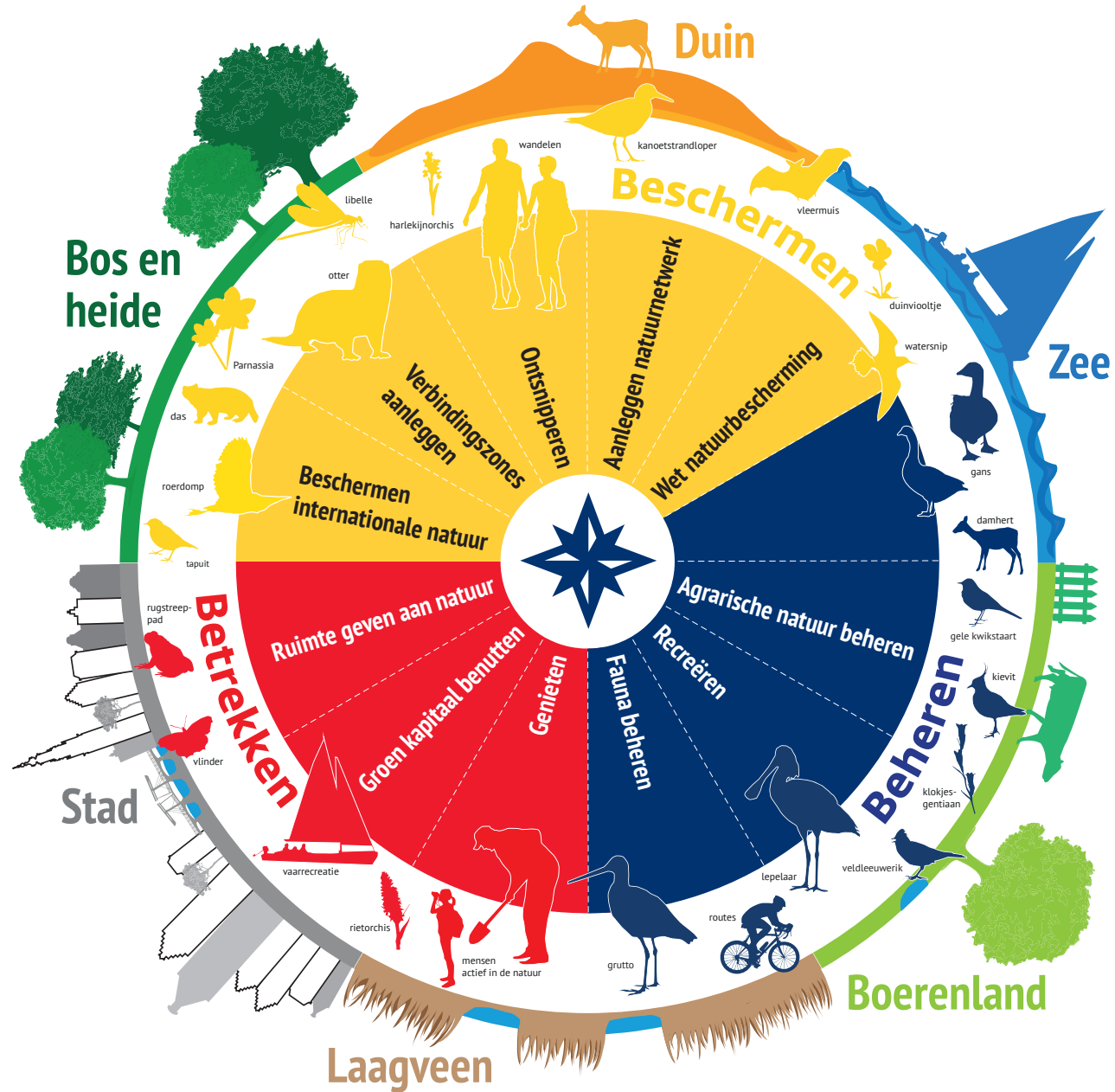
ANLB	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
CGBD	Catalogus Groen Blauwe Diensten
EHS	Ecologische Hoofd Structuur
GLB	Europees Gemeenschappelijk Landbouw Beleid
IPO	Interprovinciaal Overleg
KRW	Kader Richtlijn Water
NDFF	Nationale Databank Flora en Fauna
NEM	Netwerk Ecologische Monitoring
NNN	Natuur Netwerk Nederland
PBL	Planbureau van de Leefomgeving
POP	Programma voor Plattelands Ontwikkeling
PRV	Provinciale Ruimtelijke Verordening
RAVON	Stichting Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland
RVO	Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland, RVO.nl
SKNL	Uitvoeringsregeling Kwaliteit impuls Natuur en Landschap Noord-Holland
SKP	Standaard Kost Prijs
SNL	Subsidiestelsel Natuur en Landschap
SOVON	Sovon Vogelonderzoek Nederland
SVNL	Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland

Links

- <http://maps.noord-holland.nl/kaarten>
- www.portaalnatuurenlandschap.nl
- <http://bosgroepen.nl>
- www.RVO.nl
- www.Part-ner.nl
- <http://www.pbl.nl>

Zaanse Schans, foto: Annoesjka Brohm.

Haarlem, behandeld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 3 oktober 2017

